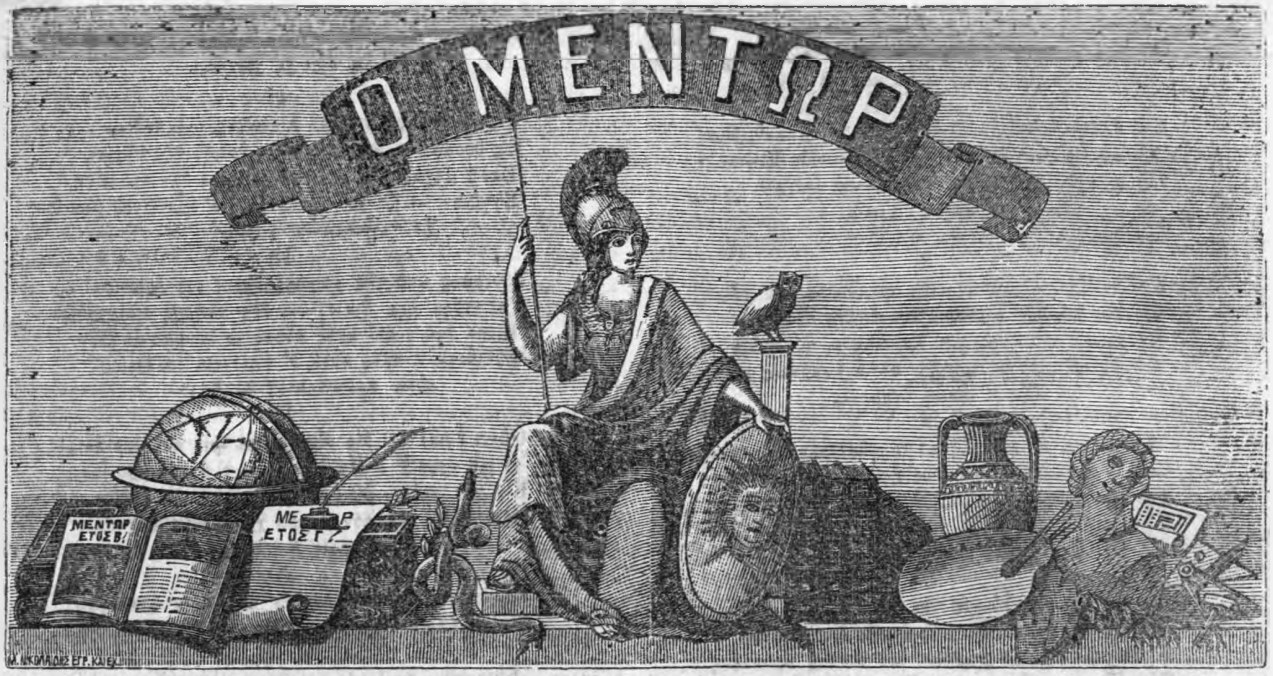

ΜΑΪΟΣ 1874. = ΤΕΥΧΟΣ ΝΖ'.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑΣ τῶν ΨΥΧΩΝ ΕΝ ΤΗ ΜΕΛΛΟΥΣΗ ΖΩΗ. (*)

Τὸ περὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ καταστάσεως τῶν ψυχῶν ζήτημα ποικιλοτρόπως ἀπεικονίσθη ὑπὸ τῶν διαφόρων θρησκευμάτων καὶ τῆς φαντασίας τῶν λαῶν. Μόνον ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία δίδει περὶ τούτου σαφῆ καὶ ὡρισμένην ἰδέαν. Εἰς μὲν τὰ Ἠλύσια πεδία τῶν ἀρχαίων βλέπει τις μόνον ἥρωας καὶ ἄνδρας οἵτινες ἐδοξάσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ δὲ νήπια, οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἄσημοι, δηλαδὴ ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀθωότης, ἐξωρίζοντο εἰς τὸν ἅδην. Ὁ Μωάμεθ ὑπόσχεται εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ὑλικὰς ἀπολαύσεις. Ὁ παράδεισος αὐτοῦ εἶνε γῆ συγκειμένη ἐκ μόσχου καὶ ἐκ τοῦ καθαρωτέρου ἀλεύρου, τὴν ὁποίαν ποτίζουσιν ὁ ποταμὸς τῆς ζωῆς καὶ τὸ Ἀκαφτάρ, ρυάκιον πηγάζον ἐκ τῶν ριζῶν τῆς Τούβας, ἤτοι δένδρου τῆς εὐτυχίας. Κρῆναι, τῶν ὁποίων τὰ σπήλαια συνίστανται ἐκ λευκοφαίου ἠλέκτρου, αἱ δὲ ὄχθαι ἐξ ἁλόης, κελαρύζουσιν ὑπὸ χρυσοῦς φοίνικας. Πέριξ τῶν ἐχθῶν τετραγώνου λίμνης εὑρίσκονται χίλια ἀργυροειδῆ κύπελλα χρησιμεύοντα ὅπως οἱ προωρισμένοι ἀντλήσωσι τὸ ὕδωρ. Οἱ ἐκλεκτοὶ καθήμενοι ἐπὶ ὁλοσηρικῶν ταπήτων, παρὰ τῇ εἰσόδῳ τῶν σκηνῶν αὐτῶν, τρώγουσι τὴν σφαῖραν μεταβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀλλὰχ εἰς θαυμάσιον πλακούντιον. Εὐνοῦχοι καὶ ἑβδομήκοντα δύο μελανόφθαλμοι κόραι ὑπηρετοῦσιν ἐντὸς τριακοσίων χρυσῶν πινακίων τὸν ἰχθὺν Νοῦν καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ βουβάλεως Βαλλάμ. Ὁ ἄγγελος Ἰσραφὰλ ᾄδει ὡραίους ὕμνους καὶ εὐειδέστατοι νεάνιδες ἀναμιγνύουσι τὰς φωνάς των εἰς τὰς συμφωνίας ταύτας. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἐναρέτων ποιητῶν ἀπομεμακρυσμέναι εἰς τὸ σπήλαιον πτηνῶν τινων ἱπταμένων ἐπὶ *τοῦ δένδρου τῆς εὐδαιμονίας* συνοδεύουσι τὸν οὐράνιον χορόν. Ἐν τοσούτῳ κρυσταλλινοι κώδωνες κρεμάμενοι ἐπὶ χρυσῶν φοινίκων σείονται μελῳδικῶς ὑφ' ἑνὸς ζεφύρου ἐξερχομένου ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.

Παρὰ τοῖς Σκανδιναυϊκοῖς λαοῖς αἱ ἀπολαύσεις τοῦ παραδείσου ἦσαν αἱματηραί, πλὴν ὑπῆρχε μεγαλεῖόν τι εἰς τὰς ἡδονὰς αἵτινες ἀπεδίδοντο εἰς τὰς σκιὰς τῶν πολεμιστῶν, καταγινομένων νὰ συναθροίζωσι τὰς καταιγίδας καὶ νὰ διευθύνωσι τοὺς ἀνεμοστροβίλους. Ὁ παράδεισος οὗτος ἦτο τὸ ἐξαγόμενον τῆς ζωῆς, ἣν διῆγεν ὁ βάρβαρος τοῦ Βορρᾶ. Πλανώμενος ἐπὶ τῶν ἀγρίων ἀκτῶν καὶ ἀκροαζόμενος τὴν φωνὴν τοῦ ὠκεανοῦ, περιήρχετο εἰς ρεμβασμόν. Ἔχων δὲ τὸν νοῦν τεταραγμένον καὶ τὰς ἰδέας συγκεχυμένας, ἀνεμιγνύετο μετὰ τῶν στοιχείων, ἀνέβαινε τὰ φεύγοντα νέφη, ἐπάθαιζε τὰ γυμνὰ δάση καὶ ἐπέτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς τρικυμίας.

(*) Ἐρανισθὲν ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Σατωβριάν.

Ὁ ᾅδης τῶν ἀπίστων εἶνε τόσον ἀλλόκοτος ὅσον καὶ ὁ παράδεισος αὐτῶν. Αἱ ἀμοιβαὶ ἃς ὁ Χριστιανισμὸς ὑπόσχεται εἰς τὴν ἀρετήν, ὡς ἐπίσης αἱ ὀδύναι, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει εἰς τοὺς κακοποιούς, εἶνε αἱ μόναι αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ᾅδης τῶν Χριστιανῶν δὲν ἐδημιουργήθησαν ἀναλόγως τῆς ἰδιαιτέρας ροπῆς λαοῦ τινός, ἀλλὰ στηρίζονται ἐπὶ γενικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἁρμόζουσιν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Ὑπάρχει ἁπλούστερον καὶ ὑψηλότερον τῶν ἑξῆς ὀλίγων λέξεων ; Ἡ εὐδαιμονία τοῦ δικαίου ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ συνίσταται εἰς τὴν πλήρη ἀπολαυὴν τοῦ Θεοῦ—ἡ δυστυχία τοῦ ἀσεβοῦς συνίσταται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ τὰς τελειότητας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ στερῆται αὐτῶν διὰ παντός.

Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας προσεβεύουσι διαφόρους γνώμας ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον κατάστασιν τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῆς ἐκ τοῦ σώματος. Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος λέγει ὅτι πορεύεται εἰς τόπον εἰρήνης, περιμένουσα ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τῆς ἀρθάρτου αὐτῆς σαρκός. Ὁ ἅγιος Βερνάρδος πιστεύει ὅτι εἶνε δεκτὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔνθα ἐπισκοπεῖ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐχὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἣν θέλει ἀπολαύσει μόνον μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς, δηλαδὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ. Εἰς ἄλλα τινὰ μέρη τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ βεβαιοῖ ὅτι εἰσέρχεται εἰς τὸν παράδεισον ἀμέσως ἐν πλήρει μακαριότητι, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἀσπάζονται καὶ τινες Θεολόγοι.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶνε δίκαιον καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἅτινα ὁμοῦ ἐξήσκησαν ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὴν ἁμαρτίαν εἴτε τὴν ἀρετήν, νὰ βραβευθῶσιν ἢ τιμωρηθῶσι συγχρόνως, τούτου ἕνεκεν ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ ἐξαγαγὼν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μηδενὸς θέλει καὶ αὖθις μᾶς προσκαλέσει ὅπως, ἐμφανισθέντες ἐνώπιον τοῦ θρόνου Αὐτοῦ, δώσωμεν λόγον τῶν πράξεών μας.

Ἡ στωϊκὴ σχολὴ ἐπίστευεν, ὡς οἱ Χριστιανοί, εἰς τὰ τάρταρα, εἰς τὸν παράδεισον, εἰς τὸ καθαρτήριον πῦρ, εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ τελευταίου τούτου δόγματος ἦτο συγκεχυμένως πως διεσκορπισμένη μεταξὺ τῶν μάγων τῆς Περσίας. Οἱ Αἰγύπτιοι ἤλπιζον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ζωήν, ἀφοῦ προηγουμένως διέμενον ἐν τῷ τάφῳ χίλια ἔτη.

Ὁ Πλίνιος χλευάζων τὸν Δημόκριτον μᾶς διδάσκει τίνι τρόπῳ ὁ φιλόσοφος οὗτος παρεδέχετο τὴν ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς. «Similis et de asservandis corporibus hominum, ac revivisceudi promissa à Democrito vanitas, qui non vixit ipse„.

Εἰς τοὺς ἑπομένους στίχους ὁ Φωκυλίδης σαφῶς ἐκφράζεται περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν,

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλύσεμεν ἀνθρώποιο.
Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς φάος ἐλθεῖν.
Λείψαν' ἀποιχομένων· ὀτίσω τε θεοὶ τελέθοντα!

Ὁ Βιργίλιος ἀμυδρῶς πως ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δόγματος τῆς ἀναστάσεως ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ τῆς Αἰνειάδος.

Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ μόρια διεσκορπισμένα εἰς τὰ στοιχεῖα θὰ δυνηθῶσι νὰ ἑνωθῶσι ὅπως ἀποτελέσωσι τὰ αὐτὰ σώματα ; Πρὸ πολλοῦ ἐγένετο ἡ ἀντίρρησις αὕτη καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Πατέρων ἀπήντησαν «ἐξήγησόν μοι πῶς ὑπάρχεις, λέγει ὁ Τερτυλλιανός, καὶ θέλω σοὶ εἴπει τί θὰ γίνεις.»

Ἐν τούτοις οὐδὲν ἐκπληκτικώτερον καὶ φοβερώτερον τῆς στιγμῆς ἐκείνης καθ' ἣν ἡ σάλπιγξ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωσαφὰτ θέλει ἀναγγείλει τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων. «Καὶ εἶδον, λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐν τῇ ἀποκαλύψει αὐτοῦ, ὅτε τὸ ἀρνίον ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην· καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη· καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἱλισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοί, καὶ πᾶς δοῦλος καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι ; » (*)

Ἰδοὺ πῶς παριστάνει τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἕκαστος μέλλει νὰ παρουσιασθῇ ὅπως δώσῃ λόγον τῶν πράξεών του. « Καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς· καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν· καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός· οὗτός ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος· καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. »(*)

Περιγράφων δὲ τὴν μακαρίαν διαμονὴν τῶν δικαίων λέγει· « Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερουσαλὴμ καινήν, καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· Ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν, Θεὸς αὐτῶν, καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι· οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. Ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. Καὶ λέγει μοι, Γράψον· ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. Καὶ εἶπέ μοι, Γέγονε· ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος· ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν· ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι ὁ υἱός· δειλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. » (*)

Ὁ Φενελὼν ἀφηγούμενος τὴν κατάβασιν τοῦ Τηλεμάχου εἰς τὴν διαμονὴν τῶν δικαίων ἐσχεδίασε προφανῶς τὸν Χριστιανικὸν παράδεισον. Συγκρίνατε τὴν περιγραφὴν ταύτην μὲ τὴν τοῦ Βιργιλίου καὶ θέλετε ἐννοήσει ὁποίους προσόδους ὁ Χριστιανισμὸς ἐποίησεν εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. « Καθαρὸν καὶ γλυκὺ φῶς διαχέεται κύκλῳ τῶν σωμάτων τῶν δικαίων αὐτῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς περιβάλλει διὰ τῶν ἀκτίνων του, ὡς διὰ χιτῶνος. Τὸ φῶς αὐτὸ δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἀμαυρὸν φῶς τὸ φωτίζον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν δυστήνων θνητῶν καὶτὸ ὁποῖον εἶνε σκότος· ἀλλ' εἶνε οὐράνιός τις μᾶλλον δόξα ἢ φῶς. Αὐτὸ εἰσχωρεῖ εὐκολώτερον εἰς τὰ στερεώτερα σώματα, ἢ ὅσον αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἰσχωροῦν εἰς τὸν διαφανέστερον κρύσταλλον. Δὲν θαμβώνει οὐδέποτε τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπ' ἐναντίας ἐνισχύει αὐτοὺς καὶ φέρει εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἀνέκφραστον γαλήνην. Ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου οἱ μακάριοι οὗτοι ἄνδρες τρέφονται· ἐξ αὐτῶν δ' ἐκπορεύεται καὶ εἰς αὐτοὺς εἰσπορεύεται, τοὺς διαπερᾷ καὶ ἐνσαρκοῦνται ἐν αὐτοῖς ὡς τὰ βρώματα ἐνσαρκοῦνται ἐν ἡμῖν. Τὸ βλέπουσι, τὸ αἰσθάνονται, τὸ ἀναπνέουσιν· αὐτὸ γεννᾷ ἐν αὐτοῖς ἀνεξάντλητον πηγὴν εἰρήνης καὶ χαρᾶς· εἶνε δὲ βυθισμένοι ἐν τῇ ἀβύσσῳ ταύτῃ τῆς χαρᾶς, ὡς οἱ ἰχθὺς ἐν τῇ θαλάσσῃ. Δὲν ἐπιθυμοῦσι τοῦ λοιποῦ μηδέν· ἔχουσι τὰ πάντα χωρὶς νὰ ἔχωσι μηδέν, διότι ἡ ἀπόλαυσις τοῦ καθαροῦ αὐτοῦ φωτὸς παύνει τὴν πεῖναν τῆς καρδίας των. . . . . .
. . . . . .
. . . Διηνεκὴς νεότης, ἀτελεύτητος μακαριότης, δόξα ὅλως θεία, εἶνε ἐζωγραφημέναι ἐπὶ τῶν προσώπων αὐτῶν· ἡ δὲ χαρά των δὲν ἔχει τι ἀπρεπὲς ἢ ἄσεμνον, ἀλλ' εἶνε γλυκεῖα, εὐγενὴς καὶ πλήρης μεγαλείου, πόθος τις ἀκάθεκτος ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ὅστις κυριεύει αὐτούς. Διατελοῦν ἀδιαλείπτως κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν εἰς τὴν αὐτὴν ἔκστασιν τῆς καρδίας, εἰς τὴν ὁ ποίαν διατελεῖ μήτηρ ἐπαναβλέπουσα τὸν ποθητὸν αὐτῆς υἱόν, ὃν ἐνόμιζεν ἀπολωλότα· ἡ δὲ ἀγαλλίασις ἐκείνη ἥτις ἐγκαταλείπει μετ' ὀλίγον τὴν μητέρα οὐδέποτε ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς καρδίας τῶν μακαρίων τούτων ἀνδρῶν. » (*)

Αἱ ὡραιότεραι σελίδες τοῦ Φαίδωνος εἶνε ἥττον ὑψηλαὶ τῆς περιγραφῆς ταύτης· καὶ ἐντοσούτῳ ὁ Φενελών, περιωρισμένος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς μυθοπλαστίας του, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὰς σκιὰς ὅλην τὴν μακαριότητα ἐκείνην, δι' ἧς ἤθελε περιβάλλει τοὺς ἀληθεῖς ἐκλεκτούς.

Τὸ καθαρώτερον τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶνε ὁ θαυμασμός· πλὴν ὁ ἐπίγειος οὗτος θαυμασμὸς εἶνε πάντοτε ἀναμεμιγμένος μετὰ ἀδυναμίας τινὸς εἴτε ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὅπερ θαυμάζει, εἴτε ἐν τῷ ἀντικειμένῳ ὅπερ θαυμάζεται. Φανταζόμεθα λοιπὸν τέλειόν τι ὄν, πηγὴν πάντων τῶν ὄντων, πρὸς τὸ ὁποῖον διάκειται ἐναργῶς καὶ ἁγίως πᾶν ὅ τι ὑπῆξε, ὑπάρχει καὶ θέλει ὑπάρξει· Ὑποθέσωμεν συγχρόνως ψυχὴν ἀπηλλαγμένην φθόνου καὶ ἀναγκῶν, ἀδιάφθορον, ἀνελλοίωτον, ἀκάματον, ἱκανὴν νὰ προσηλώνῃ ἀεννάως τὴν προσοχὴν αὐτῆς· φαντασθῶμεν αὐτὴν ἐπισκοποῦσαν τὸν Παντοδύναμον, ἀνακαλύπτουσαν ἀδιαλείπτως ἐν αὐτῷ νέας γνώσεις καὶ νέας τελειότητας, μεταβαίνουσαν ἀπὸ θαυμασμοῦ εἰς θαυμασμὸν καὶ μὴ ἐννοοῦσαν τὴν ὕπαρξίν της εἰμὴ διὰ τοῦ παρατεταμένου αἰσθήματος τοῦ θαυμασμοῦ τούτου· ἐννοήσωμεν περὶ πλέον τὸν Θεὸν ὡς τὴν ὑπερτάτην καλλονήν, ὡς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ἀγάπης· φαντασθῶμεν ἁπάσας τὰς φιλίας τῆς γῆς ἀφανιζομένας ἢ συναθροιζομένας εἰς τὴν ἄβυσσον ταύτην τῶν αἰσθημάτων ὡς σταγόνες ὕδατος ἐν τῇ θαλάσσῃ, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μακαρία ψυχὴ νὰ ἀγαπᾷ μόνον τὸν Θεὸν, χωρὶς νὰ παύῃ ἀγαπῶσα τοὺς φίλους οὓς ἔλαβεν ἐπὶ τῆς γῆς· πεισθῶμεν τέλος ὅτι ὁ προωρισμένος ἔχει τὴν προσφιλεστάτην πεποίθησιν ὅτι ἡ εὐδαιμονία αὐτοῦ θὰ εἶνε ἀτελεύτητος, καὶ τότε θὰ ἔχωμεν τῇ ἀληθείᾳ ἀτελεστάτην τινὰ ἰδέαν περὶ τῆς μακαριότητος τῶν δικαίων· τότε θέλομεν ἐννοήσει ὅτι πᾶν ὅ τι ἡ καρδία τῶν μακαρίων δύναται νὰ ἐκφωνήσῃ εἶνε ὁ τρισάγιος ἐκεῖνος ὕμνος ὁ τελευτῶν καὶ ἀναγεννώμενος αἰωνίως ἐν τῇ αἰωνίᾳ ἔκστασει τῶν οὐρανῶν.

Α. Κ.

(*) Ἀποκ. Κεφ. ΣΓ'
(*) Ἀποκ. Κεφ. Κ'.

(*) Ἀποκ. Κεφ. ΚΑ'.
(*) Τηλ. Βιβλ ΧΙΧ.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ
ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ.

Κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ 1869 καὶ τὸν ἰανουάριον τοῦ 1870 ἐν τῷ Α'. τοῦ Μέντορος τόμῳ (σελ. 113 καὶ 289) εἶχε γραφῇ ἐν συντομίᾳ ὅτι ἡ τυφλὴ πρὸς τὰ ξένα ἀφομοίωσις ἐπήνεγκε τὴν τῶν πατρίων περιφρόνησιν— ὅτι πολυτέλεια καὶ διαφθορά, αἱ δύο τῆς καταστροφῆς τῶν ἐθνῶν πρόδρομοι, ὅλον ἓν ἐξαπλοῦνται καὶ μεταβιβάσουσι τὸ δηλητήριον αὐτῶν μέχρι καὶ τοῦ μυελοῦ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου — ὅτι ἡ πολυτέλειά ἐστι τὸ ἀγριώτερον τῶν θηρίων, τὸ ὁποῖον ἀτιμωρήτως βασανίζει τὰς κοινωνίας καὶ καταστρώγει τὴν ἀνθρωπότητα— ὅτι ἡ πολυτέλεια ἀφανίζει τοὺς συζύγους, καταστρέφει τὰς οἰκογενείας, κλέπτει ἐκ τῶν παίδων τὸν ὀβολὸν τῆς ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως, ἀναστατόνει τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν, ἐμβάλλει τὸν σώφρονα εἰς πειρασμὸν καὶ τὴν ἀρετὴν εἰς ἀπελπισίαν, κτλ.

Σήμερον δέ, ὁδεύοντος τοῦ 1874 μόλις, ἐν ἀγαλλιάσει οὐ μόνον τὸν ἐγχώριον τύπον ὡς ἐν συναυλίᾳ κατὰ πολυτελείας ἀνέγνωμεν γράφοντα, ἀλλὰ καὶ ἔγγραφον εἴδομεν ἐν ἀντιτύποις τοῦ ἑνὸς πλείοσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα περιφερόμενον, ἐφ' οὗ νὰ ἐγγράφωνται αἱ ὅσαι καὶ οἱ ὅσοι ἀποστρέφονται τὴν πολυτέλειαν

πρὸς συγκρότησιν ἀδελφότητος, ἥτις νὰ καταπολεμήσῃ τὸ ἀνάθεμα τοῦτο θηρίον, τὸ ὁποῖον ὡς μὴ ὤφελε κατέβαλε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ τοι πᾶσα δύναμις ἀγρία καὶ πᾶσα βία ὑπέκυψεν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὄντως, ἐνῷ τὰ θηρία ἐξημερώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ πολυτέλεια ἐξηγρίωσε τὸν ἄνθρωπον. Ἐκεῖνα ἀντέταξαν τὴν βίαν ἐν τῇ ἀγρίᾳ αὐτῶν εἰλικρίνειᾳ, ἦλθον εἰς ἄμεσον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου πάλην καὶ κατεβλήθησαν· ἡ πολυτέλεια ὑπεκρίθη, ἐκολάκευσε, κατέστη πόρνη ἀναίσχυντος καὶ ἐπιτηδεία, λύσσαν πνέουσα κατὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμιότητος, ἐξηπάτησε τέλος καὶ κατέβαλε τὴν κοινωνίαν.

Λοιπὸν «κάλλιον ἀρχὰ παρὰ ποτέ.» Καί τοι πρὸ καιροῦ ἔπρεπε ν' ἀνανήψωμεν καὶ νὰ συνασπισθῶμεν κατὰ τοῦ ἰοβόλου τούτου τέρατος, ἀλλὰ καὶ τώρα δὲν εἶνε κατόπιν ἑορτῆς. Τοσοῦτον δὲ δυσνίκητον τὸ θηρίον, ὥστε ὄντως πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ ἀπῃτεῖτο ἡ Ἡρακλῆς τις ἢ πολλῶν συνασπισμός. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐποχὴ τῶν ἡμιθέων παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτί, ἀνάγκη ἀτόλυτος ἦν τῷ ὄντι ἡ συγκρότησις τῆς ἀδελφότητος, ἣν προτίθεται τὸ ὅπερ ἄνωθι εἴπομεν ἔγγραφον καὶ ὅπερ χαρὶν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν αὐτολεξὶ ἀμέσως καταχωρίζομεν. Ἔχει δ' οὕτως.

«*Ἡ ἀφίπνισις.*

« Βεβαίως ὅλοι ἐκ πολυχρονίου πείρας γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὁσημέραι αὐξάνουσα πολυτέλεια, τὴν ὁποίαν ἡ Εὐρώπη ἀπέναντι τῶν φώτων ἃ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν προγόνων ἡμῶν εὐγνωμοσύνης ἕνεκα ὡς καταστρεπτικὸν χείμαρρον μᾶς ἐξαποστέλλει, εἶνε ἡ μόνη δυστυχία τῶν τε ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, τῶν τε μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων καὶ τῶν μικρῶν, τῶν τε πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν, πασῶν τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀτόμων, ἥτις καὶ τὴν ἐσχάτην καὶ τὴν τὰ μάλιστα ἀπόκεντρον τοῦ Ἀνατολίτου καλύβην ἀπογυμνόνει καὶ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν πάντας ἐξαχρειόνει.

« Καὶ ὅμως, καί τοι γινώσκοντες τὴν αἰτίαν τῶν τοσούτων δυστυχιῶν ἡμῶν, καί τοι θρηνοῦμεν διὰ τὸ παρὸν καὶ στενάζομεν διὰ τὸ μέλλον τῶν τέκνων ἡμῶν, καί τοι πολλὰ κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ γράφομεν καὶ ἀναγινώσκομεν καὶ ἀναγγέλλομεν, παραδόξως, ὡς νὰ εὑρισκώμεθα εἰς βαθύτατον ὕπνον, ὡς νὰ ἐνωτιζώμεθα τὴν ἀθλίαν θέσιν εἰς ἣν εὑρισκόμεθα, ὡς μωροὶ ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἐξοδεύωμεν τὰ 90 τοῖς 0)0 εἰς τὰς ματαιότητας καὶ τὰ 10 μόνα εἰς τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα!

« Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ τὸ νὰ γινώσκωμεν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν καὶ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ θεραπευθῶμεν δὲν εἶνε ἄρνησις τῆς λογικότητος ἡμῶν; Ἐὰν ἡμεῖς ἐξακολουθῶμεν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θηρίου τούτου τῆς πολυτελείας νὰ μένωμεν, ὁποῖον ἄθλιον μέλλον δὲν παρασκευάζομεν εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν; Τί μεγαλείτερον κακὸν δύνανται νὰ πράξωσιν εἰς αὐτὰ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν; Οὕτω διδάσκοντες τὰ φίλτατα ἡμῶν τέκνα, δὲν εἰμεθα οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ αὐτῶν; Κατὰ πόσον βαρέως δὲν θέλουσι μνημονεύει ἡμᾶς ὡς πατέρας; Ἄραγε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐγερθῶμεν καί, ἀφήσαντες τοὺς λόγους, νὰ δράξωμεν χερσί τε ποσί τε καὶ διὰ τῶν ὀδόντων τὰ πράγματα ὅπως ἰκθῶμεν ἐκ τῆς λέπρας ταύτης, ὅτε ὄχι μόνον ἡμεῖς ὡς λογικὰ ὄντα θέλομεν ζήσει ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν θέλομεν προετοιμάσει μέλλον λαμπρὸν καὶ εὐδαίμον; Ἀλλ' Ὄχι! λέγουσί τινες καὶ μάλιστα οἱ ἀρμοδιώτεροι τῶν κοινωνιῶν.— Καὶ Διατί; — Διότι, ἀπαντῶσι, καὶ ἡ νεημονεστέρα οἰκογένεια ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἔχει τὴν γενναιότητα νὰ καταρρίψῃ ἀφ' ἑαυτῆς μόνη τὰ αἴσχη τῆς πολυτελείας, οὐδαμῶς δύναται νὰ κατορθώσῃ τὸ τοιοῦτον ἐντὸς οἱασδήποτε κοινωνίας.— Καὶ τίς οἶδε πόσαι τοιαῦται οἰκογένειαι ὑπάρχουσιν ἤδη αἵτινες, καί τοι ἐπιθυμοῦσαι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τε καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἰσὶν ὅμως καταδεδικασμέναι μὲ σπαραγμὸν τῆς καρδίας των νὰ ἐνδύωνται συμφώνως μετὰ τῶν λοιπῶν ὡς μόναι αἱ ἑταῖραι τῆς ἐποχῆς τῶν προγόνων ἡμῶν ἐνεδύοντο!

« Ἀλλ' ἄραγε ὅ τι μεμονωμένως δὲν κατορθοῦται δὲν εἶνε δυνατὸν διὰ πολλῶν νὰ κατορθωθῇ; Ἂν καὶ μέχρι τοῦδε οὐδεὶς πρὸς τοῦτο ἐτόλμησεν, ἡμεῖς ὡς πρόδρομοι μεταδολῆς σωτηρίου ἃς προτείνωμεν ἵνα ὅσοι ἐπιθυμοῦσι τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν προσέλθωσι νὰ ἱδρύσωμεν ἀδελφότητα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θείας διδασκαλίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἡ Ἕνωσις καὶ ἡ εὐδαιμονία τῶν λογικῶν ὄντων», ὅπως ἀπὸ κοινοῦ καταρρίψωμεν μακρὰν ἀφ' ἡμῶν τὴν λέπραν ταύτην τῆς πολυτελείας καὶ ζήσωμεν τοῦ λοιποῦ βίον ὅλως λιτὸν καὶ τρισόλβιον. Καὶ τίνες ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θηρίου τούτου κατατρυχόμενοι δὲν θέλουσι σπεύσει νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὴν ἀδελφότητα ταύτην ὅπως ἀπὸ κοινοῦ καταστρατήσωσιν αὐτό; Τίνες ἀληθεῖς οἰκοδέσποιναι καὶ μητέρες, ἐμβλέπουσαι ἐν αὐτῇ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν καὶ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῶν τέκνων αὐτῶν, δὲν θέλουσι παραδιάσει τοὺς συζύγους αὐτῶν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀδελφότητα; Κατὰ πόσον οὗτοι ἐκ τοῦ τοιούτου διαβήματος τῶν συζύγων αὐτῶν δὲν θέλουσι σκιρτήσει ὑπὸ χαρᾶς, ἀνακαλύπτοντες ὅτι αἱ σύζυγοι αὐτῶν οὐχὶ μόνῳ λόγῳ ἀλλὰ πράγματί εἰσιν ἀληθῶς πολυτιμότεραι λίθων πολυτελῶν; Τίνες κοινωνίαι, τίνα ἔθνη, τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης μεταδολῆς εὐδαιμονίαν ἡμῶν ψηλαφῶντα, δὲν θέλουσι μιμηθῆ τὸ παράδειγμα ἡμῶν ὅπως εὐδαιμονήσωσιν ὁμοίως; Πῶς θέλει διακριθῆ τὸ ἔθνος ἡμῶν ὡς ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ λαός, πρὸς ὃν οἰκουμενικὴν ἐντολὴν ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος ἔδωκεν ἵνα τὸν κόσμον φωτίσῃ, ὅτε ἡμεῖς ἐσμὲν ὅλως μεμακρυσμένοι τῶν γνησίων προγονικῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἄνωθεν κατελθούσης χάριτος, τοῦ μόνου ἀληθοῦς τῆς ἀνθρωπότητος φωτισμοῦ;

« Ἄρα αἱ προαιώνιοι κατὰ τῆς πολυτελείας ἰδέαι ἃς μὴ μένωσιν ἐπὶ πλέον ὡς τὰ ξηρὰ ὀστᾶ. Ἂς λάβωσι ταῦτα σάρκα καὶ νεῦρα, ἃς κινηθῇ ἐν αὐτοῖς αἷμα ζωοφόρον καὶ πνεῦμα ζώσης ζωῆς (Ἰεζεκιὴλ 37), ἵνα, καταρρίψαντες τὸ προαιώνιον τοῦτο τοῦ ἐγωισμοῦ τῆς πολυτελείας θηρίον, ὅπερ τοσοῦτοι αἰῶνες νὰ σείσωσι κᾶν οὐκ ἠδυνήθησαν, ζήσωμεν αἰωνίως ὡς λογικὸν καὶ οὐράνιον γένος, ὡς ὑπὸ τοῦ Πλάστου ἐπλάσθημεν.

Ἰδοὺ θείᾳ χάριτι θέτεται ἐνώπιον ἡμῶν τὸ μικρὸν τοῦτο ἔργον ὡς μικρὰ ἀφορμή, οἱ δὲ θέλοντες σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν ἃς θέσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰς ὑπογραφάς των, αἵτινες θέλουσι χρησιμεύσει ὡς θεμέλιος λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μέλλει ν' ἀνεγερθῇ τὸ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θείας διδασκαλίας σωτήριον τῆς ἀνθρωπότητος οἰκοδόμημα.

Σμύρνῃ τῇ 28 Μαΐου 1873.

« Οἱ ὑποφαινόμενοι, ἀσμένως καὶ ἐν ἐπιγνώσει παραδεχθέντες τὰς ἀνωτέρω σωτηριώδεις ἰδέας, ἐπιφυλασσόμεθα ἵνα μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 318 ἀδελφῶν ἐκλέξωμεν 12μελῆ ἐπιτροπὴν ἐξ αὐτῶν, ἥτις νὰ συντάξῃ τὸν κανονισμὸν τῆς κατὰ τῆς πολυτελείας ἀδελφότητος ταύτης, ἧς μόνη ἡ ἐπωνυμία ὡρίσθη ἀπὸ τοῦδε.

Τῇ 20 Ἀπριλίου 1874. »

Τὸ ἄνωθι ἔγγραφον ἀναγνόντες ἐνεθυμήθημεν τὰ ὅσα ἐν σελ. 142 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁποία ὀφείλει νὰ ἦνε ἡ Ἑλληνίς» εἴχομεν γράψει, ἅπερ ἐπιθεωροῦντες ἐλάβομεν ἀφορμὴν ν' ἀνοίξωμεν τὸ κειμήλιον τῶν κειμηλίων, τὴν Ἁγ. Γραφήν, ἣν ἀνοίξαντες, ὦ! τοῦ θαύματος ἰδοὺ τί ἀμέσως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν προσέβαλε.

« Τάδε λέγει Κύριος· ἀνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιὼν καὶ ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ τραχήλῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν καὶ τῇ πορείᾳ τῶν ποδῶν ἅμα σύρουσαι τοὺς χιτῶνας καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιὼν καὶ Κύριος ἀνακαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀφελεῖ Κύριος τὴν δόξαν τοῦ ἱματισμοῦ αὐτῶν καὶ τοὺς κόσμους αὐτῶν καὶ τὰ ἐμπλόκια καὶ τοὺς κοσύμβους καὶ τοὺς μηνίσκους καὶ τὸ κάθεμα καὶ τὸν κόσμον τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ τὴν σύνθεσιν νοῦ κόσμου τῆς δόξης αὐτῶν καὶ τοὺς χλιδῶνας (τὰ περιδέραια) καὶ τὰ ψέλλια καὶ τὸ ἐμπλόκιον (τὴν καλύπτραν) καὶ τὰ περιδέξια καὶ τοὺς δακτυλίους καὶ τὰ ἐνώτια καὶ τὰ περιπόρφυρα καὶ μεσοπόρφυρα καὶ τὰ ἐπιβλήματα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὰ διαφανῆ λακωνικὰ καὶ τὰ βύσσινα καὶ τὰ ὑακίνθινα καὶ τὰ κόκκινα καὶ τὴν βύσσον σὺν χρυσίῳ καὶ ὑακίνθῳ συγκαθυφασμένα καὶ θέριστρα κατάκλιτα. Καὶ ἔσται ἀντὶ ὀσμῆς ἡδείας κονιορτός, καὶ ἀντὶ ζώνης σχοινίῳ ζώσῃ, καὶ ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς τοῦ χρυσίου φαλάκρωμα ἕξεις διὰ τὰ ἔργα σου καὶ ἀντὶ τοῦ χιτῶνος τοῦ μεσοπορφύρου περιζώσῃ σάκκον. Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιστος, ὃν ἀγαπᾷς, μαχαίρᾳ πεσεῖται, καὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν μαχαίρᾳ πεσοῦνται καὶ ταπεινωθήσονται καὶ πενθήσουσιν αἱ θῆκαι τοῦ κόσμου ὑμῶν καὶ καταλειφθήσῃ μόνη καὶ εἰς τὴν γῆν ἐδαφισθήσῃ (Ἠσαΐας Γ'. 16—26).»

Ὁπόσον ἀξιοσημείωτα τὰ ἄνωθι ἐδάφια τοῦ μεγαλοφωνοτάτου τῶν Προφητῶν! Ὁποία ἡ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του πολυτέλεια τῶν Ἰσραηλιτίδων γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπόσον θαυμασίως ἐξεπληρώθησαν αἱ ἐπ' αὐτῶν προρρήσεῖαι τοῦ Ἠσαΐου!

Προσοχὴ λοιπὸν Ἑλληνίδες! Ἂς ἀνανήψωμεν Ἕλληνες! διότι οἱ νόμοι τοῦ Αἰωνίου εἰσὶν ἀναλλοίωτοι. Τὰ αὐτὰ θὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς ὅσα ἔπαθον καὶ ἐκεῖνοι, ὅσα ἔπαθον καὶ οἱ πρόγονοι Ἕλληνες μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλημμύραν τοῦ Περσικοῦ χρωσοῦ, ὅτε οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πολυτελείας.

Πατέρες! ἐγράφομεν ἄλλοτε, πατέρες! ἠρωτήσατέ ποτε τιμίους, φρονίμους καὶ εὐσυνειδήτους νέους νὰ Σᾶς εἴπωσιν ὁποίαν ἐντύπωσιν προξενεῖ εἰς αὐτοὺς ὁ λογισμὸς ἐκεῖνος τῶν θυγατέρων σας; πλὴν τίς ἡ ἀνάγκη! ἐν τῇ σιγῇ αὐτῶν ὑπάρχει ἡ ἀπάντησις, ἐν τῇ ἀπαχῇ τοῦ γάμου ἡ καταδίκη. Εἶνε πῦρ δι' αὐτοὺς ὁ στολισμὸς ἐκεῖνος τῆς ψευδοῦς φιλοκαλίας, τὸ ὁποῖον κατακαίει τὸν πλησιάζοντα· εἰς τὸ ἔγκλημα ὑπάρχει ἡ τιμωρία καὶ εἶνε τοσοῦτον τρομερωτέρα ὅσον δυσκολωτέραν τὴν αἰσθάνεταί τις.

Ἄνδρες! ἀπὸ σᾶς ἡ κοινωνία ἀναμένει τὴν σωτηρίαν της· Σᾶς ὑπεδείχθη τὸ μέσον, εἶνε ἡ ἰδία ὑμῶν σωτηρία, τὸ ἴδιον ὑμῶν ὄφελος.

Γυναῖκες! μὴ κάμνετε νὰ φαίνωνται ὅτι ἔχουν δίκαιον οἱ κατήγοροί σας καὶ μὴ κάμετε νὰ σιωπήσωσι καταλυπημένοι οἱ ἐπαίνεται Σας. Δὲν εἴσθε ποσῶς τοιουτοτρόπως εὐτυχεῖς· κατακλίνεσθε ἐν ἀντιζηλίᾳ κ' ἐξυπνᾶτε ἐν παραλογισμῷ· ἡ καρδία σας καθίσταται ἄδης, ὁ νοῦς σας ἐργαστήριον βασάνων· ἀγνοεῖτε τὴν εὐτυχίαν καὶ μαραίνετε τὸ τρυφερὸν κάλλος της νεότητος ἐν τῇ ἀθλιότητι! καταργήσατε ἐξ ὁλοκλήρου τὸν συρμὸν καὶ μετριάσατε τὴν πολυτέλειαν· ἡ ὡραιότης σας θὰ γίνῃ καταρανής, ἡ ἀρετή σας θ' ἀναγεννηθῇ· θὰ φέρητε τὴν εὐτυχίαν τῶν οἰκογενειῶν, τῆς κοινωνίας τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐπ' ἀκριδὲς τὰ ἄνωθι προφητικὰ τοῦ Ἠσαΐου λόγια θέσας ὡς προοίμιον ἐν τῇ ΟΒ'. ὁμιλίᾳ του ὁ συγγραφεὺς τῶν ἀθανάτων θρησκευτικῶν μελετῶν—ἃς ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετήνεγκεν ὁ ἀληθὴς Ἕλλην, ὁ ἀληθὴς Χριστιανός, ὁ ἀληθῶς πεπαιδευμένος Δημήτριος Στ. Μαυροκορδάτος, οὗ αἰωνία ἡ μνήμη καὶ διὰ τοῦ σεμνοῦ ὁμοιώματος τοῦ ὁποίου ἔχομεν κοσμήσει τὴν 149 σελ. τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου— συνέταξεν ὁμιλίαν ἐξαίρετον ὅτι ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει *πάσῃ δυνάμει* νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως ἢ τῆς ἐπανόδου ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ *τῆς τῶν ἠθῶν ἁπλότητος.*

Τῆς ὁμιλίας ταύτης τὴν ἀνάγνωσιν, εὑρισκομένης ἐν τῷ Γ'. τόμῳ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν, στενῶς συνιστῶμεν τοῖς εἰλικρινῶς ἀγαπῶσιν ἑαυτούς.

« Ἡ καταφρόνησις, λέγει που, τῶν πλαστῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν, τῶν πραγμάτων, ὧν οὐδεμία ἐστὶ χρεία, *καθιστᾷ ἐλεύθερον* τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ ἐλευθερία αὕτη τοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς Χριστιανικῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι παραινοῦσιν ἡμᾶς πλειστάκις νὰ μὴ γινώμεθα δοῦλοι τῶν γηΐνων ἐπιθυμιῶν καὶ ὀρέξεων, ἀλλὰ νὰ μένωμεν ἐλεύθεροι, καταβάλλοντες ἀείποτε τὰς τῆς σαρκὸς ἐπαναστάσεις.

« Ὁ ὀλίγας ἔχων ἀναγκας καὶ ἐν ἁπλότητι ζῶν ἐστὶ πάσης ἀρετῆς ἐπιδεκτικός. Ὁ τοιοῦτος δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς γνώμης ἢ τῆς θελήσεως τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀπὸ τῶν μεταβολῶν τῆς τύχης. Πάντες δὲ τιμῶσι καὶ σέβονται αὐτόν, διότι οἱ θνητοί, καὶ δικαίως, ἔχουσιν ἐν τιμῇ τὸν ἐξ ἰδίων δυνάμεων συντηρούμενον, καταφρονοῦσι δὲ ὄπτον ἢ ὕστερον τοῦ ἐπαιτοῦντος τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἄλλων.

« Ὅσον ὀλιγωτέρων πραγμάτων χρῄζει τις δι' ἑαυτόν, τοσοῦτον εὐκολώτερον δύναται νὰ ἔλθῃ ἑτέροις εἰς βοήθειαν. Ὁ τοῖς ὀλίγοις ἀρκούμενος ἔχει πάντοτε περισσεύοντα ἵνα δι' αὐτῶν ἀγαθοποιήσῃ τοὺς πάσχοντας ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Οἰκονομῶν ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων καθ' ἡμέραν ἀναλωμάτων ἱκανά, προθύμως ποιεῖ χρῆσιν αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος του καὶ ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος.

« Πατέρες καὶ μητέρες, ἀποβάλετε τῶν οἰκιῶν ὑμῶν τὴν νε-

κρὰν λάμψιν τῆς κοσμικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ εἰσαγάγετε τὴν ἀληθῆ καὶ ἀθάνατον λάμψιν τῶν οἰκογενειακῶν καὶ ἀστυκῶν ἀρετῶν καὶ τῶν *Χριστιανικῶν* φρονημάτων! Δίδετε τοῖς ὑμετέροις τέκνοις τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τῆς ἁπλότητος τῶν ἠθῶν καὶ τῆς εὐγενείας τῶν διαλογισμῶν ὑμῶν. Δακρυρροοῦσα κολεῖ πάντας ἡ πατρὶς πρὸς τὴν ἁπλότητα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς δικαιοσύνης. « Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος· ἐλασσονοῦσι δὲ φυλὰς ἁμαρτίαι. »

Τέλος ὁ εἰδωλολάτρης Σωκράτης ἔλεγε «Τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι θεῖον· τὸ δ' ὡς ἐλαχίστων ἐγγυτάτω τοῦ θείου.»

Η ΑΥΤΟΧΕΙΡΙΑ.

Δυστυχῶς εἰς τὸν σημερινὸν αἰῶνα ἡ μανία τῆς αὐτοχειρίας λαμβάνει σπουδαίας διαστάσεις καὶ κυρίως παρὰ τοῖς ἐπὶ πολιτισμῷ καὶ ἀναπτύξει καυχωμένοις ἔθνεσι.

Δὲν παρέρχεται ἡμέρα χωρὶς νὰ ἀναγνώσωμεν ἢ νὰ ἔχωμεν νὰ ἀναγράψωμεν καὶ θρηνήσωμεν τοιούτους ἑκουσίους θανάτους.

Πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον σκοπὸν νὰ γράψω τινὰς γραμμὰς περὶ αὐτοκτονίας καὶ νὰ κατακρίνω τὴν ἔνοχον, κακοῦργον, καὶ ἄδικον ταύτην πρᾶξιν, καί τοι δὲν ἀμφιέλλον ὅτι παρὰ πολλῶν θὰ ἤκουον τὸ Καὶ τίς ἐπαινεῖ αὐτήν;

Ἄρθρον παλαιᾶς τινος Γαλλικῆς ἐφημερίδος, ὅπερ κατὰ τύχην περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου καὶ τὸ ὁποῖον κυρίως διαπραγματεύεται περὶ τῆς μονομανίας ταύτης, μοὶ ὑπενθύμισε τὸν σκοπὸν ὃν εἶχον καὶ μὲ παρώτρυνε νὰ τὸν πραγματοποιήσω ἀμέσως.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὀφείλω νὰ εἴπω ἐν τούτοις ὅτι πολλοῦ γε καὶ δεῖ τοῦ νὰ συμμερισθῶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ, καὶ οὔτε θέλω ἀκολουθήσει τὰς θεωρίας καὶ γνώμας τοῦ σπουδαίου ἀρθρογράφου τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος, φοβούμενος μὴ ἀπολεσθῶ ἀκολουθῶν τὸ χάος τῶν ἰδεῶν καὶ συμπερασμάτων τοῦ.

Θέλω πραγματευθῆ τὸ ζήτημα μὲ τὸν πλέον ἁπλούστερον, εἰλικρινέστερον καὶ ἀθωότερον τρόπον, συμφώνως μὲ τὰς πεποιθήσεις καὶ τὴν καρδίαν μου.

Τὸ κατ' ἐμὲ ἡ αὐτοχειρία εἶνε ἀσυγχώρητος. Ἐὰν πολλοὶ ἐμπειρογνώμονες δὲν ἐδεβαίουν ὅτι οἱ αὐτοκτονοῦντες χάνουσιν ἐκ τῶν προτέρων τὸ λογικὸν καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν, ἤθελον θεωρήσει τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τὴν πλέον ἀσεβῆ καὶ ἀπεχθῆ πρᾶξιν καὶ τὴν πλέον ἀγενῆ ἐξ ὅσων δύναταί τις νὰ φαντασθῇ.

Πόθεν σοὶ ἐμπνέεται ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι δύνασαι ἐλευθέρως νὰ διαθέσῃς τὴν ὕπαρξίν σου;

Ἡ ζωή σου σοὶ ἀνήκει; ἢ δὲν εἶσαι παρὰ ἁπλοῦς φύλαξ αὐτῆς; Θὰ ἠξίους ποτὲ ὅτι εἶσαι δημιουργὸς σεαυτοῦ καὶ ὅτι ἔχεις ἐλευθέραν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἀτόμου σου; ἠξεύρεις βεβαίως καὶ πιστεύεις τὸ ἐναντίον.

Ἐὰν λοιπὸν δὲν ᾖσαι παρὰ ἀντιπρόσωπος μιᾶς ἄλλης δυνάμεως, πιστεύεις ὅτι ἀποδίδεις ἀκεραίαν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις σοὶ ἐνεπιστεύθη καὶ ὅστις εἶνε ἡ πηγὴ καὶ τὸ πρότυπον τῆς ζωῆς, πιστεύεις, λέγω, ὅτι τῷ ἀποδίδεις ἀκεραίαν τὴν παρακαταθήκην, ἣν ἔλαβες παρ' ἐκείνου;

Ἤθελες ἴσως εἰπεῖ· ποίας ὠφελείας εἶμαι εἰς τὸν κάτω τοῦτον κόσμον;

Ἐν μέσῳ τοσούτων ἀνθρώπων, ποίας ἀξίας, ποίας χρείας εἶνε τὸ ἀσθενές μου ἄτομον;

Ἡ ταλαιπωρία μὲ σκοτόνει καὶ ἡ λύπη μὲ κατατρώγει· νὰ μὴ ἔχω λοιπὸν τὴν ἄδειαν νὰ θέσω τέρμα εἰς τοὺς πόνους μου καὶ νὰ συντάμω στάδιον δύσκολον καὶ κοπιῶδες; Ὄχι.

Τὸ πᾶν εἶνέ τι ἁρμονικόν. Ἕκαστον μέρος αὐτοῦ κατέχει τὴν ἁρμοδίαν αὐτῷ θέσιν του καὶ συντελεῖ εἰς τὴν δόξαν τοῦ δημιουργοῦ του καὶ εἰς τὴν γενικὴν χρείαν. Ὅλοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι ὁ μὲν τῷ δέ. Ὀφείλομεν εἰς τοὺς ὁμοίους μας καὶ τὰς ἐλαχίστας τῶν στιγμῶν μας. Ὁ διὰ τῆς αὐτοχειρίας θάνατος εἶνε ἄτιμος καὶ κλοπιμαῖος.

Εἷς τῶν περιφήμων συγγραφέων εἶπεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἀφαιρεῖν τὴν ζωὴν εἶνε κλοπὴ γινομένη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Πρὶν ἐγκαταλείψωμεν αὐτήν, ὀφείλομεν νὰ τῇ ἀνταποδώσωμεν πᾶν ὅ τι αὕτη ἔπραξε δι' ἡμᾶς.

Ἤθελέ τις ἴσως ἀντείπειν Συνεχέστατα ὁ κόσμος δὲν μᾶς τρέφει μὲ πάθη καὶ μελαγχολίας;

Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, θὰ ἔχωμεν περισσοτέραν ἀξίαν ἐκτελοῦντες μέχρι τέλους τὰς ὑποχρεώσεις αἵτινες μᾶς καθυπεβλήθησαν.

Θὰ κερδήσωμεν γενναιότερον τὴν ἀνταμοιβήν, ἥτις μᾶς περιμένει ἢ μᾶλλον ἥτις μᾶς ἐπηγγέλθη μετὰ θάνατον, ζωηρότερον δὲ θέλομεν διαφιλονεικήσει καὶ καρτερικώτερον ἐπιδιώξει αὐτήν.

Ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἄνευ θελγήτρου τυγχάνουσι « Νίκη ἄνευ κινδύνου, Θρίαμβος ἄνευ δόξης » καὶ ὅτι ὁ στρατιώτης, ὅστις οὐδέποτε εὑρέθη ἀπέναντι πυρός, δὲν δύναται νὰ ἐπαίρηται ὡς ἐκεῖνον ὅστις ἐξετέθη εἰς πλείστας μάχας ἀπέναντι χαλάζης σφαιρῶν καὶ βροχῆς μυδροβόλων.

Τέσσαρες ὑπάρχουσιν αἰτίαι ἱκαναὶ νὰ σπρώξωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν αὐτοκτονίαν.

Τὰς τρεῖς εὐκόλως ἤθελέ τις καταπολεμήσει, μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο ἓν ἁπλούστατον καὶ εὔκολον μέσον.

Ἐναντίον τῆς πρώτης, τῆς ἀπωλείας τοῦ λογικοῦ, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία εἰσὶν ἀνίκανοι· Ἔνθα ἡ τρέλλα, ἐκεῖ ἡ εὐθύνη τῶν πράξεων παύει.

Ἀλλ' ἡ σκέψις αὕτη δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τρεῖς περιπτώσεις.

Ἀνθρωπάριά τινα, κατάχρησιν ποιήσαντες καὶ ὁλοτελῶς κορεσθέντες τῶν ἐν τῷ κάτω τούτῳ κόσμῳ ἡδονῶν καὶ πραγμάτων, περαίνουσι συνήθως λαμβάνοντες τοιαύτην τινὰ ἀηδίαν τῆς ὑπάρξεώς των ὥστε πρωΐαν τινα εὑρίσκονται διατεθειμένοι νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσιν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης λύπης καὶ δυσχερείας. Εἰς τοὺς τοιούτους δυνάμεθα νὰ προτείνωμεν ἓν ἀντίδοτον, λίαν ἀσφαλὲς καὶ ἀλάνθαστον.

Ἂς ἀποδιώξωσι τὸν ἐγωϊσμόν, ὅστις τοὺς κατατρώγει· ἂς ἐνδιαφέρωνται περὶ ἑνὸς οἱουδήποτε δυστυχοῦς· ἂς κάμωσι μίαν οἱανδήποτε καλὴν πρᾶξιν· ἂς ζητήσωσι νὰ βοηθῶσι δυστυχῆ τινα ἢ νὰ ἀνακουφίσωσιν ἐνδεῆ τινα, καὶ ἐν γένει ἂς σπείρωσι πέριξ αὐτῶν εὐεργεσίαν. Ἐὰν καὶ τοῦτο δὲν τοὺς προσκολλᾷ εἰς τὴν ζωήν, θέλω μεγάλως ἐκπληχθῆ.

Οὐδὲν δύναται καταλληλότερον, ἱκανώτερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ καταστήσῃ τὴν συνείδησιν ἐλευθέραν καὶ τὴν καρδίαν χαροποιάν, ἢ ἡ ἐκτέλεσις μιᾶς τῶν εἰρημένων πράξεων.

Ἄλλοι δὲ πάλιν αὐτοκτονοῦσι διὰ λόγους ὅλως διαφορετικούς. Χάριν τῆς προσβληθείσης τιμῆς των νομίζουσιν ὅτι ὑπακούουσιν εἰς τοὺς νόμους της παρανομοῦντες καὶ παραβαίνοντες τὰς παραγγελίας της.

Οὗτοι δύνανται νὰ ὦσι βέβαιοι, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἁμάρτημα, ὅσον σπουδαῖον καὶ ἂν ᾖνε, ὅπερ νὰ μὴ δύναταί τις νὰ ἀναπληρώσῃ ἢ μᾶλλον ἐξαγοράσῃ, ἔτι δὲ καὶ ἐξαλείψῃ διὰ μιᾶς εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ ὅτι τὰ ἴχνη μιᾶς οἱασδήποτε ἐπιμέμπτου πράξεως δὲν διαμένουσιν αἰωνίως.

Ὁ ἔνοχος ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ συγχώρησιν, ἐὰν τὴν ἐπιθυμῇ σπουδαίως, ἐὰν καταβάλλῃ ὅλην τὴν ἐνέργειάν του, ὅλας τὰς δυνάμεις του, ὅλην τὴν ἐπιτηδειότητά του εἰς τὸ νὰ ἀναγεννηθῇ ἠθικῶς. Οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ τὴν ἀρνηθῇ· καθότι οὐδεὶς δύναται νὰ κολακευθῇ ὡς ἀναμάρτητος (ἐκτὸς τοῦ Ἡίου).

Ὑπάρχει δ' ἔτι τρίτη τις κατηγορία ἀνθρώπων, οἵτινες συνεχῶς αὐτοκτονοῦσι θεωροῦντες τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τὴν μόνην των ἀπελευθέρωσιν.

Τοιοῦτοι δὲ εἰσὶν οἱ κολοβοὶ τῷ σώματι, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πτωχοί.

Ὦ δυστυχεῖς ἀτυχεῖς, ἀντὶ νὰ ὑψώσητε τοὺς ὀφθαλμούς σας, ἐξ ἐναντίας χαμηλώσατε αὐτοὺς καὶ παρατηρήσατε κάτω ὑμῶν· ἀναμφιβόλως θέλετε ἀνακαλύψει δυστυχίας καὶ ἀθλιότητας μεγαλειτέρας, πάθη ἔτι φρικώδη παρὰ τὰ ἰδικά σας.

Ἐνδυναμωθέντες ἐκ τοῦ θεάματος τούτου, θὰ ἀναλάβητε θάρρος καὶ θὰ ὑποφέρητε ὀλιγώτερον πικρῶς καὶ μετὰ περισσοτέρας ἀνεξικακίας τὴν τύχην, ἣν ἡ Πρόνοια σᾶς προώρισεν.

Ἐνθυμήθητε, ὅτι ἡ δυστυχία καὶ ἡ ὀδύνη καθαρίζουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀποκαθιστῶσι καλλίτερον.

Ἀγνοῶ ἂν διὰ τῶν ὀλίγων τούτων γραμμῶν, ἐπέτυχα νὰ κάμω καταληπτὴν τὴν σκέψιν μου.

Ἂν καταλλήλως ἀπέδειξα ὅτι ἡ αὐτοκνονία ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τυγχάνει ἐπιτρέψιμος καὶ συγχωρητέα καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας εἶνε ἡ πλέον αἰσχρὰ καὶ ἡ πλέον εὐτελὴς πρᾶξις, ἣν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκτονῶν εἶνε ἄξιος τῆς περιφρονήσεώς μας.

Τοιοῦτος ἦτον τοὐλάχιστον ὁ σκοπός μου ὁπόταν ἀπεφάσισα νὰ χαράξω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς.

Ἐὰν ὁ στρατιώτης, ὅστις ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν του ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, εἶνε ἄτιμος καὶ περιφρονητέος, τί ἤθελεν εἶσθαι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις περιβληθεὶς παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ του μίαν ἐντολὴν τοσοῦτον σεμνοπρεπῆ ἀπαλλάττεται αὐτῆς πρὶν ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντά του, πρὶν ἡ ὁρισθεῖσα ὥρα σημάνῃ;

Μασσαλία τῇ 26 Ἀπριλίου 1874.

Λ. ΣΕΙΡΓΑΝΙΑΙΣ.

ΑΜΥΟΤ ΙΑΚΩΒΟΣ.

Ὁ Ἰάκωβος Ἀμυότ, διάσημος διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου, ἐγεννήθη ἐν Μελοὺν τὴν τριακοστὴν ὀκτωβρίου 1515 ἐξ οἰκογενείας οὐκ ἀφανοῦς. Ἤρξατο τῶν σπουδῶν του ἐν Μελοὺν· μετὰ ταῦτα δὲ αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην ἐκπαιδεύσεως ἐκτενεστέρας ὁ Ἀμυὸτ ὑπῆγεν εἰς Παρισίους ἄνευ ἑτέρας βοηθείας ἐκ μέρους τῶν γονέων του εἰμὴ ἄρτου μέλανος, ὃν ἡ μήτηρ του τῷ ἔστελλε καθ' ἑβδομάδα· ἵνα δὲ ἐπιτύχῃ τοὺς τρόπους νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ πανεπιστημιακὰ αὐτοῦ μαθήματα, ἐγένετο κατὰ διαδοχὴν ὑπηρέτης καὶ ἐπιμελητὴς ἔν τινι σχολείῳ. Λέγεται ὅτι τὴν νύκτα ἐν ἐλλείψει ἐλαίου καὶ λύχνου ἐσπούδαζεν εἰς τὴν λάμψιν ἀνθράκων ἀνημμένων. Ὅτε ἐτελείωσεν ἐν μεγάλῃ στερήσει καὶ κόποις τὰς σπουδὰς τῆς ποιήσεως, τῆς φιλοσοφίας, τῆς Λατινικῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν μαθηματικῶν, ὑπῆγεν εἰς Bourges ἵνα σπουδάσῃ ἐκεῖ τὸ δίκαιον. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπέτυχεν ὁ Ἀμυὸτ μεσιτείᾳ τῆς Μαργαρίτας, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως, τὴν ἕδραν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Λατινικῶν, ἣν καθῆξεν ἐπὶ δωδεκαετίαν. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἔκαμεν ὁ Ἀμυὸτ τὴν μετάφρασιν τῆς Ἑλληνικῆς μυθιστορίας, ΘΕΑΓΕΝΗΣ καὶ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, καί τινων ἐκ τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου. Τοῦτο τὸ πρῶτον ἔργον τῷ ἀπέφερεν ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'. τὴν μονὴν τοῦ Βελοζάν. Καί τοι δὲ ἠσχολημένος εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Πλουτάρχου ὁ Ἀμυὸτ ἐπορεύθη εἰς Ἰταλίαν, ἵνα σπουδάσῃ ἐκεῖ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἕλληνος συγγραφέως.

Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του κατέστη παιδαγωγὸς τῶν δύο υἱῶν τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Β'. Οἱ δύο μαθηταὶ τοῦ Ἀμυὸτ ὑπῆρξαν Κάρολος ὁ Θ'. καὶ Ἑρρίκος ὁ Γ'. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀναβάσεώς του εἰς τὸν θρόνον Κάρολος ὁ Θ'. τὸν κατέστησε μέγαν ἐλεοδότην του· ἄνευ ὅμως κόπου δὲν κατέλαβεν ὁ Ἀμυὸτ τὴν σπουδαίαν ταύτην θέσιν. Αἰκατερίνη ἡ τῶν Μεδίκων, ἥτις ἠτοίμαζε τὴν θέσιν ταύτην διά τινα τῶν εὐνοουμένων της, γενομένη μανιώδης

διὰ τὴν ἀποτυχίαν, προσεκάλεσε τὸν Ἀμυὸτ ἐνώπιόν της καὶ εἶπεν « Ἐγὼ ἔκαμα τοὺς Γοουΐζους καὶ τοὺς Σατιλὸν τοὺς αὐλάρχας καὶ τοὺς πρωθυπουργούς, τοὺς βασιλεῖς τῆς Ναβάρας καὶ τοὺς πρίγγηπας τοῦ Κονδὲ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς ἐμέ, καὶ θὰ ἔχω σὲ ἐπὶ κεφαλῆς, ἱερίσκε! » συγχρόνως δὲ τὸν ἠπείλησεν ὅτι θὰ τὸν θανατώσῃ, ἐὰν δὲν παρῃτεῖτο τῆς θέσεως ταύτης, τοῦ μεγάλου ἐλεεμοσύνου. Ἀλλὰ Κάρολος ὁ Θ΄. ὅστις ἠγάπα πολὺ τὸν διδάσκαλόν του, καθὼς ἐκάλει τὸν Ἀμυὸτ, κατώρθωσε νὰ τὸν προστατεύσῃ κατὰ τῆς μητρός του καὶ νὰ τὸν διατηρήσῃ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀμυὸτ ἐκλήθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἀντισιοδώρου, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας, τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας τῶν ὁποίων ἕως τότε εἶχεν ἀποτραπῇ, προτιμήσας τοὺς κοσμικοὺς συγγραφεῖς.

Ὁ Ἀμυὸτ ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀπολαμβάνῃ πάντοτε τὰς χάριτας τῶν δύο του μαθητῶν· διότι Ἑρρῖκος ὁ Γ΄, ἀνεβὰς εἰς τὸν θρόνον, τῷ διετήρησε τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου ἐλεεμοσύνου καὶ τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὗτινος οὗτος ὑπῆρξεν ἀρχηγός. Διὰ τῆς ἀγάπης του εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἐπέσυρεν ὅλον τὸ μῖσος τῶν ραδιουργῶν, οἵτινες τὸν κατηγόρουν, ὅτι εἶχε συμβουλεύσει τὴν δολοφονίαν τοῦ δουκὸς Eguise à Blois. Πολλάκις τὸν προσέβαλαν καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ διατρέξῃ τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους. Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρρίκου τοῦ Γ΄. ὁ Ἀμυὸτ περιωρίσθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἀντισιοδώρου, ἐν ᾗ διῆλθε τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη· ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ τῇ 6 Φεβρουαρίου 1593 βιώσας περὶ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη. Ὁ Ἀμυὸτ εἶχε φήμην ἀπληστίας καὶ φιλαργυρίας· ἀφῆκε δὲ θνήσκων εἰς διάφορα εὐεργετικὰ καταστήματα περὶ τὰς 200 χιλ

ΑΜΥΟΤ ΙΑΚΩΒΟΣ.

σκούδων. Διηγοῦνται ὅτι, ἐνῷ ἡμέραν τινὰ ἐζήτει νέαν ἐπισκοπὴν παρὰ Καρόλου τοῦ Θ΄., ὁ βασιλεὺς οὗτος τῷ εἶπε: « Δὲν μὲ διεβεβαιώσατε ἄλλοτε ὅτι θὰ περιορίσητε τὴν φιλοδοξίαν σας εἰς πρόσοδον χιλίων σκούδων; Μάλιστα, κύριε, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἔρχεται ὄρεξις ἐν ὅσῳ τρώγει τις.

Ὁ μεγαλείτερος τίτλος τῆς δόξης τοῦ Ἀμυὸτ εἶνε ἡ ἔκδοσις τῶν Ἠθικῶν βίων τοῦ Πλουτάρχου, δι' ἧς κατέστησε τούτους ἐν Γαλλίᾳ δημώδεις. Ἡ ἔκδοσις αὕτη, ἂν καὶ δὲν εἶνε καθ' ὅλα πιστὴ μετάφρασις τοῦ κειμένου, εἶνε ὅμως ἡ καλλιτέρα τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκδοθεισῶν. Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ ἀρχαίου ἤθους τοῦ ἐκδότου ἀποτελοῦσιν ἀνάγνωσιν πλήρη χαρίτων. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἀνωτέρω ἔφερεν ὁ Ἀμυὸτ εἰς φῶς καὶ τὰ ἀκόλουθα: *Αἰθιοπικὴ Ἱστορία* Ἡλιοδώρου μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, *ἑπτὰ βιβλία Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου*, μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, *ποιμενικοὶ ἔρωτες Δάφνης καὶ Χλόης* μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ. *Τὰ ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου* μετάφρασις. *Σχέδιον βασιλικῆς εὐγενείας* συντεθὲν δι' Ἑρρῖκον τὸν Γ΄. βασιλέα τῆς Γαλλίας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. — Ὑπὸ Σ. Β. ΣΤΕΦΑΝΟΥ·)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

τῆς αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου καὶ τινες βιογραφικαὶ σημειώσεις τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς

(συνέχ. ἀπὸ σελ. 87 καὶ τέλος).

Ὡσανεὶ προέβλεπον οἱ πασάδες τὴν μετ' ὀλίγον παλινῳδίαν τῶν ἐκλογέων τοῦ Ἰωαννικίου, προλαβόντες ἐποίησαν αὐτοῖς ἐγκαίρως τὰς δεούσας παρατηρήσεις ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ θρόνῳ ἰσοβίου διαμονῆς αὐτοῦ. Καὶ ὅμως δὲν παρῆλθεν ἔκτοτε πολὺς καιρὸς καὶ οἱ πρότερον ἐπιμόνως αἰτήσαντες καὶ ἀναβιβάσαντες αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ἤδη παλινῳδήσαντες δὶς ἐπειράθησαν νὰ τὸν ἐκθρονίσωσιν, ἀλλ' ἀπέτυχον ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ ὁ Ἰωαννίκιος διέμεινεν ἐν τῷ θρόνῳ μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ συμβάσης τῷ 1849.

Ἐν τῷ διαστήματι τῆς δεκαετοῦς περίπου ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὁ Ἰωαννίκιος ἀνέδειξε μὲν ἱκανὴν δραστηριότητα καὶ τόλμην ὅσον ἀπέβλεπε τὴν ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, καὶ ἅπαξ μὲν (τῷ 1842) ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπροσώπους ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῆς νήσου, ἅπαξ δὲ (τῷ 1848) ἀπῆλθεν ὁ ἴδιος· ἀλλ' ἂν ἠμοίρει καὶ ἴσης συνέσεως καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν, μὴ ἐπηρεάζετο δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτευομένης μερίδος, διὰ τῆς ἰσχύος τὴν ὁποίαν ἠρύετο ἐκ τῶν εἰρημένων ἰσχυρῶν αὐτοῦ προστατῶν ἠδύνατο ἴσως νὰ ὠφελήσῃ πολὺ περισσότερον τὴν πατρίδα. Ἐν τούτοις ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καθ' ὅσον ἤρχισεν ἀφ' ἑνὸς νὰ χορηγῇ ἰσοπολιτείαν εἰς τὸ ὑπήκοόν της, ἀφ' ἑτέρου ἀφῄρει βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ ἀρχηγῶν τὰ τέως κεχορηγημένα αὐτοῖς πολιτικὰ δικαιώματα καὶ προνόμια καὶ τὴν αὐτοῖς παρομαρτοῦσαν ἐπιρροήν. Οὕτως ἐν ᾧ πρὸ τοῦ 1821 ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐθεωρεῖτο οὐ μόνον ὡς πνευματικὸς ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς τῶν Χριστιανῶν ἀρχηγός, ἡ δὲ πολιτικὴ ἐπιρροὴ αὐτοῦ σχεδὸν εἰπεῖν ἀντεστάθμιζε τὴν τοῦ διοικητοῦ, ἔκτοτε οὐκ ὀλίγον περιωρίσθη· οὐχ ἧττον ὅμως ἴχνη τινὰ αὐτῆς ἐσώζοντο εἰσέτι καὶ μέχρι τοῦ 1840 ὅτε ἀρχιεράτευσεν ὁ Ἰωαννίκιος· διότι μέχρις αὐτοῦ οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἠγγυῶντο εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου τῶν Χριστιανῶν, ἐποίουν τὴν διανομὴν αὐτοῦ εἰς ἕκαστον χωρίον ἢ ἄτομον ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν καί, εἰσπράττοντες δι' ἰδίων ὑπαλλήλων φερόντων τὸν τίτλον γραμματικοί, παρέδιδον εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωαννικίου ἀφῃρέθη καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα καὶ ἔκτοτε οἱ φόροι εἰσπράττονται ἀμέσως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μηδόλως ἀναμιγνυομένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωαννικίου ἐξελέχθη διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ τέως ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος, συγγενὴς τοῦ ἀπαγχονισθέντος ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ. Εἰκοσιοκτὼ ὅλα ἔτη διατελέσας ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ἱεροδιάκονος καὶ ἀρχιμανδρίτης τοῦ θρόνου ὁ Κύριλλος διεκρίθη ἐπὶ νοημοσύνῃ καὶ δραστηριότητι ἔν τε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ πολιτικοῖς πράγμασι, διὸ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς νήσου μετ' ἄλλων δύο εἶχεν ἀποσταλῆ τῷ 1835 εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοπικὰς ὑποθέσεις, καὶ μετὰ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ὡς σύμβουλος καὶ συμβοηθὸς εἶχε συναπέλθει τῷ 1848. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ὑψηλὰ καταλαμβάνοντες ἀξιώματα σπανίως συμβαίνει νὰ μὴ ἔχωσι καὶ τοὺς ἀντιζήλους αὐτῶν, εἶχε καὶ αὐτὸς μερίδα τινὰ πολιτῶν ἀντιπολιτευομένην, ἥτις ἅμα τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ἐπειράθη διὰ τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς νήσου νὰ ματαιώσῃ αὐτὴν πρὸς ἐπιτυχίαν ἄλλου προσώπου καί, παραστήσασα εἰς τὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ Κύριλλος δὲν ἦτο ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας ἐκλελεγμένος, ἀνέστειλεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπικύρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ προσκάλεσε διάταγμα διορίζον ἵνα ἐπαναληφθῇ ἡ ἐκλογή. Ταύτης δὲ ἐπαναληφθείσης ὑπὸ νέων ἀντιπροσώπων ἐξ ὅλης τῆς νήσου, ἐξεδηλώθη αὖθις ἐνθουσιωδέστερον ἡ ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυριλλου θέλησις ὁλοκλήρου τῆς νήσου, καὶ ταύτην ἀμέσως ἐπεκύρωσε καὶ ἡ κυβέρνησις.

Ὅσον γενναῖος καὶ ἂν ἦτο ὁ Κύριλλος, τὸ πρόσκομμα τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρουσιασθὲν ἐνώπιον αὐτοῦ ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ ἱκανὴν ποσότητα θάρρους, διὸ καὶ ὁ πρώην τολμηρὸς ἀρχιμανδρίτης ἤδη ἀναδεξάμενος τὸ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀξίωμα μετὰ τῆς παρεπομένης αὐτῷ εὐθύνης ἀπέδη ὀπωσοῦν δειλὸς καὶ προσεκτικός, καὶ οὕτως ἐπολιτεύετο ἔκτοτε συμμορφούμενος ἀείποτε πρὸς τὰς περιστάσεις μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἕνεκα δὲ τῆς βραχυχρονίου αὐτοῦ ἀρχιερατείας δὲν ἔφθασε νὰ καταλίπῃ εἰς ἡμᾶς ἔργα ἄξια τῆς φιλογενείας καὶ εὐγενοῦς ὑπερηφανείας δι' ἧς ἐχαρακτηρίζετο. Ἀπέθανε δὲ ἀσθενήσας ὑπὸ φόβου, καθ' ἃ λέγεται, ὃν ἐδοκίμασεν ἕνεκα τοῦ ἕξῆς σεβαροῦ ἐπεισοδίου. Ἐν ἔτει 1854, ἀκμάζοντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἀνεφάνη ἐκ τῶν Ἀθηναϊκῶν τυπογραφείων φυλλάδιόν τι ἀνώνυμον διεγεῖρον τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς ὑψηλῆς Πύλης καὶ παροτρύνον αὐτοὺς πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῆς καθεστώσης ἀρχῆς. Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου ἐκείνου ἐνομίσθη ὑπό τινων ὁ τότε διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Λευκωσίας Ἐπαμεινώνδας Φραγκούδης, ὅστις κατῴκει τότε ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ. Τοῦτο καὶ μόνον ἀκουσθὲν εἰς τὰ ὦτα τοῦ διοικητοῦ διήγειρε τὴν ὑποψίαν αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν

ἐν τοῖς πράγμασιν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἰδία τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὡς ὑποθάλποντος δῆθεν τὰς τοιαύτας ἰδέας. Καί τοι δὲ ἐκ τῶν γενομένων ἐρευνῶν δὲν ἀπεδείχθη ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου οὐδὲ οἱ Χριστιανοὶ ἐγίνωσκόν τι περὶ αὐτοῦ, οὐχ ἧττον ὅμως διεδόθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Λευκωσίας μελετῶσιν ἀποστασίαν καὶ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Ὀθωμανῶν, διὸ καὶ ἀπῄτησαν ἵνα τοῖς ἀφαιρεθῶσι τὰ ὅπλα. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ ἀρχιεπίσκοπος φοβηθεὶς μή ποτε ἐκ τοῦ φανατισμοῦ τοῦ ὄχλου συμβῇ τι ἀπευκταῖον μετῆλθεν ἐγκαίρως πάντα τὰ δυνατὰ μέτα παρὰ τῷ διοικητῇ καὶ τῷ καδῇ καὶ δι' αὐτῶν ἐφίμωσε καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ συμβουλίου Ὀθωμανούς, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοῦ φόβου ἐνδεχομένης ἐκ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν ἐπιθέσεως. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως, φαίνεται, νὰ ἀπαλλάξῃ καὶ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ φόβου ἐκείνου, ὑφ' οὗ μετ' οὐ πολὺ ἀσθενήσας καὶ ἐπὶ τρεῖς μῆνας κλινήρης διατελέσας ἀπεβίωσε κατὰ ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος, καί περ ὀλίγον χρόνον ἀρχιερατεύσας καὶ ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ διαστήματι πολλὰ προσκόμματα ἐν τῷ σταδίῳ αὐτοῦ ἀπαντήσας, οὐχ ἧττον ὅμως ἐκυβέρνησε τὸν θρόνον ἀξιοπρεπῶς καὶ προσήνεγκε τῇ πατρίδι ἱκανάς, ὅσον αἱ περιστάσεις τῷ συνεχώρουν, ὑπηρεσίας.

Εὐτυχέστερος τοῦ Κυρίλλου ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μακάριος. Ἀφ' οὗ οὗτος εἰκοσιεπτὰ ὅλα ἔτη ὑπηρέτησεν εὐδοκίμως ὡς ἱεροδιάκονος ἐν διαφόροις τοῦ θρόνου ὑπηρεσίαις, συνετὸς καὶ περιεσκεμμένος μᾶλλον ἢ τολμηρός, εὐτύχησε νὰ ἀρχιερατεύσῃ ἑνδεκαετίαν ὅλην ἐν εὐημερίᾳ οὐ μόνον τοῦ θρόνου ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς νήσου. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων μὴ περισπώμενος δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων καὶ φροντίδων ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸ πάντων εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ καί, διὰ πολλῶν προσπαθειῶν αὐξήσας τοὺς πόρους τῶν σχολείων τῆς Λευκωσίας, εἰς μὲν τὸ Ἑλληνικὸν ἀντὶ ἑνὸς διδασκάλου διώρισε τρεῖς, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικόν. Ἐν ᾧ δὲ τέως ἡ πόλις αὕτη ἐστερεῖτο παρθεναγωγείου, διὰ τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ, συνεργοῦντος καὶ τοῦ Σιναΐτου πρωτοσυγκέλου Γρηγορίου τοῦ Κρητός, συνέστη τοιοῦτον τῷ 1857 διατηρούμενον μέχρι σήμερον ἐν καλῇ καταστάσει καὶ βελτιούμενον ὁσημέραι μετὰ τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων διὰ τακτικῶν συνεισφορῶν κυρίως μὲν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς — ἥτις ἐκτὸς ὡρισμένου ποσοῦ 10,000 γροσίων, τὰ ὁποῖα τακτικῶς συνεισφέρει κατ' ἔτος, παρεχώρησε διὰ παντὸς τὸ διὰ τὰς ἀδείας τῶν γάμων τῆς Λευκωσίας δικαίωμα τοῦ θρόνου καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπερχομένων προσκυνητῶν — κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τῶν ἄλλων ἀρχιερατικῶν θρόνων, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐν Λευκωσίᾳ ἐκκλησιῶν. Ἰδίως δὲ δαπάνῃ τοῦ ταμείου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐξεπαίδευσεν ὁ Μακάριος δύο ἱεροσπουδαστὰς ἐν Ἀθήναις, διορισθέντας ὕστερον διδασκάλους ἐν τῇ σχολῇ τῆς Λευκωσίας, βραδύτερον δὲ ἀρχιερατεύσαντας καὶ μέχρι τοῦδε κοσμοῦντας ἐπαξίως τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τὸν τῆς μητροπόλεως Κιτίου.

Διευθετήσας δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ διοργανώσας τὰ ἐν Λευκωσίᾳ ἐκπαιδευτήρια, δι' ἐπανειλημμένων προτροπῶν διήγειρε τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον πολλῶν ἐν ταῖς κώμαις καὶ τοῖς χωρίοις, οἱ ὁποῖοι συνέστησαν αὐτόθι πολλὰ ἀλληλοδιδακτικὰ ἐκτὸς τῶν συσταθέντων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. Μετὰ δὲ ταῦτα βλέπων ὅτι πολλὰ δωμάτια τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἰδίως τὰ ἐξιδιασμένα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἦσαν σεσαθρωμένα καὶ ἑτοιμόρροπα, καθαιρέσας αὐτά, δαπάνῃ τοῦ κοινοῦ ταμείου τοῦ θρόνου ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τῷ 1862—63 τὸ μέγα συνοδικὸν καὶ τὰ παρακείμενα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ εὐρύχωρα δωμάτια πρὸς ὑποδοχὴν ἐν αὐτοῖς τῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ξένων. Συγχρόνως δὲ καθαιρέσας καὶ τὴν εἴσοδον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, μικρὰν καὶ στενὴν οὖσαν, ἀνήγειρε νέαν εὐρεῖαν καὶ μεγαλοπρεπῆ ὡς νῦν ὁρᾶται, μετὰ τῶν παρακειμένων δωματίων· τὴν δὲ πρὸ τῆς εἰσόδου στενὴν ὁδὸν κατέστησεν εὐρυτάτην, ἀπομακρύνας τὸν ἐγγύτατα κείμενον τοῖχον τοῦ ἀπέναντι κήπου εἰς ἱκανῶν βημάτων ἀπόστασιν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον ὁ Μακάριος διετέλεσε πολιτευόμενος ἀείποτε εἰρηνικῶς καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως. Διὰ δὲ τῆς συνετῆς αὐτοῦ πολιτείας καὶ τοῦ προσηνοῦς καὶ ἀξιοσεβάστου αὐτοῦ χαρακτῆρος οὐ μόνον ἔπειθεν εὐχερῶς τοὺς διοικητὰς εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν λελογισμένων προτάσεων καὶ αἰτήσεών του, ἀλλ' ἐφείλκυεν ἐπιτηδείως μετὰ τῆς ἐκτιμήσεως τό τε σέβας καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῶν τε καὶ πάντων τῶν πολιτευομένων, ὑπὸ δὲ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ μονονουχὶ ἐλατρεύετο.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ πατρὶς προσεδόκα καὶ ἄλλα ἔτι ἀγαθὰ παρὰ τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ ποιμενάρχου της, αἴφνης ἐν ἔτει 1865 ἡ βροτολοιγὸς χολέρα ἐνσκήψασα μεθ' ὁρμῆς καὶ ἐν Λευκωσίᾳ ἥρπασεν αὐτὸν ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς (4 Αὐγούστου) καὶ ἀπεστέρησεν οὕτω τῶν παρ' αὐτοῦ προσδοκωμένων ἀγαθῶν. Καί περ δὲ δυνάμενος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ σωθῇ μεταβαίνων πρὸς καιρὸν εἰς μέρη ὑπὸ τῆς νόσου ἀπρόσιτα, δὲν ἠθέλησεν ὅλως νὰ πράξῃ τοῦτο ἵνα μὴ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς πόλεως νὰ φύγωσι καὶ ἐγκαταλίπωσι τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀποθνήσκοντας ἄνευ τῆς ἐκτελέσεως τῶν τελευταίων θρησκευτικῶν αὐτῶν χρεῶν. Καὶ οὕτω γενόμενος θῦμα τῆς νόσου χάριν τοῦ ἰδίου ποιμνίου ἐξεπλήρωσε τὸ θεῖον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ῥητὸν « ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. »

Ὅτε ἀπέθανεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι κατοικούντων διὰ τὸν φόβον τῆς χολέρας εἶχον ἐγκαταλείψει τὰς ἑστίας των καὶ διασκορπισθῆ εἰς τὰ χωρία ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις μέρεσι τῆς νήσου. Τούτου ἕνεκεν ἡ ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου ἐβράδυνεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἕως οὗ ἔλαβεν ἡ νόσος ἱκανὴν ὕφεσιν, καὶ τότε συνελθόντες κατὰ τὰ εἰθισμένα οἱ τρεῖς μητροπολῖται μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων ὅλης τῆς νήσου ἐξελέξαντο ἀρχιεπίσκοπον τὸν ἱεροδιάκονον Σωφρόνιον τέως σχολάρχην τῆς ἐν Λευκωσίᾳ σχολῆς.

Ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου ὁ διδάσκαλος Σωφρόνιος πρώτιστον μέλημα ἔσχε τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἰδίου ποιμνίου. Καὶ δὴ ἀμέσως ἤρξατο μετὰ ζήλου κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἔν τε ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἔνθα περιώδευε κατ' ἐνιαυτὸν τελῶν τὰς νενομισμένας ἱερουργίας. Προῆγε δὲ συγχρόνως καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀοιδίμου αὐτοῦ προκατόχου προτρέπων τὸν λαὸν εἰς σύστασιν σχολείων πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τοῖς χωρίοις.

Τὰ δύο ταῦτα κατ' ἐξοχὴν ἦσαν τὰ ἀντικείμενον τοῦ πόθου καὶ τῶν φροντίδων αὐτοῦ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἀρχιερατείας του ἔτη. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐλθόντος εἰς Κύπρον διοικητοῦ τοῦ Σαΐδ πασᾶ καὶ ἐπιλαβομένου δραστηρίως τῆς καταδιώξεως τῆς ἀκρίδος, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν καταδίωξιν καὶ ἐξόντωσιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ἐξηλείφετο ἡ ἀκρίς, ἀφ' ἑτέρου ἐνέσκηπτεν εἰς τὴν νῆσον ἄλλη πληγὴ πολλῷ δεινοτέρα καὶ τῆς ἀκρίδος, ἡ ἀνομβρία τοῦ 1870, ἧς ἕνεκα τὰ σπαρέντα γεννήματα τὰ μὲν οὐδόλως ἐβλάστησαν, τὰ δὲ ἄμα βλαστήσαντα ἐξηράνθησαν, καὶ ἐπέκειτο μεγάλη σιτοδεία καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Ὅθεν μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐξόντωσιν τῆς ἀκρίδος, ἥτις ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ἐωρτάσθη ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 5 Ἀπριλίου τοῦ 1870, ἡ προσοχὴ τοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου μετὰ παντὸς τοῦ συμβουλίου ἐστράφη περὶ δύο τινά, πρῶτον περὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς διοικήσεως τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς νομαρχίας τῶν νήσων εἰς ἣν τέως ὑπήγετο, καὶ δεύτερον περὶ τὴν προμήθειαν σίτου καὶ κριθῆς δοθησομένης εἰς τοὺς γεωργοὺς ἵνα σπείρωσι τὸ ἐπιὸν ἔτος. Μετὰ πολλὰς δὲ συνδιασκέψεις ἐνεκρίθη νὰ ἀποσταλῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβεία ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ὅπως καθυποβάλῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰς δύο ταύτας αἰτήσεις τῆς νήσου. Ἐπὶ τούτῳ ἐξελέχθη πενταμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπαρτιζομένη ἐκ δύο Χριστιανῶν, δύο Ὀθωμανῶν (*) καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου προεδρεύοντος, ἥτις ἐφοδιασθεῖσα διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐπισήμων ἐγγράφων ἀπέπλευσε κατὰ ἰούνιον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν μέγαν βεζύρην (Ἀλῆ πασᾶν) καθυπέβαλεν αὐτῷ τὰς αἰτήσεις της. Μετὰ παρέλευσιν δὲ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μηνός, χάρις εἰς τὰς ἀνενδότους προσπαθείας τοῦ φιλοπάτριδος Μεχμὲτ Κυπρισλῆ πασᾶ, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἔπαυσεν ἐνεργῶν ὅπου δεῖ καὶ προτρέπων τὴν κυβέρνησιν πρὸς βοήθειαν τῶν πτωχῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν, ἐπινεύσασα ἡ κυβέρνησις ἐξέδωκε φιρμάνιον, δι' οὗ ὡρίζετο ἡ ἀπὸ τῆς νομαρχίας ἀνεξαρτησία τῆς διοικήσεως τῆς Κύπρου καὶ ἡ ἄμεσος αὐτῆς ἀναφορὰ πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησιν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ὑποθέσεων αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ σπόρου ὑπέσχετο, ὅτι ὅσον οὔπω διατάξει τὰ δέοντα ὅπως δοθῇ τοῖς γεωργοῖς ἐκ τῆς ἐν τῇ νήσῳ ἀποθήκης τῶν βασιλικῶν δεκάτων.

Οὕτω λοιπὸν περάνασα ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν ἐντολὴν αὐτῆς ἡ ἐπιτροπὴ ἐπανῆλθεν εἰς Κύπρον κατὰ Αὔγουστον. Ἡ δὲ περὶ δόσεως σπόρου διαταγὴ ἔφθασεν αὐτόσε κατὰ ὀκτώβριον διορίζουσα νὰ δοθῇ σῖτος μὲν 50,000 κοιλά, κριθὴ δὲ 60,000 καὶ ῥέβι 5,000, τιμηθέντος ἑκάστου κοιλοῦ τοῦ μὲν σίτου πρὸς 40 γρόσια, τῆς δὲ κριθῆς πρὸς 20 καὶ τοῦ ὀρόβου πρὸς 38 ἀποδοτέα μετὰ τρία ἔτη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνομβρία ἐξηκολούθησε δυστυχῶς, εἰ καὶ μερικώτερον, καὶ μέχρι τοῦ ἑπομένου ἔτους 1871, ἐπῆλθε δὲ αὖθις τῷ 1873, ἡ δὲ σιτοδεία καὶ δυστυχία ἐν τῇ νήσῳ ἐκορυφώθη ἐπ' ἐσχάτων μέχρι λιμοκτονίας (*), ὁ ἀξιοσέβαστος ἡμῶν ποιμενάρχης εὔδηλον ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα δὲν ἔπαυσε προσπαλαίων μυρίαις δυσχερείαις καὶ μάλιστα οἰκονομικαῖς. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε ὅτι ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις, ἐν ᾧ τὰ εἰσοδήματα τοῦ θρόνου κατὰ μέγα μέρος καθυστερεῦνται, διὰ φρονίμου οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὸ κατάστημα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀξιοπρεπείᾳ χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ ποσῶς οὔτε τὸν καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς πτωχοὺς χορηγούμενον ἄρτον οὔτε τὴν εἰς ἀπόρους διδομένην χρηματικὴν βοήθειαν.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἀγωνίζεται ὅπως διασώσῃ καὶ ἀσφαλίσῃ τὰ ἀπό τινος καιροῦ δι' ἐλλειψιν ἐπισήμων τίτλων κινδυνεύοντα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα. Ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, ὅτε πρὸ δύο περίπου ἐτῶν κατὰ πρόσκλησιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀπῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς λύσιν τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, καὶ ἰδία πολλάκις παρεκάλεσε τὴν κυβέρνησιν, ἀλλ' εἰσέτι οὐδεμία ἀπάντησις ἐδόθη. — Πεποίθαμεν δὲ ὅτι ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις ἐν τῇ εὐθυδικίᾳ καὶ φιλομουσίᾳ αὐτῆς οὐδέποτε ἀνέξεται νὰ ἀποξενωθῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀγαθὰ ἐπὶ καταστροφῇ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν καταστημάτων.

Οὔτε τὰ στενὰ ὅρια τῆς παρούσης πραγματείας οὔτε ἡ μετριοφροσύνη τοῦ Μακαριωτάτου ἡμῶν πατρὸς καὶ Ἀρχιεπισκόπου ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἀναγράψωμεν λεπτομερῶς ὅσας ὑπηρεσίας ἡ αὐτοῦ Μακαριότης προσήνεγκε καὶ ὁσημέραι παρέχει τῇ τε ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πατρίδι. Περαίνοντες οὖν ἐνταῦθα τὴν πραγματείαν ἡμῶν δηλοποιοῦμεν τοῖς ἀναγνώσταις αὐτῆς, ὅτι τὸ περιλαμβάνον τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις τῶν ἀρχιεπισκόπων κεφάλαιον παρελείψαμεν, καθ' ὅσον θεωροῦμεν αὐτὸ ὅλως ἀδιάφορον τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ «Μέντορος».

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.

Ἡ ἐπάρατος καὶ ὀλεθρία νόσος χολέρα, ἡ κατὰ μῆνα ὀκτώβριον καὶ νοέμβριον τοῦ ἔτους 1854 τοσοῦτον ἀνηλεῶς μαστίσασα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς κἀγαθοῖς εἶχεν ἁρπάσει καὶ ἕνα τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ μεγάλου διανοη-

(*) Ἐκ μὲν τῶν Χριστιανῶν ἦσαν οἱ κ. κ. Ἀντώνιος Τριανταφυλλίδης καὶ Χριστοφάκης Γαβριήλ· ἐκ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ὁ Περδὲρ ἐφένδης καὶ ὁ κα. Ἀλὴ ἐφένδης.

(*) Τοῦ μὲν σίτου ἡ τιμὴ ὑψώθη εἰς 75—80 γρ. τὸ κοιλόν, τῆς δὲ κριθῆς εἰς 40.

τικοῦ ἀγῶνος τοῦ προπαρασκευάσαντος τὴν πολιτικὴν ἀναβίωσιν τῆς ἀνατολῆς καὶ ἐξακολουθοῦντος νὰ χειραγωγῇ αὐτὴν πρὸς τὴν ὁλοσχερεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος σύμπαν ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ, διότι καὶ σύμπασα ἡ νέα γενεὰ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Μαθηταὶ καὶ ἡμεῖς χρηματίσαντες τοῦ ἀοιδίμου τούτου διδασκάλου, ὅτε κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἐγυμνασιάρχει τοῦ Α'. Βασιλικοῦ ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου, πρὸ πολλοῦ ὠφείλομεν λόγῳ εὐγνωμοσύνης νὰ κοσμήσωμεν τὰς στήλας τοῦ *Μέντορος* διά τε τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνος καὶ τῆς βιογραφίας του. Μὴ ποιήσαντες τοῦτο μέχρι τοῦδε δι' αἴτια ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεως ἡμῶν, ἤδη ἀσμένως ἐκπληροῦμεν τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον, ἀποσπῶντες τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ὑπὸ τοῦ μελισταγοῦς Α. Ρ. Ραγκαβῆ ἐκφωνηθέντος εἰς τὸ μνημόσυνον Ι. Βενθύλου καὶ Γ. Γενναδίου τῇ 19ῃ Μαρτίου 1855.

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, υἱὸς ἱερέως ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, ἐγκατέλιπεν ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὴν στέγην τῶν πενομένων γονέων του καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν ἐν Δακίᾳ θεῖόν του, ἡγούμενον ἑνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων, καί, τυχὼν ἀρίστου διδασκάλου, Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, τοσοῦτον ἐκθύμως καὶ ἐπιμόνως ἐδόθη εἰς τὴν σπουδήν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ὁ παντὸς πόρου ἐστερημένος, ὁ σχεδὸν εἰς ἑαυτὸν ἐγκαταλελειμμένος αὐτός, ἐκρίθη ὁ ἄριστος τῶν μαθητῶν τοῦ Λάμπρου καὶ ἔφηβος μόλις ἐπέμφθη εἰς Λειψίαν ὡς παιδαγωγὸς υἱῶν πλουσίας οἰκογενείας. Ἐνταῦθα δέ, περιχαρῶς τῆς εὐκαιρίας δραξάμενος, ἐνεπλήσατο ἀκορέστως τῶν ναμάτων τῆς ἀνωτέρας παιδείας καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν διεύθυνε τὰς ἀκαμάτους σπουδάς του. Κατὰ δὲ τὰ 1804, νεανίας ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀλλά, κατὰ τὴν παιδείαν, τῶν πρεσβυτέρων οὐδενὸς ἐλαττούμενος, ἤρξατο ἤδη διδάσκων ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἔκτοτε ἀπεδύσατο εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, ὃ διήνυσεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη, δολιχοδρόμος ἀκάματος, καὶ οὗ τέρμα ὑπῆρξεν ὁ ἔναγχος καταπιὼν αὐτὸν τάφος.

Κατὰ τοὺς ἀποφάδρας ἐκείνους χρόνους, ὅτε πυκνὴ ἐπεκάθητο ἡ νὺξ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀμυδρὰ ὑπέφωσκεν αὐτονομίας ἀκτὶς ἐν ταῖς παριστρίοις ἐσχατιαῖς, ἃς διεῖπον νόμοι Ἑλληνικοί, ἀνακουφίζοντες τὸν ζυγόν, καὶ ἐν αἷς μεταφυτευόμενον ἐκαλλιεργεῖτο ἀδεῶς τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα· προσέτι δ' ἀνετώτερον ἀνέπνεον οἱ Ἕλληνες ἔν τισιν ἀποικίαις, ἐν αἷς εὐνομία καὶ πολιτισμὸς τοὺς παρεμύθουν ἐν μέρει διὰ τῆς γλυκείας πατρίδος τὴν στέρησιν. Ἐν ταῖς μὲν τῶν ἡγεμόνων ἡ μεγαλοπρεπὴς φιλογένεια, ἐν ταῖς δὲ τῶν ἐμπόρων ὁ διακαὴς πατριωτισμός, ἐν ἀσφαλεῖ καὶ ἐν ὑπηνέμῳ τοῦ πνεύματος τῆς τυραννίας καὶ βαρβαρότητος ἀνήγειρον ἑστίας μακρόθεν ἀπαυγαζούσας τὸ φῶς τῆς παιδείας ἐπὶ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον· καὶ ἑκατέρωσε ὁ Γεννάδιος περιμάχητος, ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Βουκουρεστίῳ μετὰ τοῦ Δούκα, τοῦ Κλονάρη καὶ τοῦ Μακρῆ, ἔπειτα δ' ἐν Ὀδησσῷ μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου καὶ τοῦ Γεωργίου Λασσάνη, καὶ αὖθις ἐν 1820 μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτζου εἰς Βουκουρέστιον, μετ' ἐνδόξων συναδέλφων, τοῦ Βαρδαλάχου, τοῦ Κανέλλου καὶ τοῦ Κλεοβούλου. Ὁ Γεννάδιος ἐδέξατο τὴν πρόσκλησιν ταύτην, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ προθέσει νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ μεγαλοπόλει, ἐν ᾗ καὶ ἄνετος βίος καὶ δαψιλεῖς ἀμοιβαὶ καὶ τιμαὶ παντοῖαι τὸν περιέμενον, ἀλλ' ὅπως παρασκευάσῃ σχέδιον πρὸ πολλοῦ τρεφόμενον παρ' αὐτῷ καὶ ὃ ἐθεώρει ὡς ἐκπλήρωσιν καθήκοντος ἱεροῦ. Ὁποσοδήποτε καὶ *ἂν* ἡ τύχη τὸν περιέφερεν, ἡ καρδία του ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν γῆν, ἐν ᾗ εἶδε τὸ πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μετὰ τοῦ Νεοφύτου Δούκα συνεσκέπτετο, ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἤπειρον, να ἱδρύσῃ ἐκεῖσε γυμνάσιον· διότι τὰ ἄριστα καὶ τὰ μέγιστα ἤλπιζεν, *ἂν* ἡ εὔανδρος ἐκείνη γῆ, ἥτις παρῆγε τοὺς πολεμικωτάτους καὶ τοὺς φιλογενεστάτους τῶν Ἑλλήνων, κατωρθοῦτο νὰ παραγάγῃ καὶ τοὺς μᾶλλον πεφωτισμένους, *ἂν*, ὅπου ἦν ἀνδρία ἱκανὴ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν, προσετίθετο καὶ παιδεία, ἱκανὴ νὰ τὴν ἐκτιμήσῃ.

Ἀλλ' ἄλλαι μέριμναι τὸν ἀπέτρεψαν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ τούτου· διότι τὸ φίλτατον ὄναρ τοῦ ὅλου του βίου, τὴν θελκτικὴν ὀπτασίαν, ἣν τῷ παρίστα τὸ πρίσμα τῆς φαντασίας ὑπὸ πατριωτισμοῦ ἐζημμένης, τὴν εἶδεν αἴφνης μορφὴν λαμβάνουσαν καὶ σωματοποιουμένην, καὶ τὸ τέρμα, ὃ μετ' ἐλαχίστης ἴσως ἐλπίδος ἐπεδίωκε δι' ὁδῶν σκολιῶν καὶ μεμακρυσμένων, τὸ εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον, καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν τόπον ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσε πάσας του τὰς δυνάμεις.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἦλθεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα καὶ ἤχησε πρῶτον ἐν Δακίᾳ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὅπλα ὁρμήσασα, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις, ἀφ' οὗ τῇ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὤφειλεν ἤδη νὰ τὴν ὁδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς.

Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπῆλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος ἡ καταστροφή, καὶ ἀπεσβέσθη ἐνταῦθα, ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀθανάτου ἱεροῦ λόχου, ἡ φλὸξ ἣν περφωτισμένος ἐνθουσιασμὸς εἶχεν ἀνάψει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἐσβέσθη μόνον ἀφ' οὗ σπινθῆρες ἀναπηδήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀνῆψαν ἐν Ἑλλάδι τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσασαν τῆς τυραννίας τὸ οἰκοδόμημα. Τότε μετ' ἄλλων πολλῶν κατέφυγε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν φιλοξένως τοὺς Ἕλληνας ὑποδεχθεῖσαν Ρωσσίαν καί, μικρὸν ἐκεῖ παραμείνας, μετέβη εἰς Γερμανίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν.

Ἴσως παραδοξία καταγνωσθῇ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις οὐδὲν διακαέστερον ηὔχετο τοῦ νὰ ἴδῃ ποτὲ τὴν Ἑλλάδα ὁπλιζομένην πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας της, ὅτι ὅταν ἔφθασεν ἡ ἔνδοξος αὕτη ἡμέρα καὶ ἡ Ἑλλὰς ἠγωνίζετο ἤδη ὑπὲρ τῶν ὅλων, αὐτὸς ἀπεφάσιζε νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν. Καὶ ὅμως ἡ πρόθεσίς του οὐδαμῶς ἦν παράδοξος, ἀλλ' ἦν ἀπόρροια, ὡς πᾶσαι αἱ πράξεις του, γνησίου καὶ πεφωτισμένου πατριωτισμοῦ· διότι, οὐδὲ στιγμὴν διστάζων ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών, ἅμα ἀρξάμενος, ἔμελλε νὰ εὐοδωθῇ διά τε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνδρίας καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς θείας προνοίας, τῆς προστάτιδος τοῦ δικαίου, ἐφρόνει συγχρόνως ὅτι τὸν κατὰ τῆς τυραννίας ἔπρεπε καὶ ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ ἀγὼν ἄλλος, οὐχ ἧττον σπουδαῖος οὐδ' ἧττον δυσχερής,

ὁ κατὰ τῶν δεινῶν τῆς τυραννίας συνεπειῶν, κατὰ τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος, καὶ εἰς ἐκεῖνον πολλοὺς βλέπων τοὺς ἀξίως πρωταγωνιστοῦντας, εἰς τοῦτον ἠθέλησε ν' ἀλειφθῇ αὐτὸς ἀθλητής, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔκρινε νὰ καταταχθῇ ἐν τῷ κλήρῳ. Ὁ ἱερεύς, ὡς αὐτὸς τὸν ἐννοεῖ, δὲν πρέπει νὰ ᾖνε ἐκ τῶν *νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν* (1), οὐδὲ νὰ περιορίζῃ τὸ καθῆκον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντὶ μισθοῦ θρησκευτικῶν τινων διατυπώσεων τέλεσιν. Τὴν παρακαταθήκην ἔχων τοῦ θείου λόγου, ὁ ἱερεὺς ὀφείλει διὰ τοῦ οὐρανίου τούτου βαλσάμου νὰ ἰᾷ πάσας τὰς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.

ἀλγηδόνας, διὰ τῆς ὑπερτάτης ταύτης δυνάμεως νὰ διαπλάττῃ τὰς καρδίας, διὰ τοῦ ἀμολύντου τούτου φωτὸς νὰ φωτίζῃ τοὺς νόας. Ἑπομένως αὐτὸς πρῶτος ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς *ἄνωθεν σοφίας*, ἥτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον (2) *πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος*, ὀφείλει *προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ—ταῦτα μελετᾶν, καὶ ἐν τούτοις εἶναι, ἵνα αὐτοῦ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσι* (3)· ὀφείλει, πάντων προέχων κατ' ἀρετήν, κατὰ παιδείαν καὶ κατ' εὐσέβειαν, νὰ καθίσταται ἱκανός, ὥστε *τύπος* νὰ γίνεται *τῶν πιστῶν* καὶ νὰ τοὺς ποδηγετῇ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς σωτηρίας. Τοιοῦτος μορφούμενος ὁ ἱερεὺς ἐν Ἑλλάδι, πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος, καθοδηγὸς ἐν τῷ βίῳ, καὶ τὸ κῦρος ἄνωθεν ἔχων, δύναται, ἐὰν ᾖ κατηρτισμένος δι' ἁγίου πνεύματος καὶ διὰ παιδείας, μόνος αὐτὸς νὰ καταγωνισθῇ τὴν ἀμάθειαν, νὰ συνετίσῃ τὸν νοῦν, νὰ μαλάξῃ τὰς καρδίας, ν' ἀναμορφώσῃ τὰ ἤθη, καὶ τὸ ἔθνος, τὸ διὰ τῆς ἀνδρίας του ἀνακτησάμενον τὴν ἐλευθερίαν, νὰ καταστήσῃ ἄξιον τῆς ἐλευθερίας. Τοιαύτην ἐννοῶν ὁ Γεννάδιος τοῦ κλήρου τὴν ἱερὰν ἐντολήν, ἠθέλησε νὰ καταρτισθῇ ὅπως χρισθῇ ἄξιος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης καὶ νὰ ἐνασκηθῇ εἰς τὰ ὅπλα τῆς Χάριτος καὶ τοῦ Λόγου, δι' ὧν νὰ ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως.

Ἀλλ' ἐνῷ μετὰ ζήλου, ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως τοῦ καθήκοντος, ἀπεδύετο εἰς τὸν διανοητικὸν τοῦτον ἀγῶνα, εἶδεν

(1) Πλοῦλ. πρ. Τιμόθ. Α'. 6, 5.
(2) Ἐπιστ. Ἰακώβ. 3, 17.
(3] Πρ. Τιμόθ. Α'. 4, 13—15.

ὅτι ὁ ἄλλος, ὁ ὑλικὸς καὶ αἱματηρὰς, οὗ ἄνευ οὗτος ἐματαιοῦτο, δὲν ἐσπέφετο δι' ἐπιτυχίας ὅσον ταχέως αὐτὸς ἐπροσδόκα καὶ ηὔχετο ἐν τῇ πατριωτικῇ του ἀνυπομονησίᾳ· καὶ ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος του, φθάνουσα μέχρις αὐτοῦ, τὸν ἀπέσπα τῆς ἡσύχου μελέτης του, ἐν ᾧ τὸν ἐξήγειρε συγχρόνως ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων καὶ ἡ φήμη τῶν νικῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐν δευτέρῳ μέρει τιθέμενος, ἔσπευσεν ἢ νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἢ νὰ συναποθάνῃ.

Ὀλίγον ἀφ' οὗ ἐπάτησε τὴν τότε ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ δακρύων πεφυρμένην γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑστίαν των καὶ νὰ ἱδρύσῃ σχολεῖον μεταξὺ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου. Ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀντηχοῦσαν πέριξ του ἀπὸ κρότον ὅπλων τυραννοφόνων, δὲν ἀνέσχετο νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ταῖς εἰρηνικαῖς Μούσαις ὑπηρετῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἄρεως γενόμενος ὁπαδὸς, ἔλαδεν εἰς τὴν ἀγύμναστον χεῖρα τὸ πυροδόλον καὶ παρηκολούθησε τὸν εὐγενῆ φιλέλληνα Φαβιέρον εἰς τὸ ἀτυχὲς ἐπιχείρημα τῆς Καρύστου. Ἔκτοτε δ' ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς Μούσας, διότι οὐδεμία ἧττα ἐξησθένει τὴν εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος πεποίθησιν τῆς καρδίας του καὶ τοῦ μέλλοντος τούτου ἤθελεν ἀξίους νὰ προκαταρτίσῃ πολίτας.

Ἀλλ' ἂν καὶ ὅλον αὐτὸν ἀπησχόλει ἡ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος πρόνοια, δὲν ἔμενεν ὅμως πάντοτε καὶ τοῦ παρόντος ἀργὸς καὶ ἀνάλγητος θεατής. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα, ὁσάκις συνέπεσεν ἐκ τύχης εἰς τὰ δημόσια ἀναμιγείς, ἐκδύμως ὑπὲρ αὐτῶν ἠγωνίσατο καὶ πολλάκις ἐν καιρίαις περιστάσεσιν ἀνέδειξεν ἀξιομνημονεύτους τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας. Εἶχε πέσει τὸ Μεσολόγγιον, εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, οἰκτρὰ θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, εἶχον συρρεύσει εἰς χιλιάδας εἰς Ναύπλιον καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιδὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, τὸ ταμεῖον κενόν, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Τὸ Μεσολόγγιον πυροληθέν, ἐφάνη λάμψαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικήδειος δὰς τοῦ ἀγῶνος της, ἡ στερεὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνος τούτου ἠσθάνθη τὰς δυνάμεις της παραλυθείσας ἐνώπιον τοῦ φρονηματισθέντος ἐχθροῦ, ἡ Πελοπόννησος ἐδηοῦτο ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου καὶ ὁ κίνδυνος ἦν περὶ τῶν ὅλων. Γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηχὴς καὶ περίτρομος συνέρρευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γεννάδιος, προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ρίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου καὶ ἐκεῖθεν, φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, διότι ἦτον τῆς καρδίας ἡ εὐγλωττία, — «Ἡ πατρίς, ἀνέκραξε, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει· Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὑρίσκομεν. Ἂς δώσῃ ἕκαστος ὅ τι ἔχει καὶ δύναται. Ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἂς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!»

Καί, ἐπιχροτοῦντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικόν του βαλάντιον. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσῶν, τοῦ μόνου προϊόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου του βίου, βεβαίως ὡς μελῳδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατελογίσθη βεβαίως ἡ προσφορὰ αὕτη παρὰ τῆς χήρας τὸν ὀβολόν, ἐν ταῖς ἀϊδίοις δέλτοις, ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενὴς πρᾶξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν. — «Ἀλλ' ὄχι, ἐπανέλαδε μετ' ὀλίγον· ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶνε οὐτιδανή! Ὀβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτόν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδία του; Ἂς καταδάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα!» Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὐδ'αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅ τι ἕκαστος ἢ ὅπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον· ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν.

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γεννάδιος διὰ τῆς ἀτρομήτου παρρησίας, ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάδρου του εὐγλωττίας, ἥτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥτις στρατηγοὺς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν διένδς λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεδάλλετο, ἀντετάττετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὁπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προὔχουσι καὶ ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβέρνησιν. Ἂν τότε ὑπάκουων εἰς χυδαίας εἰσηγήσεις κενοδοξίας, ἢ ἄν, ἐκτιμῶν ἧττον τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐκ πεποιθήσεως ἐξελέξατο, ἐπεθύμει νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῶν ὑπάτων βαθμίδων τῶν πολιτικῶν ἀξιῶν, οὐδὲν ἦν τὸ δυνάμενον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Ἀλλὰ μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀπεσπάσθη τῶν δαψιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίου εὐγνωμοσύνης καί, ὑπεκφυγὼν τὸ κῦμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ἀπῆλθεν εἰς Σύρον, Τῆνον καὶ Αἴγιναν, ὅπου ἐξηκολούθησε, μακρὰν τῆς τύρδης καὶ τῶν πραγμάτων, ἀφιερούμενος εἰς τὴν νεολαίας τὴν μόρφωσιν. Ἐνταῦθα εὗραν αὐτόν, ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Κυβερνήτης καί, μετά τινας ἐμπιστευτικὰς ἀποστολάς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ πάντοτε, ἀλλὰ μάλιστα τότε μετὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τοσοῦτον ἀναγκαίου ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν τοῦ κεντρικοῦ σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος.

Ἐνταῦθα συναντῶνται τὸ πρῶτον αἱ δύο ὑπάρξεις, ἃς ἔτεμε ταὐτοχρόνως ἡ ἀμείλικτος τῆς μοίρας ψαλλίς. Ὁ Ἰωάννης Βενθύλος, ἐν Βυζαντίῳ γεννηθείς, ἐκεῖσε δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων διδασκάλων προκαταρτισθείς, εἶχε φθάσει ἐσχάτως ἐκ Γερμανίας, ὅπου τὴν Ἑλληνικὴν ἰδίως φιλολογίαν ἐσπούδασεν ὑπὸ τοὺς πρυτάνεις τῆς ἐπιστήμης, τὸν Βοίκχιον καὶ Ἑρμάννον, ὧν διὰ τῆς φιλομαθείας καὶ τοῦ χαρακτῆρός του προσεκτήσατο καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου του εἰς πολύτιμον ἐφόδιον διετήρησε τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα. Τοῦτον ἔδωκε τῷ Γενναδίῳ ὁ Κυδερνήτης εἰς συνεργάτην ἐν τῷ Κεντρικῷ σχολείῳ, ὃ διὰ κοινῆς ἐπιμελείας διεκόσμησαν εἰς παιδευτήριον οὐ μόνον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Ὀλίγοι εἰσὶν ἐκ τῶν σήμερον τὴν πατρίδα ἐν οἱαδήποτε ἰδιότητι ὑπηρετούντων, οἱ μὴ τῆς παιδείας ἐν τῷ σχολείῳ ἐκείνῳ γευσάμενοι, ἀλλὰ καὶ πάμπολλοι τῶν νῦν ἔν τε Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ τὰ σχολεῖα διευθυνόντων τρόφιμοι ἐκείνου εἰσί, καὶ ἐν αὐτῷ εἰσέτι τῷ πανεπιστημίῳ καθηγηταὶ ἀπαντῶνται, οὐδενὸς δεύτεροι κατὰ τὴν πολυμάθειαν, οἵτινες εἰς ἑτέρου διδακτηρίου βάθρα οὐδέποτε ἐκαθέσθησαν.

Ὁ Βενθύλος πρᾶος, ἀγαθός, προσηνής, ἔχων ἐν τῷ χαρακτῆρι ἀρχαϊκήν τινα ἀφέλειαν, ἐν δὲ τῷ πνεύματι φιλόκαλόν τι καὶ ἐπίχαρι, ἧν τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς καὶ ἐπωφελὴς τοῖς παρ'αὐτῷ μαθητεύουσιν, οἷς ἐνέπνεεν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ὡς μητέρα παντὸς τοῦ καλοῦ. Ἀλλ' ἐν τῇ ὑπερδολῇ τοῦ πρὸς αὐτὴν ζήλου του καὶ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ὑπὲρ τῶν τοῦ Πλάτωνος καλλονῶν, ἐκφωνήσας ποτὲ λόγον ἀπὸ καθέδρας, ὅστις διεδλήθη ὡς ἀρχὰς περιέχων ἀναρμόστους τοῖς τότε καιροῖς, ἐπαύθη τῆς διδασκαλίας του. Ἐπὶ δὲ τῆς Βασιλικῆς κυδερνήσεως, ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀξίας αὐτοῦ, διωρίσθη εἰς μίαν τῶν τῆς φιλολογίας ἑδρῶν τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀνηρπάγη ὑπὸ τοῦ θανάτου ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ τῶν ἐπωφελῶν του ἀγώνων.

Ὁ δὲ Γεννάδιος ἐξηκολούθησε διευθύνων καὶ προάγων τὸ κεντρικὸν σχολεῖον καὶ ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σ. ἡμῶν Βασιλέως μετατεθὲν αὐτὸ εἰς Ἀθήνας μετωνομάσθη Γυμνάσιον καὶ ἦν τῆς μαθητιώσης νεολαίας οὐ μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σύμδουλος καὶ πατήρ, καὶ ἐκτὸς τῶν δώρων τῆς παιδείας μετέδιδεν αὐτῇ καὶ τῶν ἀνεκτιμήτων νουθεσιῶν του, τοῖς δὲ πενεσέροις πολλάκις καὶ ὑλικωτέρων βοηθημάτων ἐκ τοῦ ἰδίου στερήματος.

Καταρτισθέντος δὲ τοῦ πανεπιστημίου, κατετάχθη ἐν αὐτῷ, ὡς ἦν ἐπόμενον, εἰς τῶν πρώτων καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αὖθις πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἥτε μετριοφροσύνη καὶ ἡ βαθεῖα φρόνησις καὶ ὁ ἁγνός του πατριωτισμός. «Ἄν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶνε οὐχ ἧττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ ἥτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιοῦται!» καὶ ἀπεκλείσθη ἐθελοντὴς τοῦ ἐντιμοτέρου βαθμοῦ, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως κομισάμενος ταύτης. Ἐξ ἐναντίας δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐδέξατο τὴν καὶ τῇ φρενὶ καὶ τῇ καρδίᾳ του προσφιλεστάτην ἐντολὴν τοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, ἧς αὐτὸς σχεδὸν προὐκάλεσε καὶ τὴν σύστασιν, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ διεκόσμει καὶ συνετήρει διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων παντοδυνάμου ἐπιρροῆς του τὴν ἱερὰν ταύτην κυψέλην, ἐν ᾗ παρασκευάζεται τὸ μέλι τῆς πίστεως· καὶ ἐνταῦθα ὁ θάνατος τὸν ἐνήδρευσε πρὸς ταύτην μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς βαδίζοντα, μὴ θελήσαντα οὐδὲ τῷ πανικῷ φόδῳ οὐδὲ τῷ προφανεῖ κινδύνῳ νὰ θυσιάσῃ τὴν αὐστηρότητα τῆς τῶν καθηκόντων του ἐκτελέσεως.

Ὅτε δὲ πρὸ τριῶν ἐτῶν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς τὸν προσεκάλεσαν, μισθὸν χιλιόδραχμον ὑποσχόμενοι καὶ πρόθυμοι ν' αὐξήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ ἥμισυ μηνιαίως, ἂν ἐπέτεινε τὴν ἀξίωσιν, ὁ Γεννάδιος ἀπεκρίθη ὅτι «πτωχὸς μὲν εἶνε, καὶ μεθ' ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος ἀγῶνας οὐδ' ἄρτον ἔχει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὰ τέκνα του ἀλλ' ὅτι ὁ πόθος ὅλου τοῦ βίου του ἦν νὰ καταθέσῃ τὰ ὀστᾶ του εἰς γῆν ἐλευθέραν.» Καὶ ὁ πόθος οὗτος ἐτελέσθη, φεῦ, τοσοῦτον ταχέως!

Εἰς γῆν ἐλευθέραν κεῖνται τὰ ὀστᾶ σου, ἄνερ φιλόπατρι! Κεῖσαι πλησίον τοῦ συναδέλφου σου ἐν τῷ βίῳ, τοῦ συνοδοιπόρου σου εἰς τὸν θάνατον, πλησίον τοῦ Βάμβα, τοῦ Λευκίου, τοῦ Πετζάλλη, τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, τοῦ Δούκα, καὶ ὅσων ἄλλων συναγωνισαμένων τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ φωτισμοῦ, καὶ πέριξ ὑμῶν τοσοῦτοι κεῖνται οἱ διὰ τοῦ αἱματός των τὴν ρίζαν τῆς ἐλευθερίας ἀρδεύσαντες. Ὦ χορεία ἱερά, ἡ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἐποχῇ διὰ θυσιῶν καὶ ἀγώνων τὴν πατρίδα ἐκ τῶν ὀνύχων τῆς τυραννίας λυτρώσασα καὶ ἐξελοῦσα ἐκ τοῦ σκότους τῆς βαρβαρότητος!

Εἴθε ὡς χρυσοῖ ἀστέρες ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῆς Ἑλλάδος λάμπωσι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐπὶ τῶν μεθ' ὑμᾶς γενεῶν, ἀναμιμνήσκοντα αὐταῖς οἷοι ἦσθε καὶ οἷαι ὀφείλουσι νὰ ἦνε πρὸς τὴν πατρίδα· καὶ αἱ ἀρεταί, ἃς ἐσπείρατε, εἴθε καρποφορήσωσιν, ὡς ὑμεῖς ηὔχεσθε, πρὸς δόξαν καὶ μέγεθος τῆς Ἑλλάδος. Ἔστω ἄξιος ὑμῶν μισθὸς ἡ πάντων τῶν Ἑλλήνων εὐγνωμοσύνη, ἔστω εἰς τιμὴν καὶ ὄφελος τῆς πατρίδος αἰωνία ἡ μνήμη ὑμῶν!

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ
ΓΕΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ἀναγνωσθεῖσα τῇ 1 Νοεμβρίου 1873 ἐν τῷ Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ «ΟΜΗΡΩι»

ΥΠΟ

Γ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ.

Φιλόμουσοι κύριοι!

Ἀναλαμδάνων κατὰ πρόσκλησιν τῆς Σ. Ἐφορίας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὴν συνέχειαν τοῦ ὡραιοτάτου, τερπνοτάτου καὶ ὠφελιμωτάτου μαθήματος τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, νομίζω ἐπάναγκες εἰς τὰ πρῶτα ἡμῶν μαθήματα νὰ κάμωμεν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν προηγηθέντων μαθημάτων.

Οὐδεμία ἐπιστήμη κάλλιον τῆς ἱστορίας ὑπισχνεῖται νὰ διδάξῃ ἡμῖν τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ὡραῖον, ἄνευ δὲ τούτων εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐφικτὴν εὐδαιμονίαν. Νεήλυδες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐφήμεροι κρῖκοι τῆς ἀπεράντου ἁλύσου, δι' ἧς διατωνίζεται τὸ *εἶδος* ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταστροφῆς τοῦ *ἀτόμου*, πῶς θὰ πηδαλιουχήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἂν περιορισθῶμεν εἰς μόνην τὴν ἀτομικὴν ἡμῶν πεῖραν; Ἀλλ' ἡ ἱστορία, ἀνερχομένη τὰς στιβάδας τῶν αἰώνων, προσφέρει ἡμῖν παραδείγματα πάσης ἀνθρωπίνου ἀρετῆς καὶ κακίας· ἐντεῦθεν ἀντλοῦμεν μαθήματα σοφίας καὶ συνέσεως καὶ διδασκόμεθα τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς προορισμὸν αὐτοῦ. Παραβάλλοντες δὲ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας, ἔνθεν μὲν μετ' ἀγαλλιάσεως βλέπομεν τὰς προόδους τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ἔνθεν δὲ συναισθανόμεθα τὰς ἐλλείψεις ἡμῶν καί, ἀντλοῦντες, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ παρελθόντος τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν, εἰσορμῶμεν εἰς τὸ μέλλον μετὰ μείζονος περισκέψεως καὶ ἔμφρονος ἐγκαρτερήσεως.

Ἡ *ἱστορία* ὅθεν, κύριοι, εἶνε ἡ ὅσον οἷόν τε ἀδιάσπαστος ἀφήγησις σπουδαίων καὶ ἀληθῶν συμβάντων, ὅπως γνωρίσωμεν τὸ παρελθὸν καὶ δι' αὐτοῦ δυνηθῶμεν ἀπταίστως νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ μέλλον. Ἡ δὲ ***Γενικὴ ἱστορία*** εἶνε σπουδαιοτάτη καθὸ ἐξετάζουσα τὸ σύνολον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ παρουσιάζουσα ἡμῖν ὁρίζοντα εὐρύτατον. ***Μέθοδοι ἱστορικαὶ*** ὑπάρχουσι δύο: ἡ *ἐθνογραφική*, δι' ἧς ἐκτίθεται ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ συνέχειαν ἡ ἱστορία ἑκάστου ἔθνους, καὶ ἡ *συγχρονιστική*, δι' ἧς ἐκτίθενται συγχρόνως τὰ συμβάντα ὅλων τῶν λαῶν κατὰ χρονολογικὴν σειράν. Ἀλλὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ὅπως ἐξακριβωθῶσι, δέον νὰ προσδιορισθῇ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος, ὅηλ. τὸ *ποῦ* καὶ *πότε* ἐγένοντο· ἄλλως οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν. Διὸ ἡ ***Γεωγραφία*** καὶ ἡ ***Χρονολογία*** προσηκόντως καλοῦνται οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας. Μία ἐνιαύσιος περιστροφὴ τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον ἐκλήθη ἔτος, ἑκατὸν ἔτη συνιστῶσι τὸν *αἰῶνα*, τέσσαρα ἔτη τὴν *Ὀλυμπιάδα* καὶ δεκαπέντε τὴν *Ἰνδικτιῶνα*. Ταῦτα εἶνε τὰ εὐχρηστότερα χρονικὰ μέτρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Κατ' ἀρχὰς τὰ ἔτη ὑπελογίζοντο κατὰ γενεάς, καθὼς βλέπομεν τοῦτο εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. Τρεῖς γενεαὶ κατὰ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτον καὶ κατὰ τοὺς πλείστους τῶν νεωτέρων ἀποτελοῦσι μίαν ἑκατονταετηρίδα. *Αἱ δὲ* ἐποχαί, δι' ὧν ὑπολογίζονται τὰ ἔτη σχετικῶς πρὸς ἐπίσημον ἱστορικὸν ἢ ἀστρονομικὸν συμβάν, εἰσήχθησαν ἀκολούθως. Ἕκαστον ἔθνος ἔχει τὰς ἐποχάς του. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον περιωτισμένον μέρος τοῦ κόσμου παρεδέχθη δύο πρωτίστας ἐποχάς, ὅηλ. τὴν *πρὸ* καὶ *μετὰ* τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς γενικώτερον παραδεδεγμένους ὑπολογισμοὺς ἐγεννήθη 4004 ἔτη μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Γενικὴ ἱστορία διαιρεῖται συνηθέστατα εἰς τέσσαρα μεγάλα τμήματα: εἰς ἱστορίαν *ἀρχαιοτάτην* μεμιγμένην μετὰ τῆς Μυθολογίας, εἰς ἱστορίαν *ἀρχαίαν* προβαίνουσαν μέχρι τῆς πτώσεως τῆς δυτικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς ἱστορίαν τοῦ *Μεσαίωνος* προβαίνουσαν μέχρι τῆς πτώσεως τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς ἱστορίαν *νεωτέραν* μέχρι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

I

Γένεσις.

Κύριοι!

Κατὰ τὴν ἱερὰν Γραφήν, τὸν μόνον φαεινὸν λύχνον τὸν φαίνοντα ἐν τῷ αὐχμηρῷ τόπῳ τῶν προϊστορικῶν αἰώνων, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· ἔπειτα ἐτακτοποίησε τὴν ἄμορφον ὕλην καὶ ἀπεχώρισε τὰ ὕδατα· ἀκολούθως διέταξε τὴν μὲν ξηρὰν νὰ βλαστήσῃ τὰ φυτὰ καὶ τὰ χόρτα, τὰ δὲ ὕδατα νὰ ἐξαγάγωσι τὰ ἑρπετά, τὰ πετεινὰ καὶ τοὺς ἰχθύς (1)· μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ γεννηθῶσι τὰ λοιπὰ ζῶα (2) καὶ τελευταῖον πάντων ὡς κορωνίδα τῆς Δημιουργίας ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, δωρήσας αὐτῷ τὴν ὕπαρξιν, τὸν νοῦν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ καταχήσας αὐτὸν ἐπίγειον ἀντιπρόσωπόν του, ὅπως δεσπόζῃ ἐπὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων (3). Ἔπλασεν ἀκολούθως αὐτῷ βοηθὸν καὶ σύντροφον καὶ ἐθεμελίωσεν οὕτω τὴν *οἰκογένειαν*, τὴν βάσιν πάσης ἀνθρωπίνου κοινωνίας.

Ἀλλ' ἡ δυὰς τῶν πρώτων λογικῶν ὄντων δὲν ἐστάθη ἀξία τῆς εὐδαιμονίας της. Ἀγόμενοι οὗτοι ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ νὰ ἀποκτήσωσι γνώσεις ὑπερτέρας τῶν πεπερασμένων νοητικῶν δυνάμεών των καὶ νὰ ἐξισωθῶσιν οὕτω μὲ τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν, ὠλίσθησαν εἰς τὰ φρικαλέα βάραθρα τῆς ἀποπλανήσεως καὶ τοῦ σκότους (4). Ἐντεῦθεν ἄρα οἱ μάταιοι τοῦ ἀνθρώπου ἀγῶνες, ὅπως εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἄδυτα τῶν ἐπιστημῶν· ἐντεῦθεν ἡ ἀκόρεστος αὐτοῦ ἐπιθυμία τοῦ ὑπερπηδῆσαι τὰ θεόθεν διαχαραχθέντα αὐτῷ ἠθικὰ ὅρια.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀπολέσας σὺν τῇ ἀθωότητι αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχικήν του εὐδαιμονίαν καὶ ἐξόριστος ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης τῶν πόνων καὶ τῶν τελαιπωριῶν, ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ ἐν αὐτῇ τὸν ἐξιλασμόν του, τρεφόμενος ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ διὰ μέσου ποικίλων προσκομμάτων ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν καὶ καθιστάμενος οὕτω ἄξιος τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ θεόθεν προορισμοῦ του.

Ὁ *Ἀδὰμ* καὶ ἡ *Εὔα* ἤρξαντο λοιπὸν ν' ἀπολαμβάνωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐργαζόμενοι τὴν γῆν, σχόντες δύο υἱούς, τὸν *Κάϊν* καὶ τὸν *Ἄβελ*. Μετὰ τὴν γνωστὴν ἀδελφοκτονίαν τοῦ Κάϊν, ἥτις πρώτη ἐμόλυνε τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁ μὲν ἔνοχος ἔφυγε μακράν, φοβούμενος μὴ ὁ φόνος ἐκδικηθῇ διὰ τοῦ φόνου· ὁ δὲ *Ἀδὰμ* ἀπέκτησε τὸν ἐνάρετον *Σήθ*, καὶ οὗτος ἐγέννησε τὸν *Ἐνώς*· ὁ Ἐνὼς τὸν *Καϊνάν*, ὁ Καϊνὰν τὸν *Μαλελεήλ*, ὁ Μαλελεὴλ τὸν *Ἰάρεδ*, ὁ Ἰάρεδ τὸν *Ἐνώχ*, ὁ Ἐνὼχ τὸν *Μαθουσάλα*, καὶ ὁ Μαθουσάλα τὸν *Λάμεχ*, πατέρα τοῦ *Νῶε*. Ὁ βίος δ' ἑκάστου τῶν πατριαρχῶν τούτων ἀποτελεῖ πολλὰς ἑκατοντάδας ἐνιαυτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἀπόγονοι τοῦ Σὴθ ἐκλήθησαν *Υἱοὶ Θεοῦ*, ὡς διατελέσαντες πιστοὶ εἰς τὸν θεῖον νόμον, οἱ δὲ τοῦ Κάϊν *υἱοὶ ἀνθρώπων*. Ἀλλ' ὁ ἔρως συνῆψε τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν θελκτικῶν θυγατέρων τῶν Καϊνιτῶν, καὶ οἱ ἐκ τῶν γάμων τούτων γεννηθέντες *Γίγαντες* κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, πεποιθότες ἐπὶ μόνῃ τῇ σωματικῇ αὐτῶν ῥώμῃ, προέβαινον ὁσημέρνι εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ ἀτέβειαν. Ὅθεν ὁ Θεὸς ὀργισθεὶς ἔπνιξε διὰ τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κατακλυσμοῦ τούς τε ἀνθρώπους καὶ πᾶν ἔμψυχον, φεισθεὶς μόνου τοῦ ἐναρέτου Νῶε καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ὁ πατριάρχης οὗτος ἐσώθη, εἰσελθὼν κατὰ θείαν διαταγὴν μετὰ παντὸς εἴδους ζώου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ σωστικῇ κιβωτῷ, ἥτις εἶχε 300 π. μῆκος. 30 πῆχ. ὕψος καὶ 50 πλάτος. Ὅθεν κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς ἦτον εὐρυχωροτέρα τοῦ ἐν Ρώμῃ ἁγίου Πέτρου καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Σοφίας.

Ἡ κιβωτὸς μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ ἐπέπλευσεν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων, μέχρις οὗ, τῶν ὑδάτων ἐλαττωθέντων, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ Ἀραράτ ὄρους τῆς Ἀρμενίας. Τὰ ζῶα ἐξελθόντα διεσκορπίσθησαν πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς, αἱ ὧραι τοῦ ἔτους ἐπανέλαβον τὴν τακτικὴν αὐτῶν διαδοχήν, ἡ τάξις τῆς τῶν φυτῶν βλαστήσεως ἀποκατέστη καὶ πάλιν καὶ ὁ Θεὸς καταπραϋνθεὶς ηὐλόγησε τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, λέγων: « Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. » (Γεν. θ'.)

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε πολλαπλασιασθέντες μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος, εἶδον ὅτι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ καταλίπωσι τὰς τερπνὰς πεδιάδας τῆς Μεσοποταμίας· ἀλλά, πρὶν διασπαρῶσιν εἰς ὅλην τὴν γῆν, ἠθέλησαν ν' ἀφίσωσιν ἓν ὑπερήφανον μνημεῖον τῆς μέχρι τοῦδε συμβιώσεώς των, ἐγείροντες πύργον ὑψηλότατον καὶ ἀπέραντον. Πλὴν ἡ πρόθεσις αὕτη ἀπήρεσεν εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καταβὰς ἐν μέσῳ αὐτῶν συνέχεε τὰς γλώσσας αὐτῶν καί, ἐνῶ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης πάντες ἐλάλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἔκτοτε δὲν συνενοοῦντο πλέον πρὸς ἀλλήλους. Ὅθεν τὸ ἔργον αὐτῶν ἔμεινεν ἀτελές, καὶ αἱ ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Νῶε (Σήμ, Χὰμ καὶ Ἰάφεθ) τρεῖς φυλαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ζητοῦσαι νέας πατρίδας, διεσκορπίσθησαν ἐφ' ἅπασαν τὴν γῆν, διατηρήσασαι τήν τε ποικιλίαν καὶ τὴν ὁμοιότητα τὴν ἀπαντωμένην συνήθως μεταξὺ ἀδελφῶν (Γεν. ιά.). Ἐκ τῆς παγκοσμίου λοιπὸν ταύτης ἀδελφότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξηγοῦνται αἱ κοιναὶ αὐτοῦ δοξασίαι καὶ πεποιθήσεις, οἱ κοινοὶ νόμοι καὶ ἡ μεταξὺ ὅλων τῶν γλωσσῶν ὑφισταμένη συγγένεια.

(1) « Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ Οὐρανοῦ. (Γέν κεφ. ά.)

(2) « Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ Γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία κατὰ γένος, καὶ ἐγένετο οὕτως». (αὐτ)

(3) « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς (αὐτ. 26).

(4) « Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· οὐ θανάνῳ ἀποθανεῖσθε. Ἤδει γὰρ ὁ Θεός, ὅτι ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν » (Γεν. γ' 5)— « Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός. Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν. » (Γεν. αὐτ. 22).

II

Ἡλικία τοῦ ἡμετέρου Πλανήτου.

Πρὶν προβῶμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἡμῶν ἀφήγησιν, θεωροῦμεν ἐπάναγκες, κύριοι, νὰ ἐξετάσωμεν ζητήματά τινα σπουδαιότατα· τὸ πρῶτον δ' ὅπερ παρουσιάζεται ἡμῖν εἶνε ἡ *ἡλικία τῆς ἡμετέρας γῆς*. Λαμβάνοντες ἀνὰ χεῖρας τὴν *Γένεσιν* τοῦ Μωϋσέως, βλέπομεν τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν τοῦ παντός· ἔτι ὅμως αἱ ἓξ ἡμέραι τῆς Δημιουργίας δὲν εἶνε ἡμέραι εἰκοσιτετσάρων ὡρῶν, εἶνε γνώμη συμφωνοῦσα πρός τε τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἤτοι. ἐνταῦθα πρόκειται οὐχὶ περὶ ἡμερονυκτίων, ἀλλὰ περὶ ἓξ ἐποχῶν τῆς γῆς, τῶν ὁποίων οὐ δέδοται τῷ ἀνθρώπῳ νὰ καταμετρήσῃ τὴν διάρκειαν καὶ αἱ ὁποῖαι ἄφησαν ἴχνη ἀνεξίτηλα ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Ἡ Γεωλογία, νεωτάτη ἐπιστήμη, ἐξελίσσουσα τὰ στρώματα, ὑφ' ὧν περιβάλλεται ἡ γῆ, τὸ συμβολικὸν τοῦτο κρόμμυον τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἠνάγκασε τὰ ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτῆς ὀρυκτὰ μόνα των νὰ ἐξιστορήσωσι τὴν μόρφωσίν των.

Τὴν *πρώτην ἡμέραν* τῆς *Δημιουργίας* ἡ διάπυρος ὕλη, ὑπείκουσα εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀμοιβαίας ἕλξεως καὶ εἰς τὰς δυνάμεις *κεντρόφυγα* καὶ *κεντροθαρῆ*, ἐλάμβανε τὸ σχῆμα ἀπεράντου σώματος σφαιροειδοῦς. Ἡ ὕλη αὕτη βαθμηδὸν στερεοποιουμένη ἀπετέλεσε τὰ ἀρχέγονα ἐκ γρανίτου πετρώματα, ἐν οἷς οὐδὲν ἴχνος ἀπαντᾶται ζώων καὶ φυτῶν.

Ἡ *δευτέρα ἡμέρα* χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὕδατος. Ἐν τῷ ὕδατι τούτῳ, ἔχοντι ὑψηλὴν θερμοκρασίαν ἕνεκα τῆς βαρυτάτης ἀτμοσφαίρας, ἐσχηματίσθησαν τὰ *μεσοταγῆ πετρώματα*, παρ' οἷς ἀπαντῶνται οἱ χαρακτῆρες κρυσταλλώδους ὑφῆς καὶ συμπήξεως καὶ οἱ τῆς βραδείας καθιζήσεως τῶν ὑδάτων. Τότε ἀνεφάνησαν αἱ νῆσοι καὶ αἱ ἤπειροι, καλ· φθεῖσαι ἀπὸ λειχῆνας, βρύα, φύκη καὶ πτερίδας πελωρίους, ἐνῶ ἐν τοῖς ὕδασιν ἔπλεον τὰ ἀσπόνδυλα ζῶα, πολύποδες, λιθόφυτα (1) καὶ ἡ πλουσία οἰκογένεια τῶν τριλοβῶν. Τὰ λείψανα τῆς γιγαντιαίας ταύτης βλαστήσεως ἐσχημάτισαν τὰ στρώματα τῶν λιθανθράκων καὶ ξυλανθράκων. Ἡ ἀτμοσφαῖρα, οὖσα μέχρι τοῦδε πυκνοτάτη, κατέθεσε διαφόρους οὐσίας ἐν εἴδει ἀτμοῦ· ἀραιωθεῖσα δὲ κατά τι καὶ καταστᾶσα ὁπωσοῦν διαφανής, ἐπέτρεψε τὴν δίοδον τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τῶν *δευτερογενῶν πετρωμάτων* τοῦ σχιστολίθου, τοῦ ψαμμίτου καὶ τοῦ ὀρυκτοῦ ἅλατος ἐμφανίζονται τὰ *σπονδυλωτὰ ζῶα*, ἀρχόμενα ἀπὸ τῶν σαυροειδῶν, λεπιδοειδῶν καὶ ἄλλων ἑρπετῶν καὶ ἰχθύων, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς μαστοφόρου. Ἡ γῆ κοσμεῖται μὲ ἄφθονον βλάστησιν πτερίδων δενδροειδῶν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς φυτοῦ δικοτυλήδονος.

Τὴν *τετάρτην ἡμέραν* ἕρπουσι τὰ πελώρια ἑρπετὰ μὲ μορφὰς τερατώδεις, μὲ μέλη ἀλλόκοτα, διεγείροντα τὴν ἡμετέρν ἔκπληξιν, ὅταν ἀποσπῶμεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν δευτερογενῶν πετρωμάτων.

(1) Θαλάσσια προϊόντα, ἔχοντα σχῆμα φυτοῦ καί ὀργανισμὸν ζωϊκὸν οἷον τὸ κοράλιον.

Τὴν *Πέμπτην ἡμέραν* οἱ ἰχθύες, τὰ ὑδρόβια καὶ χερσαῖα μαστοφόρα πληροῦσι τὴν θάλασσαν καὶ καλύπτουσι τὴν γῆν, ἔνθα βλαστάνουσιν οἱ φοίνικες, τὰ πτελοειδῆ καὶ τὰ δικοτυλήδονα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα καθίσταται διαφανεστέρα, αἱ ἤπειροι μεγαλύνονται διὰ τῆς ἐξάρσεως τῶν ὀρέων καὶ διὰ τῆς καταδύσεως τῶν κοιλάδων, τὰς ὁποίας ἡ θάλασσα ἐπικαλύπτει. Τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον διὰ τῆς ἡλιακῆς θαλπωρῆς πίπτει βροχηδὸν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκτοτε διακρίνονται αἱ *ὑφιζήσεις (κατακαθίσματα)* τοῦ τε γλυκέος καὶ τοῦ ἁλμυροῦ ὕδατος καὶ τὰ *τριτογενῆ πετρώματα*, καθὼς ἡ πλαστικὴ ἄργιλλος, ὁ λευκὸς ψαμμίτης καὶ ὁ μυλίτης λίθος (μυλόπετρα). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πιθανῶς ἡ γηΐνη σφαῖρα ἀνεστατώθη, καὶ ὠκεανός, εἰσορμήσας εἰς τὴν ἤπειρον, ἔσκαψε βαθείας κοιλάδας, ἀφῆκεν ἀπεράντους ἀποθήκας χαλίκων κυκλοτερῶν, μετετόπισε πελώρια ὄρη καὶ κατέστρεψε πολλὰς φυλὰς ζώων, τῶν ὁποίων οἱ σκελετοὶ εὑρίσκονται ἐντὸς σπηλαίων εἰς σωροὺς μεγίστους μεμιγμένους μετὰ πτηνῶν. Τὰ ὕδατα συνελθόντα πάλιν ἐσχημάτισαν ἄλλας δεξαμενάς, νέαι γέαι ἀπεκαλύφθησαν καὶ θέσις προηετοιμάσθη διὰ τὸ εὐγενέστερον τῶν πλασμάτων.

Ἐκ τῶν ρηθέντων βλέπομεν, κύριοι, ὅτι ἡ Γεωλογία συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τὴν Γένεσιν τοῦ Μωϋσέως ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας, ὥστε, δυοῖν θάτερον, ἢ ὁ ἱστορικὸς οὗτος ὑπῆρξεν ἀληθῶς θεῖος καὶ θεόπνευστος, ἤ, ἂν θελήσωμεν νὰ στερήσωμεν αὐτὸν τῆς θεοπνευστίας, ἐσμὲν ἠναγκασμένοι νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐπὶ Μωϋσέως ἦσαν γνωστὰ ὅσα σοφοὶ Γεωλόγοι μετὰ τοσούτων ἀγώνων ἀνεκάλυψαν τρεῖς χιλιάδας ἔτη βραδύτερον, ὅπερ ἄτοπον.

Ἐν τῷ μέσῳ τόσων ζωϊκῶν λειψάνων ἀνευρεθέντων ἐν τοῖς διαφόροις στρώμασιν οὐδαμῶς ἀπαντῶνται ὀστᾶ ἀνθρώπινα. Οὔτε τόξον οὔτε ὅπλον οὔτε ἄλλο ἐργαλεῖον δεικνύει τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ παρεκίνησε τὸν διάσημον φυσιοδίφην Γεώργιον Κυβιέρον (Cuvier) νὰ κάμῃ τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: « Ἂν ὑπάρχῃ τι βέβαιον εἰς τὴν Γεωλογίαν, εἶνε ὅτι ἡ γήϊνος ἐπιφάνεια ἀνεστατώθη ὑπὸ παγκοσμίου καὶ αἰφνιδίου κατακλυσμοῦ, οὗτινος ἡ χρονολογία δὲν δύναται ν' ἀνέρχηται πέραν τῶν πέντε ἢ ἓξ χιλιάδων ἐτῶν, ὅτι μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἀναστάτωσιν ὀλιγάριθμα ἄτομα, διαφυγόντα τὴν πανολεθρίαν, διεσπάρησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐπὶ τῶν ἤδη ξηρανθεισῶν γαιῶν, καὶ ὅτι ἔκτοτε καὶ μόνον αἱ ἀνθρώπινοι κοινωνίαι ἤρξαντο πορείαν προοδευτικήν, ἀνήγειραν κτίρια καὶ πόλεις, συνέλεξαν τὰ φυσικὰ γεγονότα καὶ συνεδύασαν συστήματα ἐπιστημονικά. »

Οὐχὶ δὲ μόνος ὁ Κυβιέρος, ἀλλὰ καὶ ὁ κλεινὸς Πασχάλης (Pascal) καὶ ὁ μέγας Νεύτων (Newton) ἀπέδειξαν τὴν πληρεστάτην συμφωνίαν τῆς φύσεως πρὸς τας παραδόσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς. Οὐχ ἧττον δὲ καὶ αἱ παραδόσεις τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ ἀπείρῳ ποικιλίᾳ τῶν μυθικῶν πλασμάτων τῆς φαντασίας αὐτῶν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἐποχὰς τῆς Μωσαϊκῆς Πεντατεύχου. Οἱ Χαλδαῖοι, Σῖναι καὶ Αἰγύπτιοι π. χ, συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰ τετρακισχίλια ἔτη ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ.

III

Ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ αὐθεντικότης τῆς Μωσαϊκῆς διηγήσεως, κύριοι, διδούσης τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξιν 7 ἕως 8,000 ἐτῶν, ἐπιβεβαιοῦται ἄρα ὑπὸ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἀληθῶς εἶνε καταπληκτικὴ ἡ συμφωνία τῆς *Γενέσεως* πρὸς τὰς νεωτάτας κτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Μεταξὺ ὅλων τῶν κοσμογονιῶν μόνη αὕτη δέχεται διαφορὰν χρόνου μεταξὺ τῆς δημιουργίας τῆς ἀμόρφου καὶ ἀκατεργάστου ὕλης καὶ τοῦ διοργανισμοῦ αὐτῆς· μεταξὺ τῆς *ἀρχῆς* ἐν ᾗ ἐκδηλοῦται ἡ ὑπαρξίς της, καὶ τῆς *ἐπωάσεως* (l'incubation) αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ἀπεράντου ταύτης ὕλης οἱ ἀστέρες οἵτε ἀπλανεῖς καὶ οἱ πλανῆται. Ἡ δημιουργία τῆς ὕλης ὑπῆρξεν ἡ ἀκαριαία πρᾶξις θελήσεως παντοδυνάμου· ἀλλὰ πρὸς διευθέτησιν αὐτῆς ἐδέησε νὰ ρεύσῃ τοσοῦτος χρόνος, ἡ δ' ἐργασία αὕτη βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας νὰ ἐξακολουθῇ εἰς τοὺς *νεφελώδεις* ἀστέρας (nébuleuses), οἵτινές εἰσι κόσμοι ἤδη σχηματιζόμενοι. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἥτις μόλις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν διεσαφηνίσθη, ἐξέθηκεν ὁ Μωϋσῆς ὄχι μὲ τὸ ὕφος τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Ἐρσχέλλου ἀλλὰ μὲ τὸ μεταφορικὸν ὕφος, δι' οὗ μόνου ἠδύνατο νὰ γίνῃ καταληπτὸς εἰς τὸν λαόν του.

Τὸ φῶς, κύριοι, κατὰ τὰ τελευταῖα πειράματα διατρέχει 98,843 Ἰταλ. μίλλια εἰς ἓν δευτερόλεπτον· ὁ δὲ πατὴρ Ἐρσχέλλος διϊσχυρίζεται, ὅτι αἱ φωτειναὶ ἀκτίνες αἱ διαδιδασθεῖσαι ἡμῖν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν Νεφελωδῶν τῶν τὰ μάλιστα μεμακρυσμένων ἀπαιτοῦσιν ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια ἐτῶν, ὅπως φθάσωσι μέχρι τῆς γῆς. Τὰ ἄστρα ταῦτα λοιπὸν ἐδημιουργήθησαν πολὺ πρὶν τῆς τελευταίας διατάξεως τῆς ἡμετέρας σφαίρας. Ἡ πρώτη ὅθεν πρᾶξις τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄντων ὑπῆρξε μία ἀπόλυτος δημιουργία, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξεπληρώθησαν καὶ ἐκπληροῦνται ὑπὸ τὴν ὤθησιν τῶν δυνάμεων, ἃς αὐτὸς ὁ Δημιουργὸς ἐνέβαλεν εἰς τὴν ὕλην. Ἡ καταπληκτικωτέρα δὲ τῶν δυνάμεων τούτων εἶνε ἡ ἀμοιβαία ἕλξις τῶν ὄντων, καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶδεν ὅτι ἡ ἑδραιότης (la stabilité) τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης συνολκῆς καὶ ἐκ τῆς διαχωριζούσης αὐτὰ ἀποστάσεως. Μεταξὺ τῶν ἀπείρων τούτων σωμάτων ἐστερεώθη καὶ ἡ ἡμετέρα γῆ ἀπὸ τῶν πόλων αὐτῆς κρεμασθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀβύσσου· ἐν δὲ τοῖς σπλάγχνοις αὐτῆς χαίνουσι, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἀπέραντα σπήλαια, ἔνθα ὑπάρχουσι τὰ ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς ὕδατα καὶ ἔνθα ἐμφωλεύει τὸ ἔγγειον πῦρ (Ἰωβ. κς'.).

Ὁ Ἕλλην ἀστρονόμος Ἵππαρχος (ζήσας περὶ τὸ 150 π.Χ.) ἐφρόνει, ὅτι οἱ ἀστέρες ἦσαν 1022, ὁ δὲ Μωϋσῆς ἠξεύρει ὅτι εἶνε ἀναρίθμητοι ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, καὶ μετὰ τριάκοντα αἰῶνας τὰ τηλεσκόπια ἀποδεικνύουσι τοῦτο. Τὰ *ἔμψυχα ὄντα* κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν ἐπεφάνησαν κατὰ γενέσεις διαδοχικὰς καὶ ἀναλόγως τοῦ ἁπλοῦ ἢ πολυπλόκου ὀργανισμοῦ αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ἡ Γεωλογία κατὰ γράμμα ἀποδεικνύει τὴν διαδοχικὴν ταύτην γένεσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται τελευταῖος πάντων κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν· ἀλλὰ καὶ ἡ Γεωλογία δὲν ἐδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ οὔτε ἓν λείψανον αὐτοῦ εἰς τὰ ἀρχαῖα στρώματα.

Ἀποδείξαντες, κύριοι, τὴν πληρεστάτην συμφωνίαν τῆς Γενέσεως τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς Γεωλογίας ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σπουδαιότατον ζήτημα τῆς ἡλικίας τοῦ ἡμετέρου Πλανήτου καὶ ὡς πρὸς τὰς ἓξ δημιουργικὰς ἐποχάς, ἐπιλαμβανόμεθα ἤδη δευτέρου ἐπίσης σπουδαιοτάτου ζητήματος, δηλ. *τῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.*

Ὑπῆρξε καιρός, καθ' ὃν ἐπιστεύθη ἡ ὕπαρξις ἀνθρωπίνων τεράτων (τῶν Ourang-Kubub καὶ τῶν Ourang-Guhu τῶν δασῶν τοῦ Βορνέου καὶ τῆς Σουμάτρας), ἀλλ' ἤδη τὰ φῶτα τῆς κριτικῆς ἐξηφάνισαν ταῦτα, καθὼς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, εἰς οὓς ἀπεδίδετο οὐρὰ (Blumenbach de generis humani varietate). Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τοὺς νάνους τῆς Μαδαγασκάρης, μὲ τοὺς Ἑρμαφροδίτους τῶν Φλωρίδων καὶ μὲ τοὺς Παταγόνας καὶ Ὀττεντότους. Ὁμοίως ἡ συνουσία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ θήλεος πιθήκου, τὴν ὁποίαν τινὲς ὑπεστήριξαν γόνιμον, ἀνεγνωρίσθη ὡς καθαρὸς μῦθος· ἀπ' ἐναντίας δὲ κατὰ τὴν ἀνθρώπινον φυσιολογίαν ἡ γονιμότης τῆς ἑνώσεως μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων εἰδῶν καὶ χρωμάτων ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Μογγόλος, ὁ Μαλαῖος καὶ ὁ πτωχὸς Νέγρος εἰσὶν ἐπίσης ἀδελφοὶ ἡμῶν.

Εἶνε λοιπὸν ἀκατάλληλος ἡ ὀνομασία *τῶν ἀνθρωπίνων* φυλῶν, καθὸ ὑποδεικνύουσα διάφορον καταγωγήν, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος μιᾶς καὶ μόνης καταγωγῆς ὢν ἐν τοῖς διαμόροις αὐτοῦ εἴδεσιν ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἁρμονίαν μετὰ τῆς περιστοιχούσης αὐτὸν φύσεως. Ὁ *Μογγόλος* καὶ ὁ *Καλμοῦκος* ζῶσι μὲ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ποίμνιά των εἰς ἀπεράντους πεδιάδας ἀδένδρους καὶ ἀνύδρους, ὅπου μόνη ἡ δρόσος τοῦ Οὐρανοῦ ἀναζωογονεῖ τὸ ἀπεξηραμένον χόρτον· ὅθεν αἱ τραχεῖαι καὶ ὀξεῖαι μορφαί των προσαρμόζονται καλῶς πρὸς τὰς χέρσους αὐτῶν γαίας καὶ τὰ γυμνὰ καὶ ἄδενδρα ὄρη των. Ὁ *Ἄραψ*, ἐλεύθερος, νηφάλιος, ταχύπους, ἱππεὺς ἀκούραστος, τοξότης ἄριστος, πιστὸς εἰς τὸν λόγον του, εἰς ἄκρον φιλόξενος, εὑρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς ἐρήμου του, καθὼς ὁ *Λάπων* μετὰ τῶν πάγων του, ὁ δὲ *Ἕλλην* μετὰ τοῦ μειδιῶντος καὶ γλυκυτάτου κλίματός του.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φαίνεται ὅτι διέκριναν τῆς ἡμετέρας φυλῆς τὴν Αἰθιοπικήν, τὴν Θρακικὴν ἢ Μογγολικὴν καὶ τὴν Σκυθικὴν ἢ Γερμανικήν· βάσις δὲ τῆς διαφορᾶς ἦτο παρ' αὐτοῖς τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος καὶ τὸ τρίχωμα. Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη δικαίως ἐθεωρήθη ἀνεπαρκὴς καὶ σφαλερά, πρῶτος δὲ ὁ Ἄγγλος Pownal προσέθηκε τὴν παρατήρησιν τῆς μορφώσεως τοῦ κρανίου, καὶ πρῶτος ὁ Ὀλλανδὸς ἰατρὸς Πέτρος Κάμπερ (Pierre Kamper) ἔλαβεν ὡς κριτήριον τὴν γωνίαν τοῦ προσώπου (Angle facial). Ἡ γωνία αὕτη εἶνε παρὰ μὲν τῷ πιθήκῳ 58ο, παρὰ δὲ τῷ Νέγρῳ καὶ τῷ Καλμούκῳ 70ο, παρὰ δὲ τῷ Εὐρωπαίῳ σχεδὸν 80ο. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον παρατηρήσει τὴν διαφορὰν ταύτην, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀγάλμασι βλέπομεν γωνίαν 95—100ο, ὁσάκις θέλουσι νὰ παραστήσωσι τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τῆς εὐφυΐας.

Ἀλλ' ἡ ἐμβριθεστέρα μελέτη περὶ τῶν φυλετικῶν διαφορῶν ὀφείλεται εἰς τὸν κλεινὸν Γερμανὸν Blumenbach (γεννηθέντα ἐν Γόθᾳ τὸ 1752 καὶ ἀποθανόντα τὸ 1840), ὅστις συνέλεξεν ἄπειρα κρανία καὶ κατέταξε τὸν ἄνθρωπον εἰς φυλὰς κατὰ τὴν μορφὴν καὶ κατὰ τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν, τοῦ δέρματος καὶ τῆς ἰριδος. Διαιρεῖ λοιπὸν ὁ Blumenbach τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τρεῖς φυλάς: τὴν *Καυκασίαν* ἢ λευκήν, τὴν *Αἰθιοπικὴν* ἢ μαύρην καὶ τὴν *Μογγολικὴν* ἢ κιτρίνην. Ἡ *Μαλαϊκὴ* φαιὰ βαθύχρους, εἶνε παραφυὰς καὶ ἀπόχρωσις μεταξὺ τῶν δύο πρώτων, ἡ δὲ *Ἀμερικανική*, χαλκόχρους, εἶνε ἐπίσης ἀπόχρωσις μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων.

Εἰς τὴν *πρώτην φυλὴν* ἀνήκουσι τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης (πλὴν τῶν Λαπόνων, τῶν Φιλανδῶν καὶ τῶν Οὔγγρων), ἡ Ἀνατολικὴ Ἀσία μετὰ τῆς Ἀραβίας καὶ Περσίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Obi, αἱ ὄχθαι τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Γάγγου καὶ ἡ βόρειος Ἀφρική. Εἰς τὴν *Αἰθιοπικὴν* φυλὴν ἀνήκει ἡ ἐπίλοιπος Ἀφρική· εἰς δὲ τὴν *Μογγολικὴν* οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Ἀσίας, οἱ τρεῖς ἐξῃρημένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ Ἐσκιμῶοι τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἡ *Μαλαϊκὴ* περιλαμβάνει τοὺς αὐτόχθονας τῆς Μαλάκας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Πολυνησίας, καὶ ἡ *Ἀμερικανικὴ* ὅλους τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ νέου κόσμου ἐκτὸς τῶν Ἐσκιμώων.

Ἀλλ' ὅσον αἱ ἐπιστῆμαι προοδεύουσι, τοσοῦτον ἀνακαλύπτεται, ὅτι ἡ φύσις εἶνε λίαν ἁπλῆ εἰς τὰ μέσα αὐτῆς· καθὼς δὲ αἱ πρόσφατοι ἀνακαλύψεις τοῦ Humboldt, Bonpland καὶ ἄλλων ἀπέδειξαν, ὅτι ὅλα τὰ φυτὰ παράγονται ἀπὸ ἓν κοινὸν κέντρον, οὕτως αὐξάνει καθ' ἑκάστην ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδείξεων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ ποικιλίαι τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους, μακρὰν τοῦ νὰ προέλθωσιν ἐκ διαφόρου καταγωγῆς, εἶνε ἀλλοιώσεις πηγάσασαι ἐκ τοῦ κλίματος, ἐκ τῆς διαίτης καὶ ἐκ σπορᾶδικῶν νοσημάτων καταστάθέντων κληρονομικῶν. Τὰ αὐτὰ αἴτια ἔκαμαν νὰ διαφέρωσιν ὁ κόνικλος τοῦ λευκοῦ λαγωοῦ καὶ ὁ χοῖρος τοῦ κάπρου.

Ὅ,τι δὲ ἀποδεικνύει τῷ ὄντι, ὅτι ἔθνη ὁλόκληρα μετέβησαν ἐκ μιᾶς οἰκογενείας εἰς ἄλλην, εἶνε ὅτι ἄνθρωποι διαφόρου χρώματος ὁμιλοῦσιν ἢ ὡμίλησαν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἔνδειξις βεβαία κοινῆς καταγωγῆς. Ἡ *Οὐγγρικὴ* καὶ *Λαπωνικὴ* γλῶσσα ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὴν αὐτὴν συγγένειαν, τὴν ὁποίαν καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν λαῶν τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας. Ἐν τοσούτῳ οἱ Λάπωνες καὶ οἱ Οὔγγροι ἔχουσι τὰς τρίχας μελαίνας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς φαιούς, ἐνῶ οἱ λαοὶ τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς κυανοῦς καὶ τὰς τρίχας ἐρυθράς. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα συγγενεύει πρὸς τὰς ἡμετέρας, διαφέρουσιν ἡμῶν κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν μορφὴν τοσοῦτον, ὥστε δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ἰδιαιτέραν τάξιν.

Εἰς πάντα, ὅστις παρετήρησε τὰς ἐκτάκτους καὶ οὐσιώδεις μεταβολάς, τὰς ὁποίας ὑφίστανται τὰ ζῶα, μεταβαίνοντα ἀπὸ τῆς ἀγρίας εἰς τὴν ἥμερον κατάστασιν καὶ τἀνάπαλιν, καθὼς συνέβη εἴς τινα μετενεχθέντα εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἡ ποικιλία ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ εἴδει εἶνε ἧττον ἐκπληκτική. Ἐν τοῖς ζώοις τὰ διάφορα εἴδη δὲν συζεύγνυνται πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅσα συνέρχονται δὲν γεννῶσιν εἰμὴ *ὑβρίδας* ἀγόνους, καθὼς τοὺς ἡμιόνους, καὶ μόνον αἱ φυλαὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους γεννῶσι τὰ *ἀμφιγενῆ* (Mélis) δυνάμενα νὰ μεταδώσωσι τὸ γένος των. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον ἐκδηλοῦται καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες φυσιολογικῶς ἀνήκουσιν ἅπαντες εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος, καθ' ὅσον μάλιστα ἐκτὸς τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἕξεων ἡ κυφορία καὶ ἡ ζωὴ

ἔχουσι τὴν αὐτὴν διάρκειαν παρ' αὐτοῖς καὶ αἱ ἀσθένειαι εἰσὶν ὅμοιαι.

Εἶνε δύσκολον βεβαίως νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ λευκοῦ χρώματος εἰς τὸ *μέλαν* ἀλλ' ὅτι τοῦτο εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ κλίματος δεικνύουσιν αἱ βαθμιαῖαι ἀποχρώσεις αἱ ἀπαντώμεναι μεταξὺ τῶν πόλων καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ παρατηρούμεναι εἰς τοὺς Δανοὺς, Ἱσπανοὺς, Ἰταλοὺς, Μαυριτανοὺς καὶ Αἰθίοπας (Nègres). Ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ χρώματος παραχθεῖσα ἅπαξ διαιωνίζεται, οἱ Ἀβυσσινοί, φυλὴ Σημιτικὴ διαφέρουσα τῶν Νιγρητῶν κατὰ τε τὴν μορφὴν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου, ἔχουσα δὲ τὸ δέρμα αὐτῶν, εἶνε ζῶσα ἀπόδειξις τούτου. Τοῦτο μαρτυροῦτι καὶ πολλοὶ λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς, καταγόμενοι ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ κατασταθέντες μαῦροι, ἂν καὶ διατηροῦσιν ἔτι τὸν Εὐρωπαϊκὸν τύπον καὶ ἔχουσι πολιτισμὸν ἀνώτερον καὶ ἴχνη τινὰ τῶν ἡμετέρων παραδόσεων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι περιηγηταί, διαμείναντες ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς Ἰνδίας, λαμβάνουσι βαθμηδὸν τὸ χρῶμα τῶν ἐγχωρίων· εἰς δὲ τὴν Μαλαβάραν ἀπαντῶνται Ἑβραῖοι μαῦροι.

Ὁ χαρακτὴρ, ἀφοῦ ἅπαξ ἐντυπωθῇ, διαμένει σχεδὸν ἀνεξάλειπτος· τοῦτο δὲ τόσον εἶνε ἀληθές, ὥστε ἐν Ἰταλίᾳ διακρίνονται ἔτι ὁ *γαλατικὸς* καὶ ὁ *ρωμαϊκὸς* τύπος. Διατί τοῦτο; διατί ὁ Αἰθίοψ καὶ εἰς τοὺς πόλους δὲν γίνεται λευκός; διατί ὁ Ἀμερικανὸς φυλάττει τὸ χαλκόχρουν χρῶμά του καὶ ἐπὶ τῶν παγωμένων λιμνῶν τοῦ Καναδᾶ καὶ εἰς τὰς καυστηρὰς *Παμπὰς* τῆς Ν. Ἀμερικῆς; Ταῦτα εἶνε μυστήρια, τὰ ὁποῖα ὁ χρόνος θ' ἀνακαλύψῃ. Περιπλέον εἶνε βέβαιον, ὅτι αἱ φυλετικαὶ διαφοραὶ περιορίζονται εἰς τὸ *χρῶμα* τοῦ δέρματος καὶ εἰς τὸ *τρίχωμα*, δὲν ἐκτείνονται δὲ οὐδαμῶς εἰς τὰ εὐγενέστερα ὄργανα τῆς ζωῆς. *Οἰμβόλδος* ὁ μέγας φυσιολόγος, ὅστις ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἠρεύνησεν ὅλην τὴν γῆν, διϊσχυρίζεται ὅτι εὗρε πολλὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων Ἀμερικανῶν, τῶν Μογγόλων καὶ ἄλλων λαῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ὁ ἔνδοξος οὗτος περιηγητὴς βεβαιοῖ, ὅτι, ὅταν τις σπουδάσῃ καλῶς τοὺς *Μαυρουσίους* (Maures) τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰ στίφη τὰ κατοικοῦντα τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀσίας τὰ κοινῶς καλούμενα *Τάρταροι* ἢ Tchoux, τότε αἱ πέντε ἀναφερθεῖσαι φυλαὶ θὰ φανῶσιν ἧττον μεμονωμέναι καὶ θὰ παρατηρήσωμεν εἰς τὴν μεγάλην ταύτην οἰκογένειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους *ἕνα καὶ μόνον τύπον ὀργανικὸν*, τροποποιηθέντα ὑπὸ τῶν περιστάσεων, τὰς ὁποίας ἴσως οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀνακαλύψωμεν.

Ἐξετάσαντες, κύριοι, τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς *ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους* ὑπὸ φυσιολογικὴν ὄψιν καὶ ἀποδείξαντες, ὅτι αἱ *πέντε* λεγόμεναι *φυλαὶ* εἶνε ἀποχρώσεις τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀνθρωπίνου φυλῆς τῆς οἰκούσης πανταχοῦ τῆς γῆς, ἤδη μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ αὐτὸ θέμα καὶ ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς γλώσσης καὶ τῆς συμφωνίας τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων πάντων τῶν λαῶν, πεπολιτευμένων καὶ μή, οἵτινες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κατεκάλυψαν τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης.

IV

Πρώτη γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκ τῆς *γλώσσης*, κύριοι, *πηγάζουσιν* ὅλοι οἱ *θησαυροὶ* τῆς παραδόσεως. Ἡ *γλῶσσα* συνδέει τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ παρόντος· ἡ *γλῶσσα* καθίσταται ὁ διερμηνεὺς τῶν ἐκλειψασῶν γενεῶν· *αὕτη* ἐστὶν ἡ βάσις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του, καὶ διὰ *ταύτης* μεταδίδομεν πρὸς τοὺς ὁμοίους ἡμῶν πᾶν ὅ τι αἰσθανόμεθα καὶ πᾶν ὅ τι διανοούμεθα. Ἀλλὰ τὸ θαυμασιώτατον τοῦτο ὄργανον τίς πρῶτος ἐφεῦρε;

Ἂν ἐρωτήσωμεν τὴν ἁγίαν Γραφὴν, αὕτη μᾶς ἀπαντᾷ διὰ τοῦ ὑψιπέτου ἀετοῦ τῆς θεολογίας «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» (Ἰωάν. εὐαγ. α.). Ὁ Θεὸς ἐλάλησε πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὗτος ὡς ἐπίγειος βασιλεὺς κατὰ θείαν διαταγὴν ὠνόμασε πάντα. «Καὶ ἤγαγεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἰδεῖν, τί καλέσει αὐτά. . . . Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ» (Γεν. β'. 19, 20). Ἄλλως τε πῶς θὰ ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος νὰ θεωρηθῇ τὸ τελειότερον τῶν ζώων καὶ ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας ἄνευ τοῦ *λόγου*, δι' οὗ καὶ μόνου καθίσταται *λογικός*; Εὐλόγως ἄρα συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ γλῶσσα ἐδιδάχθη τῷ ἀνθρώπῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μεταχειρισθέντος αὐτήν, ὅπως κοινοποιήσῃ τῷ λογικῷ αὐτοῦ πλάσματι τὰς σπουδαιοτάτας ἠθικάς, ἐπιστημονικὰς καὶ θρησκευτικὰς γνώσεις.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν, κύριοι, δὲν ἐπενόησε μόνος τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ φροντίζει μόνον νὰ διατηρήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὴν ὁποίαν ἔλαχε νὰ ὁμιλῇ. Περὶ δὲ τῆς ἀρχικῆς γλώσσης ἰδοὺ τί φρονεῖ ὁ μέγας Οὐμβόλδος (Humboldt). «Ἐγώ, λέγει, προτιμῶ τὴν γνώμην τῶν ἀποδιδόντων τὴν ἀρχὴν τῶν γλωσσῶν εἰς ἄμεσον ἀποκάλυψιν τῆς Θεότητος. Οὗτοι ἀναγνωρίζουσι τὸν θεῖον σπινθῆρα τὸν λάμποντα διὰ μέσου ὅλων τῶν γλωσσῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀτελεστέρων καὶ ἐλάχιστα καλλιεργημένων» (Lettre sur la nature des formes Grammaticales). Ἡ δὲ ἀκαδημία τῆς Πετρουπόλεως, πρὸς ἣν ἠθνογραφία ὀφείλει πολυτίμους ἀνακαλύψεις, διϊσχυρίζεται, ὅτι αἱ γλῶσσαι ἅπασαι εἶνε διάλεκτοι *μιᾶς* καὶ *μόνης γλώσσης* ἀπολεσθείσης, ὅπερ συνάδει πληρέστατα μὲ τὸ ὅτι αἱ πέντε φυλαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶνε ἀποχρώσεις μιᾶς καὶ μόνης ἀνθρωπίνης φυλῆς, ἥτις ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ ἥτις ἐτροποποιήθη ἀναλόγως τοῦ κλίματος, τῆς διαίτης κτλ. τῶν διαφόρων λαῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ *Ρουσὼ* (Rousseau) αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ πιστεύσῃ τὴν γλῶσσαν *δῶρον τῆς Θεότητος*.

Δὲν θὰ ἐξετάσωμεν,κύριοι,τίς ὑπῆρξεν ἡ *πρώτη* αὕτη καὶ *μόνη* γλῶσσα, διότι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου μᾶς λείπουσι τὰ διδόμενα. Ἴσως ἀπωλέσθη· ἴσως καὶ διεφθάρη, ὅτε ὁ Θεὸς ἔρριψε τὰ βλέμματά του ἐπὶ τοῦ πύργου τῆς *Βαβὲλ* τοῦ οἰκοδομηθέντος ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε, οἵτινες ἕως τότε ἀπετέλουν ἕνα καὶ μόνον λαὸν ὁμιλοῦντα τὴν αὐτὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς συν-

έχεε τοσοῦτον τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὥστε δὲν κατελάμβανον ἀλλήλους. «Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν καὶ φωνὴ μία πᾶσι. . . » Καὶ εἶπε Κύριος: . . Δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ » αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ » πλησίον. Καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον » πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ » τὸν πύργον. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς Σύγχυσις» (Γεν. ια'. 1, 6, 8).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, κύριοι, ἄρχεται ἡ ἱστορία τῶν γλωσσῶν, τῶν ὁποίων αἱ διαφοραὶ δύνανται νὰ σχηματίσωσι *πυραμίδα τριώροφον*. Ἐν τῇ *πρώτῃ ὀροφῇ* ἢ βάσει τῆς πυραμίδος ἵστανται αἱ *γλῶσσαι τῶν μονοσυλλάβων ριζῶν*, αἵτινες στεροῦνται γραμματικῆς καὶ εἰσὶν αἱ μᾶλλον διεσπαρμέναι ἐπὶ τῆς γηίνου ἐπιφανείας. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ἡ *Σινική*, ἀναπτυχθεῖσα ἐφ' ὅσον ἡ φύσις αὐτῆς ἐδύνατο νὰ τὸ ἐπιτρέψῃ· καὶ ὅμως παρομοιάζει ἔτι πρὸς τας ἐντόνους ἀλλ' ἀσυνδέτους κραυγὰς νηπίου. Τὸ *δεύτερον στέλεχος* περιλαμβάνει τρεῖς κλάδους διαφόρους, τὸν *Ἰνδο-περσικόν*, τὸν *Γραικο-λατινικὸν* καὶ τὸν *Γοτθο-γερμανικόν*, καὶ ἔχει ρίζας δισυλλάβους. Αἱ γλῶσσαι αὗται διακρίνονται διὰ τὴν μεγάλην γονιμότητα καὶ τὸν γραμματικὸν πλοῦτον καὶ ἔχουσι θαυμαστὴν ποικιλίαν ἐκφράσεως καὶ τύπων. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος ἵστανται αἱ *σημιτικαὶ γλῶσσαι*, ἐξαπλωθεῖσαι εἰς τὴν Παλαιστίνην, τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, καὶ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεροι κλάδοι εἶνε ἡ *Ἑβραϊκὴ* μετὰ τῆς Φοινικικῆς καὶ τῆς Χαναναίας, ἡ *Ἀραμαϊκή*, ὑποδιαιρουμένη εἰς τὴν Συριακὴν καὶ Χαλδαϊκήν, ἡ *Ἀραβικὴ* καὶ ἡ *Αἰθιοπική*, ἐξ ἧς παράγονται τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆτ Ἀβυσσινίας. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας ἡ ρίζα εἶνε τρισύλλαβος ἢ μᾶλλον τριγράμματος ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ ἀλφαβήτου αὐτῶν ἐλλείψεως τακτικῶν φωνηέντων. Ἐν τῇ *Εὐρώπῃ* πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπεκράτησαν αἱ Ἰνδοευρωπαϊκαὶ γλῶσσαι, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθῶσιν οὔτε αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῶν μεσημβρινῶν παραλίων, οἵτινες διετήρησαν τοιαύτας ἐμπορικὰς ἢ πολιτικὰς σχέσεις μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἀφρικανικῆς παραλίας.

Ἐπιμένομεν, κύριοι, ἐπὶ τοῦ *περὶ γλώσσης* ζητήματος, διότι ἀναγνωρίζομεν τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ *λόγου*, ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἰδέας, καθόσον ὁ *λόγος* εἶνε ἡ ἐκπεφρασμένη ἰδέα, καθὼς ἡ ἰδέα εἶνε ὁ *ἐνδιάθετος λόγος*. Ἄλλως τε αἱ γλῶσσαί εἰσιν ὁ στερεώτερος ἐθνικὸς σύνδεσμος, ἀνθιστάμενος εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὸ ξίφος τοῦ κατακτητοῦ. Ἡ δὲ περὶ αὐτῶν μελέτη δὲν εἶνε πλέον, καθὼς μέχρι τοῦδε, ἀντικείμενον περιεργείας καὶ ἰδιοτροπίας, ἀλλὰ καταστᾶσα ἤδη ἐπιστήμη ἀνέσπασε τοὺς φραγμοὺς τῆς ἱστορίας καί, ὅταν τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα σιγῶσι, αὕτη διεξέρχεται τὰς πρώτας μετοικεσίας τῶν λαῶν. Ὅσον δὲ βαθύτερον ἐκμελετῶμεν τὸ θέμα τοῦτο, τόσον μᾶλλον πειθόμεθα, ὅτι ἡ διάκρισις εἰς γλῶσσας *μητέρας* καὶ *θυγατέρας* εἶνε πάντη ἀνοίκειος, διότι ἅπασαι δὲν εἶνε παρὰ *ἀδελφαί*, ἐν αἷς παρατηροῦνται συγχρόνως καὶ ὁμοιότητες πλεῖσται καὶ διαφοραὶ ἀξιοσημείωτοι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅθεν συνάγομεν, κύριοι, τὸ ἑξῆς μοναδικὸν συμπέρασμα. Οἱ ἄνθρωποι πανταχοῦ τῆς γῆς εὑρέθησαν ὁμιλοῦντες γλώσσας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συγγενευούσας πρὸς ἀλλήλας· ἄρα ἀνήκουσιν εἰς *μίαν* καὶ *μόνην φυλήν*. Τινὲς δὲ σπουδαῖοι ἄνδρες ὄχι ἀπιθάνως ὑπεστήριξαν, ὅτι καὶ ἡ γραφὴ εἶνε τέχνη ἀρχαιοτάτη, ὡς ἀποτελοῦσα οὐσιῶδες μέρος τῆς γλώσσης, καὶ ὁ Γάλλος Court de Gébelin εἰς τὸ σύγγραμμά του Monde primitif πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν ὅλων τῶν ἀλφαβήτων. Ὁ δὲ Πρῶσσος Herder λέγει: «τὰ ἀλφάβητα τῶν λαῶν παρουσιάζουσιν ἀναλογίαν τόσον καταπληκτικήν, ὥστε μετὰ τὴν δέουσαν διερεύνησιν ἀγόμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓν μόνον ἀλφάβητον» (Nouveaux Mémoires de l'Académie royale, année 1781, Berlin p. 413).

V

Συμφωνία τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μετὰ θριάμβου ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς *συμφωνίας τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων*, ἥτις εἶνε τοσοῦτον γενικῶς παραδεδεγμένη, ὥστε οἱ φιλόσοφοι πάσης αἱρέσεως θεμελιοῦσιν ἐπ' αὐτῆς τὰ συστήματά των καὶ φρονοῦσιν, ὅτι δύνανται νὰ γράψωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰ κοινὰ ταῦτα αἰσθήματα. Δὲν θὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν υἱϊκὴν φιλοστοργίαν καὶ τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμούς, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ εἰς διάφορον βαθμόν, ἀπαντῶνται καὶ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ζώοις· ἀλλ' ἡ γνῶσις ἑνὸς Θεοῦ εἶνε τόσον γενική, ὥστε (ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε πολὺ βέβαιον) μέλις εὑρέθησαν ἄγριαί τινες φυλαὶ στερούμεναι ταύτης. Τὸ σέβας πρὸς τοὺς γέροντας, ἂν καὶ ἐνίοτε ἐκφραζόμενον μὲ τρόπον ἀλλόκοτον καὶ μάλιστα ἔνοχον, εἶνε τόσον κοινόν, ὥστε ἰδιάζει τῷ ἀνθρώπῳ καθὼς καὶ ἡ λατρεία τῶν τάφων. Οἱ αὐτόχθονες τῆς Νέας Ὁλλανδίας ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατωτάτην τάξιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐν τούτοις ἀπαντῶμεν παρ' αὐτοῖς τὰς γενικὰς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ λόγους πρὸς ἔκφρασιν αὐτῶν ὑπό τε φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἔποψιν. Προσέτι πόθεν πηγάζει ἡ γενικὴ πίστις του, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπιζῇ τῷ σώματι, πίστις ἱδρύουσα διαφορὰν σπουδαιοτάτην μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου ζώου, ἥτις εἰκονίζεται παρὰ μὲν τοῖς Αἰγυπτίοις διὰ τῆς ἀνεγέρσεως πυραμίδων μὲ τὰς αἰωνίας *μουμίας*, παρὰ τῷ κατοίκῳ τῆς Ν. Ὁλλανδίας διὰ τῆς βυθίσεως τοῦ πτώματος ἐν τῇ θαλάσσῃ, παρὰ τῷ ἀγρίῳ Ἀμερικανῷ διὰ τῆς δοξασίας,ὅτι ἀποθνήσκων μεταβαίνει εἰς τὴν χώραν τῶν ψυχῶν, εἰς τὴν διαμονὴν τῶν πατέρων του, παρὰ τῷ μάγῳ διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν σκιῶν καὶ παρὰ τῷ δεισιδαίμονι διὰ τοῦ τρόμου τῶν φαντασμάτων;

Ἀποδείξαντες, κύριοι, τὴν ἑνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοσούτων τεκμηρίων, προσεχῶς θὰ ἴδωμεν, τίνες αἱ πρῶται οἱ κηθεῖσαι χῶραι καὶ τίνες αἱ πρῶται κοινωνίαι.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

Ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικῶν

(συνέχ. ἀπὸ σελ. 223 καὶ τέλος).

Προείπομεν ἤδη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀρκώμεθα μόνον εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς διδασκαλίας, ἀλλὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν καὶ τὰς πράξεις ἐπ' αὐτῶν. Σημεῖον δὲ τούτου εἶνε ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ζῆλος ἡμῶν πρὸς τὰ ἐπαινούμενα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πρόθυμος ἐκτέλεσις τῶν ὅσα θαυμάζομεν καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῶν ὅσα ψέγομεν. Ἅπαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπῄνεσαν, ὡς εἰκός, τὴν τόλμην καὶ ἀνδρίαν τοῦ Μιλτιάδου· ἀλλ ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰπὼν ὅτι τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον δὲν τὸν ἀφίνει νὰ κοιμηθῇ, ἀλλ' ἀνεγείρει αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕπνου, ἐδήλωσεν ὅτι οὐ μόνον ἐπῄνει καὶ ἐθαύμαζεν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι προσεπάθει καὶ νὰ τὸν μιμηθῇ. Μικρὰν λοιπὸν προκοπὴν ἀπεκτήσαμεν ἀνίσως, θαυμάζοντες ἁπλῶς τοὺς ἐναρέτους, δὲν συγκινώμεθα καὶ πρὸς μίμησιν αὐτῶν. Διότι οὔτε ὁ ἔρως καθίσταται ἐνεργὸς ἄνευ ζηλοτυπίας οὔτε ὁ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς διάπυρος καὶ δραστήριος, ἐὰν δὲν διεγείρῃ ἐν ἡμῖν τὸν ζῆλον καὶ οὐχὶ τὸν φθόνον τῶν ἐναρέτων πράξεων, κεντρίζων καὶ ἀπωθῶν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀπομίμησιν καὶ τὴν ἐκ τοιούτων ἀναπλήρωσιν τῆς ψυχῆς. Δὲν ἀρκεῖ μόνον, ἔλεγεν ὁ Ἀλκιβιάδης, νὰ συγκινῆται ἡ καρδία καὶ μέχρι δακρύων ὑπὸ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐναρέτων διηγημάτων, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς προκόπτων, παραβάλλων ἑαυτὸν πρὸς τὰ ἔργα μᾶλλον καὶ τὰς πράξεις ἐναρέτου τινὸς ἀνδρὸς καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν λυπούμενος ὅτι στερεῖται αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ χαίρων καὶ ἐλπίζων νὰ τὸν μιμηθῇ, ὁμοιάζει, κατὰ τὸν Σιμωνίδην,

« Ἄθηλος ἵππῳ πῶλος ὦς ἅμα τρέχειν. »

« ὡς ἀθήλαστον πωλάριον, προθύμως τρέχον κατόπιν τῆς μητρὸς » ἤτοι προθύμως καὶ μετὰ πόθου προστρέχει, ἵνα συνοικειωθῇ μετ' ἐκείνου τοῦ ἐναρέτου ἀνδρός. Διότι ἴδιον πάθος τῆς ἀληθοῦς προκοπῆς εἶνε ν' ἀγαπῶμεν τὴν διαγωγὴν τῶν ἐναρέτων, τῶν ὁποίων ζηλοῦμεν καὶ τὰς πράξεις, καὶ μετ' εὐνοίας ἀποδίδοντες τὴν προσήκουσαν τιμὴν νὰ ἐξομοιούμεθα αὐτοῖς. Ὁ ἐπιφέρων ὅμως φθόνον καὶ ἐπικρίσεις κατὰ τῶν καλλιτέρων του, ἂς γινώσκῃ ὅτι μισεῖ κρυφίως τὴν δόξαν καὶ τὰ προτερήματα αὐτῶν καὶ ὅτι δὲν τιμᾷ οὐδὲ θαυμάζει τὴν ἀρετήν των.

Ὅταν λοιπὸν ἀρχώμεθα ν' ἀγαπῶμεν τοὺς ἐναρέτους καὶ σώφρονας οὕτως, ὥστε οὐ μόνον, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, νὰ νομίζωμεν μακαρίους αὐτούς τε καὶ τοὺς ἀκροατὰς τῶν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἐκφωνουμένων λόγων, ἀλλὰ καί, σχῆμα καὶ βάδισμα καὶ βλέμμα καὶ μειδίσμα αὐτῶν θαμάζοντες καὶ ἀγαπῶντες, νὰ προθυμοποιώμεθα ὅπως συναρμοσθῶμεν καὶ ἡμεῖς, φέρ' εἰπεῖν, καὶ ἁρμοσιωθῶμεν πρὸς αὐτούς, τότε πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι προκόπτομεν ἀληθῶς. Καὶ προσέτι μᾶλλον, ὅταν δὲν θαυμάζωμεν αὐτοὺς μόνον εὐτυχοῦντας, ἀλλ' ὅταν, καθὼς οἱ ἐρασταὶ προσδέχονται ἀσμένως τὰς τραυλότητας καὶ ὠχρότητας τῶν ἐρωμένων των, οὕτω καὶ ἡμεῖς δὲν ἀποθαρρυνώμεθα καὶ δὲν ὑποδειλιῶμεν διὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἐξορίαν τοῦ Ἀριστείδου καὶ τὴν φυλάκισιν τοῦ Φωκίωνος· ἀλλά, μεθ' ὅλων τούτων τῶν δεινῶν νομίζοντες ἀξιέραστον πάντοτε τὴν ἀρετήν, προχωρῶμεν θαρρούντως πρὸς αὐτήν, ἐκφωνοῦντες ἐν ταῖς δυστυχίαις ἡμῶν τὸ Εὐριπίδειον — « Φεῦ, τοῖσι γενναίοισιν ὡς ἄπαν καλόν. » ἤτοι, « Ἅπαν καλὸν κεὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς γενναίους ἄνδρας. » Διότι τοιουτοτρόπως τὸν μὴ δυσχεραίνοντα ποσῶς εἰς τὰ φαινόμενα δεινὰ ἀλλὰ μετὰ ζήλου ὑπομένοντα αὐτὰ ἐνθουσιασμὸν οὐδεὶς πλέον δύναται ν' ἀποτρέψῃ τῶν καλῶν πράξεων.

Παρεπόμενα τῶν τοιούτων εἶνε καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐπιχειροῦντες πράξίν τινα ἢ λαμβάνοντες πολιτικὸν ὑπούργημα ἢ περιπίπτοντες εἰς ἀτυχήματα, ν' ἀνακαλῶμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἐναρέτους τήν τε συγχρόνου καὶ τῆς προγενεστέρας ἐποχῆς καὶ νὰ λέγωμεν καθ' ἑαυτούς· Τί ἤθελε πράξει ὁ Πλάτων εἰς τοιαύτην περίπτωσιν; Τί ἤθελεν εἴπει ὁ Ἐπαμινώνδας; Πῶς ἤθελε φερθῆ ὁ Λυκοῦργος ἢ ὁ Ἀγησίλαος; Οἱονεὶ κοσμοῦντες ἑαυτοὺς καὶ μεταρρυθμίζοντες ὡς εἰς κάτοπτρον καὶ ἐπιδιορθοῦντες οὕτω τὰ περὶ τοὺς λόγους ἢ τὰς πράξεις ἀτοπήματα ἡμῶν. Οἱ μαθόντες ἐκ στήθους τὰ ὀνόματα τῶν Ἰδαίων Δακτύλων (1) τὰ μεταχειρίζονται ὡς ἀλεξίκακα τοῦ φόβου, προφέροντες βραδέως αὐτὰ ἓν πρὸς ἕν. Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ νῷ ἡμῶν ἀνάκλησις καὶ μνήμη τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, ταχέως παρισταμένη καὶ καταλαμβάνουσα τοὺς προκόπτοντας, διαφυλάσσει αὐτοὺς ὀρθοὺς καὶ ἀπτῶτας ἐν πᾶσι πάθεσι καὶ ἐν πάσαις ἀπορίαις, ὅθεν τοῦτ' αὐτὸ ἔστω σοι σημεῖον τοῦ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπιδίδοντος.

Πρὸς δὲ τούτῳ, τὸ νὰ μὴ ταραττώμεθα πλέον μηδὲ νὰ ἐρυθριῶμεν μηδὲ νὰ ὑποκρύπτωμεν ἢ μετασχηματίζωμέν τι τῶν καθ' ἑαυτούς, ὅτε ἤθελεν αἴφνης παρουσιασθῇ ἐνάρετός τις καὶ σώφρων ἀνήρ, ἀλλὰ μὲ θάρρος νὰ προσερχώμεθα εἰς τοὺς τοιούτους ἀναδεικνύοντες οὕτω τὴν καθαρὰν ἡμῶν συνείδησιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν ἀγγελιαφόρον δρομαίως καὶ περιχαρῶς βαδίζοντα πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν χεῖρα προτείνοντα, Τί μέλλεις νὰ μοὶ ἀπαγγείλῃς, εἶπεν, ὦ καλέ; Μήπως ὁ Ὅμηρος ἀνέστη ἐκ νεκρῶν; Ὑπαινιττόμενος οὕτω τὴν ὑστεροφημίαν, ὅτι δηλαδή, οὐδὲν πλέον ἐνέλειπεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, εἰμὴ ποιητής τις ὅστις νὰ ἐξυμνήσῃ καὶ ἀπαθανατίσῃ τὰ κατορθώματά του, ὡς ὁ Ὅμηρος τὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀλλ' ὁ νέος ὁ βελτιούμενος τὰ ἤθη καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσπαζόμενος οὐδὲν ἄλλο μᾶλλον ἀγαπᾷ εἰμὴ νὰ ἐγκαλλωπίζηται πρὸς τοὺς καλοὺς καὶ ἐναρέτους, ἐκθέτων καὶ διηγούμενος αὐτοῖς τὰς οἰκιακὰς αὐτοῦ διατάξεις, τὸν συζυγικὸν αὐτοῦ βίον καὶ τὰς κατ' ἰδίαν σπουδὰς καὶ μελέτας του. Καί, ἂν ποτε ἐνθυμηθῇ τὸν ἀποθανόντα πατέρα ἢ διδάσκαλον αὐτοῦ, νὰ λυπῆται ὅτι οὗτοι δὲν δύνανται πλέον ν' ἀναδιώσωσι καὶ νὰ γείνωσι μάρτυρες καὶ θεαταὶ τῶν καλῶν καὶ ἐναρέτων πράξεων αὐτοῦ. Διότι τοὐναντίον οἱ παραμελήσαντες ἑαυτοὺς καὶ διαφθαρέντες,

(1) Οὗτοι ἦσαν οἱ Καυρῆτες ἢ Καρύβαντες ἱερεῖς τῆς Κυβέλης ἤτις ἀνέθηκεν αὐτοῖς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Διός. Ὠνομάσθησαν δὲ δάκτυλοι, ὡς ἐφευρεταὶ χοροῦ τινος καλουμένου Δακτύλου, ἢ κατ' ἄλλους, διότι ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμὸν ὡς οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν. Ἰδαῖοι δέ, ὡς ἐκ τοῦ ἐν Κρήτῃ ὄρους τῆς Ἴδης, ὅπου ἀνετράφη ὑπ' αὐτῶν ὁ Ζεύς. Ἀγνοεῖται ὅμως ἡ ἀρχὴ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης τοῦ νὰ προφυλάττωνται τοῦ φόβου διὰ τῆς ἀπαγγελίας τῶν ὀνομάτων των.

οὐδὲ καθ' ὕπνον δύνανται νὰ ἴδωσιν ἀταράχως καὶ ἀφόβως τοὺς γονεῖς αὐτῶν.

Τέλος πάντων δύνασαι πρὸς τοῖς εἰρημένοις νὰ προσλάβῃς καὶ τὸ ἑξῆς μέγα σημεῖον τῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν προόδων σου· ἤτοι τὸ νὰ μὴ νομίζῃς οὐδὲν τῶν ἁμαρτημάτων σου ὡς μικρόν, ἀλλὰ ν' ἀποφεύγῃς ἅπαντα μετὰ μεγίστης προσοχῆς. Διότι, καθὼς οἱ ἀπελπισθέντες τοῦ νὰ πλουτίσωσί ποτε παραβλέπουσι τὰς μικρὰς δαπάνας, ὡς μὴ δυνησόμενοι, καί τοι αὐτῶν φειδωλευόμενοι, νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν ἀσήμαντον ποσότητα τῶν κεφαλαίων των, ἐνῷ εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ φθάσωσί ποτε εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν τοῦ πλούτου ἡ φιλοπλουτία συναυξάνει ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν ἐναποταμιευομένων, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὰ τῆς ἀρετῆς ὁ μὴ λέγων συνεχῶς « Τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; Νῦν μὲν οὕτως. αὔθις δὲ βέλτιον » ἤτοι, « Ποίας συνεπείας θὰ ἔχῃ αὕτη ἡ πρᾶξις; Ἄς ἤνε τώρα οὕτω, καὶ ἄλλοτε πράττομεν καλλίτερον, » ἀλλὰ προσέχων εἰς κάθε τι καὶ δυσχεραίνων καὶ ἀγανακτῶν ὅταν ἡ κακία ἀξιοῖ δῆθεν τὴν συγγνώμην ὡς περιπεσοῦσα εἰς μικρότατον ἁμάρτημα, ἀποδεικνύει πληρέστατα ὅτι, καθαίρων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων πλημμελημάτων, δὲν ὑπομένει οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην κηλίδα. Τὸ δὲ νὰ νομίζωμεν ὅτι δὲν εἶνε μεγάλη καταισχύνη ἂν δὲν προσλάβωμεν τὴν ὅσον οἷόν τε τελειότητα τῆς ἀρετῆς καθιστᾷ ἡμᾶς ἀμελεῖς καὶ ὀλιγώρους πρὸς τὰς μικρὰς ἐλλείψεις.

Εἰς τοὺς οἰκοδομοῦντας περιφράγματα ἢ περιτειχίσματα εἶνε ἀδιάφορον νὰ ἐπιβάλωσι τὸ τυχὸν ξύλον ἢ λίθον ποταπὸν ἢ νὰ ὑποστηρίζωσιν αὐτὰ διὰ στηλῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν κατεδαφισθέντων μνημείων. Καὶ οὕτω πράττουσιν οἱ κακοί, ἀπὸ πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ἀδιαφόρως συμφερουμένην καὶ συσσωρευομένην, συνιστῶντες τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ προκόπτοντες, εἰς τοὺς ὁποίους ἐτέθη ἤδη χρυσῆ καὶ στερεὰ βάσις ἐναρέτου βίου, ὡς ἱεροῦ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικοῦ, δὲν παραδέχονται οὐδὲν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ ἐναρέτου ἔργου αὐτῶν, ἀλλὰ προσάγουσι καὶ προσαρμόττουσιν ἕκαστον κανονίζοντες αὐτὸ ἐπὶ τῆς στάθμης τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καί, ὡς ἔλεγεν ὁ ἀγαλματοποιὸς Πολύκλειτος, ἡ λεπτομερὴς αὕτη καὶ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν ἐπεξεργαζομένων παρέχει τὴν μεγίστην δυσκολίαν.

Περαίνων τὴν περὶ Ἀρετῆς πραγματείαν ταύτην τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ Πλουτάρχου, προσεπιφέρω τὴν ἀκόλουθον περικοπὴν ἐκ τῶν Προλεγομένων τοῦ ἰατροφιλοσόφου καὶ μεγάλου φιλολόγου ἀοιδίμου Κοραῆ, ἵνα καταδείξω, πρὸς μικρὰν ἀπολογίαν, τὸ δύσκολον τῆς μεθερμηνεύσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου:

« Ὁ χαρακτὴρ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ » ἐμοῦ τὸ ἔκριναν, εἶνε ἀνώμαλος, καὶ καμμίαν φορὰν ἀσυνάρ- » τητος διὰ τὸ μάκρος τῶν περιόδων καὶ ἀσύντακτος. Ἡ τοιαύτη » ἀνωμαλία γεννᾶται ἀπὸ δύο αἰτίας. Ἡ πρώτη εἶνε ὅτι ἔγρα- » φεν εἰς καιρὸν ὅταν ἡ γλῶσσα παρήκμαζε. Δεύτερον ἐμπορεῖ » τις νὰ ὀνομάσῃ τὴν πολυμάθειαν, διὰ τὴν ὁποίαν συχνὰ ὁ κα- » λὸς Πλούταρχος συγκλώθει χαρακτῆρας λόγου διαφόρους, » ἐπειδὴ ἡ μνήμη παρέδιδεν εἰς αὐτὸν ἐν ταὐτῷ καὶ τὰς ἐννοίας » καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἐννοιῶν τῶν διαφόρων ποιητῶν καὶ » συγγραφέων. »

(Κοραῆς. Περὶ τῆς ἐκδόσ. τῶν Παραλ. Βίων τοῦ Πλουτάρχου)

ΕΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΜΑΞ-ΚΡΟΜΑΡ.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ. (*)

ΚΕΦ. VI.

« Ὁ κόσμος εἶνε πλήρης πόνου καὶ τρόμου· τὸν εὗρε καθαρὸν καὶ ὡραῖον, ἀλλ' ὕφανεν εἰς δίκτυα λύπης τὴν χρυσῆν αὔραν τοῦ καλοκαιρίου οὐχὶ ἡ θεία, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη κατάρα, μαύρη μοῖρα ψυχρὰ καὶ τρομακτική. »

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ πραγματικὸς κίνδυνος ἀνεφάνη καὶ ὁ τρόμος ἤρξατο· περιῆλθα τὰς ὁδοὺς καὶ τὴν Μητρόπολιν, ἣν ἡ μάμμη ἠγάπα ὅσον καὶ τὴν οἰκίαν της καὶ ἐπεθύμει πάντοτε νὰ μανθάνῃ περὶ αὐτῆς. Βόμβα τις διελθοῦσα ὑπὲρ τὴν κεφαλήν μου ἔπεσεν εἰς ὁδὸν οὐ πολὺ ἀπομεμακρυσμένην, ἤδη δὲ ἤρξαντο πίπτουσαι ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, καὶ ἀπανταχοῦ ἠκούετο ὁ ἦχος τῶν ἐκπυρσοκροτήσεων· ταὐτοχρόνως τὰ φρουριά μας ἤρξαντο πυροβολοῦντα καὶ ὁ θόρυβος ἦτο τρομερός· πλήθη ἀνθρώπων ἐγκαταλείποντα τὰς οἰκίας των ἐζήτουν ἄσυλον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τοῖς λοιποῖς δημοσίοις καθιδρύμασι, μετ' αὐτῶν δὲ ἔτρεχα καὶ ἐγὼ ὅπως ὁδηγήσω τὴν Συλβίαν καὶ τοὺς ἐπιλοίπους εἰς ἀσφαλέστερόν τι τῆς οἰκίας μας μέρος, ὅτε ἀπήντησα τὸν Λοχίαν Κλέην, ὃν βεβαίως δὲν θὰ παρετήρουν, ἂν αὐτὸς δὲν ἥπτετο τοῦ βραχίονός μου.

— Ποῦ τρέχεις; μ' ἠρώτησεν.

— Εἰς τὸν οἶκον· ἀπήντησα ὅλως ἀσθμαίνων. Ποῦ δύναμαι νὰ φέρω τὴν Συλβίαν, τί νὰ τῆς κάμω, πῶς δύναμαι νὰ τὴν ὁδηγήσω, κ. λοχία; ἠρώτησα.

— Ὁ Κλέης ἐσίγησεν ἐπί τινας στιγμὰς σκεπτόμενος, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ βόμβα τις διῆλθεν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ἣν ἠκολούθησαν νέαι κραυγαὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς.

— Εὑρίσκεσαι μακρὰν τῶν Τάφρων, λέγει ὁ λοχίας, ἐκτὸς τούτου εἶσαι πεπληρωμένοι ἀνθρώπων. Νομίζω ὅτι ἐκτὸς τῆς Μητροπόλεως, ἥτις ἄλλως τε εἶνε ἐπίσης πεπληρωμένη, ἡ οἰκία εἶνε προτιμητέα· οἱ Πρῶσσοι θὰ σκοπεύσωσι καθ' ὅλων τῶν λοιπῶν δημ. κτιρίων· 4 ὀροφαὶ δύνανται νὰ σᾶς ὑπερασπίσωσι καλῶς· μόνον δὲ τὸ ὑπερῷον θὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον. Φρόντισον περὶ τῆς Ἀλύσσης· τέκνα μου, ἀνέκραξε, βλέπων με ἀπερχόμενον.

Ἡ Συλβία δὲν εἶχε πορευθῆ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ἡ Λουΐζα χάριν τῶν ἐκ Σαβέρνου καὶ Φαλσεβούργου συμμαθητριῶν της ἐπέμενε νὰ ὑπάγῃ. Ἐλυπήθην ὀλίγον, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου σχεδὸν ἐχάρην,

(*) Ἴδε V ἐν σελ. 218.

διότι δὲν ἔβλεπον τὸ τεθλιμμένον αὐτῆς πρόσωπον καὶ τοὺς μέλανας ὀφθαλμούς της, οἵτινες ἐξέφραζον σιωπηλὴν θλῖψιν βεβαίας ὑπάρξεως, ἀδυνατούσης νὰ ἐκφράσῃ τὰς θλίψεις της. Ἡ Συλβία εἶχε τὸ πρόσωπον κρυμμένον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μάμμης μου, ἐνῷ ἡ Γρέση γονυπετὴς ἐν μιᾷ γωνίᾳ προσηύχετο μὲ ὅλην τῆς γλώσσης της τὴν ταχύτητα.

Ἡ φωνὴ τῆς μάμμης μου ἦτο τόσον ἀσθενὴς ὥστε μόλις ἠδυνάμην ν' ἀκούω ὅ,τι ἔλεγε

— Μάξ, δὲν ἔχομεν κανένα ἄλλον ἐκτὸς σοῦ, μοῦ εἶπε, σὺ πρέπει νὰ φροντίσῃς δι' ἡμᾶς καὶ τὴν οἰκίαν.

— Δὲν τῇ ἐξεφράσθην περὶ τῆς ἀνικανότητός μου, ἀλλ' ἔκυψα καὶ τὴν ἠσπάσθην, ἀσπαζόμενος συγχρόνως τὸν βραχίονα τῆς Συλβίας διότι τὸ πρόσωπόν της ἦτο ἐντελῶς κεκρυμμένον.

— Ὁ λοχίας Κλέης, εἶπον, νομίζει ὅτι ἐκτὸς τῆς Μητροπόλεως εἴμεθα ἐνταῦθα καλῶς ἐξησφαλισμένοι· ἐπιθυμεῖτε νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ ;

— Οὐχί, οὐχί, μοῦ ἀπήντησεν· οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψω τὴν οἰκίαν μου. Ἂν πρόκηται ν' ἀπολεσθῇ, ἐπιθυμῶ νὰ χαθῶ μετ' αὐτῆς, ὦ Μάξ.

— Ἴσως ἡ Γρέση τὸ ἐπιθυμεῖ, ἐξηκολούθησα· ἂν ἔχῃ οὕτως, εἰμὶ ἕτοιμος νὰ τὴν ὁδηγήσω ἐκεῖ.

Ὄχι, ἀπήντησεν αὕτη, δὲν ἐγκαταλείπω τὴν κόρην μου.

Οἱ λόγοι οὗτοι μ' ἔκαμαν νὰ αἰσθανθῶ περισσοτέραν ἀγάπην διὰ τὴν Γρέσην ἢ ὅσην μέχρι τοῦδε.

— Καλὰ λοιπόν, εἶπα μετὰ χαρᾶς, θὰ εἴμεθα ὅλοι ὁμοῦ· ὁ δὲ Λοχίας Κλέης λέγει, ὅτι δὲν διατρέχομεν κίνδυνον ἐκτὸς εἰς τὸ ὑπερῶον.

Τούτων ἕνεκεν ἀνῆλθα εἰς τὰ δωμάτια τῆς Λίσβεθ, ἔνθα ἐπεκράτει ταραχὴ ὁμοία τρικυμίας, ἡ δὲ στέγη ἐσείετο καὶ ἔτριζεν ὡς οἰκία ἐκ χαρτίων τοῦ χαρτοπαιγνίου καταρρέουσα. Οὔτε ἡ Λίσβεθ οὔτε ἡ Ἀλύσση ὑπῆρχον ἐκεῖ· ἐπροχώρησα δὲ εἰς τὸ παράθυρον ὅπως ρίψω ἓν βλέμμα, καί τοι ἐγνώριζα ὅτι μόλις ἠδυνάμην νὰ διαμείνω ἕως ἓν δευτερόλεπτον, διότι ὁποῖον δικαίωμα ἔχαιρον νὰ διατρέξω κίνδυνόν τινα, ἐν ᾧ οἱ κάτω οὐδένα ἐκτὸς ἐμοῦ εἶχον νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῶν ;

Τὸ Γερμανικὸν πῦρ δὲν ἦτο καταφανές, διότι προήρχετο κυρίως ἐκ τοῦ ἀρκτικοῦ μέρους τῆς πόλεως, προσβάλλων ὅμως τὴν κεφαλὴν ἠδυνάμην νὰ ἴδω τὰ φρούριά μας, ἐξ ὧν καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἐξήρχετο νέφος λευκοῦ ἀτμοῦ, ἐνῷ τὸ πυροβόλον ἐξεπυρσοκρότει, ὁ δὲ βρυχηθμὸς αὐτῶν ὑπῆρχεν ἀένναος.

Ἤδη δύο ἢ τρεῖς στέγαι εἶχον καταπέσει καὶ στῆλαι μαύρου καπνοῦ ἠγείροντο ἐξ αὐτῶν, ἐνῷ ἡ φοβερὰ κραυγή : τυρκαιὰ ὑπερτέρει τοῦ κρότου τῶν κανονοστοιχιῶν. Τὸ αἷμα μου ἀνέβραζε καὶ ὁ πειρασμὸς νὰ ἐξέλθω ἐν τῷ πατάγῳ καὶ θορύβῳ μὲ κατελάμβανεν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος ὅπως φροντίσῃ διὰ τὴν μάμμην μου καὶ τὴν πτωχὴν Συλβίαν. Μόλις ἠδυνήθην ν' ἀπέλθω ὅτε σφαῖρά τις κατέρριψε τὴν ὑπεράνω αἰχμηρὰν ὀροφήν, ἔπεσεν εἰς τὴν ὁδὸν ἀναπηδῶσα ὡς ἐλαστικὴ σφαῖρα. Δίς καὶ τρὶς τὸ συμβὰν τοῦτο μὲ κατέπληξεν· ὥστε ἀπέσυρα τὴν κεφαλήν μου κράζων ἔλαις δυνάμει « Λίσβεθ, ὦ Λίσβεθ. »

Ἤκουσα τὴν ἀπάντησιν αὐτῆς κάτωθεν, ἀκολούθως δ' εὗρον αὐτὴν καὶ τὴν Ἀλύσσην κρατούσας τὸ ἔνδυμα πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου τοῦ κλινήρους πρεσβύτου.

Ἀκολούθει με, ἀνέκραξα, ἐν τάχει, Λίσβεθ, δὲν εἴμεθα ἐνταῦθα ἀσφαλεῖς. Ἡ στέγη δύναται νὰ καταστραφῇ ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ εἴμεθα κάτω ἀσφαλέστεροι.

Ἀδύνατον, μοὶ ἀπήντησε μετ' ἀποφάσεως· ὀφείλω νὰ διαμείνω παρὰ τῷ γέροντι Hans· θὰ μὲ ὑποχρεώσῃς δὲ τὰ μέγιστα, ἂν λάβῃς μετὰ σοῦ τὴν Ἀλύσσην. Σὲ ἀκολουθεῖ.

— Ἀλλ' ἂς καταβιβάσωμεν καὶ τὸν γέροντα. εἶπα.

— Εἶνε τόσον ἀσθενής, ὥστε ἂν τὸν ταράξωμεν, δύναται ν' ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, ὦ Μάξ, ὅσους περιβάλλει ὁ βραχίων τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἀσφαλεῖς εἴτε ἐν τῇ ζωῇ εἴτε ἐν τῷ θανάτῳ. Οὐχὶ ὅτι δὲν φοβοῦμαι ἀκούουσα τοὺς φρικώδεις αὐτοὺς κρότους ἐγγύς, ἀλλ' αἰσχύνομαι, γνωρίζουσα ὅτι οὗτος εἶνε πλησίον.

Τὸ πρόσωπον τῆς Λίσβεθ ἦτο πρᾶον καὶ καρτερικόν, καί τοι τὰ δάκρυα ὕγραινον τοὺς ὀφθαλμούς της, ὅτε ἠσπάσθη τὴν Ἀλύσσην καὶ ἔθετο τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς εἰς τὴν ἐμὴν ὅπως τὴν ὁδηγήσω κάτω.

— Σᾶς τὴν παραδίδω εἰς τὰς χεῖράς σας, ὦ Μάξ, μοὶ εἶπε

— Λίσβεθ, ἀπήντησα, θὰ προτιμήσω μᾶλλον τὸν θάνατον παρὰ ν' ἀφήσω νὰ συμβῇ κἄτι εἰς τὸ θυγάτριόν σου.

Ἡ ἀτυχὴς μήτηρ ἐμειδίασεν, ἐκίνησε τὴν κεφαλήν της, ἔθεσε τὴν χεῖρα της εἰς τὴν ἐμήν, ἔρριψεν ἓν ἐλέημα ἐκ νέου πρὸς τὸ θυγάτριόν της καὶ εἰσελθοῦσα ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ γέροντος Hans ἔκλεισε τὴν θύραν.

Ὁποῖος τρόμος, ὁποία φρίκη τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα ! Μετὰ ταῦτα συνειθίσαμεν καὶ δὲν ὑπεφέραμεν τοσοῦτον καὶ ὅτε ἀκόμη ὁ βομβαρδισμὸς ὑπῆρχε τόσον σκληρός. Πάντα ταῦτα ἦσαν νέα δι' ἐμὲ καὶ οὐδέποτε νέος ὡς ἐγὼ δύναται νὰ τὰ περιγράψῃ καταλλήλως. Εἰς ἕνα τῶν ἀρχαίων προφητῶν ὑπάρχει στίχος ὅστις κάπως τὰ περιγράφει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καθυστερεῖ.

« Ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτο ἡμέρα ὀργῆς, ἡμέρα συγχύσεως καὶ θλίψεων, καταστροφῆς καὶ ἐρημίας, ἡμέρα κτλ. »

Κατ' ἐκείνους ὅμως τοὺς χρόνους δὲν ὑπῆρχον πυροβόλα καὶ κανονοστοιχίαι, δὲν ὑπῆρχον βόμβαι ὅπως ἐπαυξήσωσι τὸν τρόμον τοῦ πολέμου· ἂν ὁ ἀρχ. προφήτης ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ λόγος ἠδύνατο νὰ ἐπανεύρῃ τὰ χείλη του, θὰ ἐξεφράζετο οὕτως, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες οὐδέποτε εἶδον τὴν φρίκην καὶ ἠσθάνθησαν τὸν τρόμον, θὰ ὡρκίζοντο ὅρκον μεγάλον ὅτι οὐδέποτε πόλεμος ὡς αὐτὸν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐν τῇ Χριστιανοσύνῃ.

Δὲν ἐδειπνήσαμεν οὔτε ἐκοιμήθημεν ἀλλὰ καθ'ὅλην τὴν νύκτα ἠκροαζόμεθα μόνον τείνοντες τὸ οὖς ὅπως μὴ μᾶς διαφύγῃ καὶ ὁ ἔσχατος λυπηρὸς ἦχος, ὅστις ἐπλήρει τὸν ἀέρα τῆς νυκτός.

Τὸ σκότος διήρκεσεν ὀλίγον, διότι ἡ ὥρα ἦτο φθινοπωρινή· κατὰ τὴν διάρκειάν του δὲ ἐρυθρὸν πελιδνὸν φῶς ἔλαμπεν, ὁπόταν σφαῖρά τις διήρχετο ἄνωθεν φωτίζουσα τὰ πρόσωπα ἡμῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐζωγραφεῖτο ὁ τρόμος. Ἡ Ἀλύσση μόνον, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ προσκεφαλαίων παρὰ τοὺς πόδας τῆς μάμμης μου

ὑπνώττε βαθέως καὶ τὸ τρυφερὸν καὶ γλυκὺ πρόσωπον ἐμειδία ὡς ἂν ἐθεώρει ὡραῖα πράγματα καὶ ἤκουε γλυκεῖς ἤχους.

Τὸ σκότος ἐπεκράτει ἀκόμη καίτοι ἡ ὡὸς ἤρξατο ἀνατέλλουσα, ὅτε αἰφνιδίως ἠκούσαμεν κρότον καὶ διάρρηξιν τόσον πλησίον ἡμῶν, ὥστε ἡ μεγάλη ἡμῶν οἰκία ἐκλονίσθη ἐκ θεμελίων.

Ἡ Γρέση ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ Συλβία ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μάμμης μου, ἐνῷ ἐγὼ ἀνορθωθεὶς ἀνέμενα τὸ ἀποβησόμενον. Ἐπί τινας στιγμὰς ἐπεκράτησε θόρυβος ἐνδιδουσῶν δοκῶν καὶ πλίνθων καταρρεόντων πρὸς τὴν ὁδόν, ἀλλ'εἰσέτι οὐδὲν κακὸν μᾶς συνέβη. Ἐτόλμησα νὰ πλησιάσω τὴν κλίμακα,καὶ διὰ τῆς ἀρῆς ἐδοηθήθην ν' ἀνέλθω τὰς μαρμαρίνας βαθμίδας περιβεβλημένος διὰ τὴν Λίσβεθ, διότι ἐνόμιζα ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ κλονίσῃ τοσοῦτον τὴν οἰκίαν ὅσον ἡ καταστροφὴ τοῦ ὑπερῴου· ἐκτὸς τούτου ἐρρωσούμην καὶ τὴν πυρκαϊάν, ἑπομένως ἐξεφώνισα ἅμα ἀνελθὼν μ'ὅλην τὴν πνευμόνων μου τὴν δύναμιν· ὅτε δὲ ἡ φωνὴ τῆς Λίσβεθ μοὶ ἀπήντησεν, ἡ χαρά μου ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ἤδη τὸ φῶς ἦτο περισσότερον. Ἡ Λίσβεθ εἶχε ἀνοίξει τὴν θύραν τοῦ Hans καὶ ἡ ὡὸς ἐρώτιζε δι' αὐτῆς λαμπρῶς· τὸ πρόσωπόν της ἦτο κατηφὲς καὶ ἄγριον, καὶ ὅμως ἐμειδίασεν ὅταν οἱ ὀφθαλμοί της ἀπήντησαν τοὺς ἰδικούς μου.

— Ὁποία τρομακτικὴ νύξ, ὦ Μάξ, μοὶ εἶπεν· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ μὴ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ διέλθωμεν ἄλλην ὁμοίαν αὐτῆς.

Ἐντούτοις οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐγνώριζε πόσας τοιαύτας νύκτας ἐπρόκειτο νὰ διέλθωμεν.

Πῶς ἔχει ὁ Hans ; ἠρώτησα.

— Ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου ἐν τρόμῳ· σοὶ φαίνεται παράδοξον ;

Δὲν μοὶ ἐφαίνετο παράδοξον, ἀλλὰ μοὶ ἐφαίνετο μεγάλον δυστύχημα διὰ τὴν ψυχὴν ἑνὸς γέροντος ἀποθνήσκοντος τοιουτοτρόπως· ἐλυπήθην αὐτὸν καί τοι ξένον, ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν μοὶ ἐπέτρεπε πλειότερόν τι.

— Πιστεύετε ὅτι ἡ στέγη τῆς οἰκίας κατέπεσε ;

— Κατὰ πρῶτον τοιοῦτον τι ἐνόμισα ὅτι συνέβη, ἀπήντησεν ἡ Λίσβεθ, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω. Τολμᾷς νὰ ὑπάγῃς πρὸς ἐκεῖ, ὦ Μάξ ;

— Ἂν ἐτόλμων ; αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς διενοούμην νὰ πράξω. Ἂν συνέβαινε πυρκαϊά τις, δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ τις πρὸς κατάσβεσίν της; καὶ τις ἄλλος ἐκτὸς ἐμοῦ εὑρίσκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνῷ ὁ λοχίας Κλέης μετὰ τῶν συντρόφων του εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν; ἀνέβην ὅθεν ἐν τάχει βοηθούμενος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς αὐγῆς. Τὰ δώματα τῆς Λίσβεθ δὲν εἶχον ὑποστῆ εἰσέτι οὐδεμίαν βλάβην, ἑπομένως ἐπλησίασα τὸ παράθυρον ὅπως παρατηρήσω ἐξ αὐτοῦ.

ΚΕΦ. VII.

« Αὐγή, θάνατος εἶνε ἡ πρώτη σου ἀκτίς· ταχέως ἡ σάλπιγξ θὰ ἠχήσῃ· ταχέως ἡ καταδίκη ἑκατοντάδων θὰ ἐπιτραγισθῇ. »

Δὲν εἶχε καταπέσει ἡ ὀροφὴ ἡμῶν, ἀλλ' ἡ τῆς ἀπέναντι οἰκίας· ἡ βόμβα εἶχε διαρραγῆ εἰς ὑπερῷον ὅμοιον ἐκείνου ἔνθα εὑρισκόμην, κατακρημνίσασα ἐν τῇ ὁδῷ τὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον τῶν ἀνωτέρων τριῶν πατωμάτων. Κατὰ πρῶτον ἐφαίνοντο ὡσεὶ κεναί, ἀλλὰ ταχέως ἀνεκάλυπτέ τις μὲ αἴσθημα μελαγχολικὸν συντετριμμένα καὶ μεταβεβλημένα εἰς κόνιν ἅπαντα τὰ ὡρέλιμα ἔπιπλα τῶν πτωχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Παρατηρῶν δὲ ἀκριβέστερον ἀνεκάλυψα τὰς σκιὰς δύο παίδων συνεσπειρωμένων ὑπὸ μίαν κλίνην καὶ τρεμόντων ἐκ φόβου, καίτοι οὐδόλως παθόντων· ὑπεράνω αὐτῶν ἐκρέματο δοκὸς βαρεῖα κρατουμένη μόνον ὑπό τινων ἡμισεσηπυιῶν πλαγίων δοκῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ καταπέσωσιν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Εἶνε ὄντως φρικῶδες νὰ βλέπῃ τις τοὺς ὁμοίους του διατρέχοντας τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου χωρὶς νὰ δύναται νὰ τοὺς βοηθήσῃ.

Πόσον ἐγγὺς αὐτῶν εὑρισκόμην καὶ μ' ὅλον τοῦτο πόσον ἀπεῖχον! Ἡ μεγάλη δοκὸς ἐταλαντεύετο καὶ ἐφαίνετο ὅτι θὰ κατέπιπτε πρὶν ἢ κατερχόμενος τὴ κλίμακα καὶ διερχόμενος τὴν ὁδὸν φθάσω πλησίον των. Ἔκραξα μεγαλοφώνως, ἀλλ' ὁ κρότος τῶν κανονοστοιχιῶν κατέπνιγε τὴν φωνήν μου.

Παρῆλθον τρία λεπτά, ἅτινα ὅμως μοὶ ἐφάνησαν ὡς τρεῖς ὁλόκληροι ὧραι, ὅτε εἶδον ἀνοιχθεῖσαν θύραν ἐκ τῶν ὄπισθεν τοῦ δωματίου καὶ μικρόσωμόν τινα ἰσχνὸν ἄνδρα μὲ τὸ ἔνδυμα ἐνδεδυμένον ἐργάτου νὰ θεωρῇ ἐν αὐτῷ. Ἐκράτησα τὴν ἀναπνοήν μου, διότι μοὶ ἐφαίνετο ὅτι διὰ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως ἡ δοκὸς θὰ κατέπιπτεν· ὁ ἄνθρωπος οὗτος τὴν παρετήρησε καὶ ἐπροχώρησεν ἐλαφρῶς καὶ ἀκροποδητὶ κράζων πρὸς τὰ παιδία, ἅτινα ἀνεπήδησαν ἐν ἀκαρεῖ προς αὐτὸν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας του, αὐτὸς δὲ τὰ ἔσυρε μεθ' ὁρμῆς διὰ τῆς ἠνεῳγμένης θύρας. Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ δοκὸς κατέπεσε καὶ νέφος κονιορτοῦ ἀπέκρυψε τὴν θέαν ταύτην ὥστε δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω ἂν πράγματι διεσώθησαν ἢ ἐτάρησαν ὑπὸ τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς ὀροφῆς, ὅπερ ἐπίσης κατέρρευσεν εἰς τὸν κρότον τῆς καταπεσούσης δοκοῦ Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ κρότος τῶν κανονοβολισμῶν κατεπραύνθη σμικρὸν καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τὸν ἀρτοποιὸν διὰ τὸν ἡμερούσιον ἡμῶν ἄρτον, ὑποθέτων δικαίως ὅτι οὔτε ἡ Γρέση θὰ ἐπορεύετο, οὐδ' αὐτὸς θὰ ἤρχετο κατὰ τὸ σύνηθες.

Τοιουτοτρόπως ἐπορεύθην βραδέως διὰ τῶν συνήθων μοὶ ὁδῶν πεπληρωμένων ἐκ σωρῶν πλίνθων καὶ ξυλικῆς. Πολλαὶ οἰκίαι ἦσαν κατηρειπωμέναι· τῇδε κἀκεῖσε ἤπτετο ἄλλαι, ἐγκαταλελειμμέναι ὑπὸ τῶν περιβεβλημένων κατοίκων καὶ δυνάμεναι νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν καταστροφὴν ἄνευ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν πυροσβεστῶν· εἰς τινα μέρη ἔκειντο ἔπιπλα παρόμοια ἐκείνων δι' ἅτινα ἡ μάμμη μου καὶ ἡ Γρέση ὑπερηφανεύοντο. Φθάσας εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον δὲν εὗρον οὐδένα ἄρτον, ἀλλ' ἐπρόκειτο ἤδη νὰ ζημιώσῃ περιζωσθεὶς τὴν πλδιαν αὐτοῦ καὶ τρέμων ὡς φύλλον. Καὶ ἄλλοι τινὲς εἶχον ἔλθει ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ, ἀλλ' οὐδεμία τῶν γυναικῶν ἀπετόλμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἄσυλόν της. Ἕκαστος τῶν ἀνδρῶν τούτων ἠδύνατο νὰ διηγηθῇ ἰδίαν ἱστορίαν τρόμου καὶ ἀπωλειῶν.

Ἀνεμείναμεν ἐκεῖ ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ ἅπαντες ἐκ συμφώνου ἀνελογιζόμεθα τὴν καταστροφὴν ἣν οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπέφερον ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ἀφ' οὗ τοιαύτην ἤδη ἐπροξένουν ἐντὸς αὐτῶν, καὶ

δμως «*δὲν πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν*» ἦτο τὸ γενικὸν ἡμῶν αἴσθημα.

Φέρων τοὺς ἄρτους ἐντὸς μεγάλης παροψίδος διῆλθον πρὸ τοῦ σχολείου τῆς Λουΐζης, ἔνθα διενυκτέρευσε καὶ ὅπερ ἦτο ἐγγύτερον τῆς Πύλης τοῦ Σαβέρνου ἡ ἡ οἰκία ἡμῶν, ἑπομένως διέτρεχε καὶ μεγαλείτερον κίνδυνον· ἡ πρόσοψις δμως αὐτοῦ ἦτο ἀνέπαφος ὡς ὅτε εἶχα ἰδεῖ αὐτὸ πρότερον, μὲ τὰ παράθυρα αὐτοῦ καθωραϊσμένα. δι' ἀνθέων, ἐφ' ὧν ὁ ἥλιος ἔλαμπε μ' ὅλην αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα· οὐδεμία ὕελος τῶν παραθύρων ἦτο τεθραυσμένη, καὶ ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρῶς ἐκ χαρᾶς, διότι ἐν τῷ διαστήματι τῆς νυκτὸς ἐσκεπτόμην ἀρκούντως περὶ τῆς τύχης τοῦ πτωχοῦ τούτου κοραείου. Ἡ κυρία πρὸς τὸ σχολεῖον εἴσοδος ὡμοίαζε τὴν τοῦ σίκου μας, καὶ ἦτο τις ἠναγκασμένος νὰ διέλθῃ μακρὸν καὶ εὐρὺν θόλον, δπως φθάσῃ εἰς αὐτό.

Εἰσῆλθον ἐν τῇ τετραγώνῳ αὐτοῦ αὐλῇ, λίαν σκοτεινῇ ὡς ἐκ τῶν ὑψηλῶν κτιρίων, ἅτινα τὴν περιεκύκλουν· οὐχ ἧττον ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω ὅτι βόμβα τις, καταπεσοῦσα ἀκριβῶς ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν, διερράγη προξενήσασα θάνατον καὶ καταστροφήν. Ἐν τῶν δωματίων τοῦ σχολείου ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς αὐλῆς ἦτο σωρὸς ἐρειπίων καὶ τὰ κατώτερα μέρη τῶν πέριξ κατοικιῶν ἦσαν κατεστραμμένα. Πόσοι ἀρά γε ἄνθρωποι ἐδλάφθησαν ἐκ τῆς διαρρήξεως ταύτης! δὲν ἐτόλμησα νὰ προχωρήσω, ἦτο σκηνὴ συμφορᾶς καὶ καταστροφῆς. Τὰ παράθυρα τεθραυσμένα, αἱ θύραι συντετριμμέναι καὶ αἱ καπνοδόχοι κρημνισμέναι. Ἐν τῷ δωματίῳ ἐκείνῳ τοῦ σχολείου μόλις εἷς πλίνθος ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἐφαίνετο ὡς σῶμα διεμεμελισμένον.

Ἐπί τινα χρόνον δὲν ἀπήντησα ψυχὴν ἀνθρώπινον, καὶ ἤρχισα συμπεραίνων ὅτι οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς Ἐκκλησίας· καθ' ἣν δμως στιγμὴν ἡτοιμαζόμην ν' ἀναχωρήσω περφοβισμένος, γραῖά τις ἐπρόβαλε τὴν κεφαλήν της ἐκ τῆς θύρας ἑνὸς τῶν κατηρειπωμένων ἐκείνων δωματίων καὶ ἀνέκραξε:

— Μάξ-Κρόμαρ, εἶσαι σύ;

— Ναί, ἐγὼ αὐτός· ἀπήντησα.

— Φεῦ! ἠκούσθη θρηνολογοῦσα ἡ πρεσβύτις, ἡ Λουΐζα κα δύο ἄλλα κοράσια ἀπέθανον, ἐφονεύθησαν τὴν χθὲς νύκτα ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ σχολείου, πρὶν ἢ οἱ λοιποὶ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Τότε ἔκλεισε τὴν θύραν μετὰ ταχύτητος· ἐγὼ δὲ ἐκάθησα ἐπ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς, διότι αἱ δυνάμεις ἐπί τινας στιγμὰς μ' ἐγκατέλειψαν.

Πτωχὴ Λουΐζα, πτωχόν, ἐγκαταλελειμμένον, μεμονωμένον κοράσιον! Ἐφρικίασα εἰς τὴν θέαν τοῦ μεγάλου σωροῦ τῶν ἐρειπίων ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς, καὶ ἐπεθύμουν ν' ἀπέλθω, ἀλλὰ δὲν εἶχα δυνάμεις νὰ κινηθῶ.

Ἐπὶ τέλους δμως ἡ ἰδέα, ὅτι μὲ ἀνέμενον ἐν τῷ οἴκῳ, μετὰ τρόμου καὶ ἀνυπομονησίας μ' ἔκαμε νὰ ἐγερθῶ.

Εὗρον αὐτοὺς ἐξηντλημένους ἐξ ἐλλείψεως τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως, ἑπομένως τοὺς ἀφῆκα νὰ προγευματίσωσι, πρὶν ἢ τοῖς ἀναγγείλω τὸν θάνατον τῆς Λουΐζης.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπέστρεψα ἐκ νέου εἰς τὸ σχολεῖον μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρω τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ ἄνευ φίλων κοράσιον ἐκεῖνο ἔκειτο ἄταφον. Οἱ συγγενεῖς δμως τῶν λοιπῶν κοραείων, οἵτινες κατῴκουν ἐν τῇ πόλει, ἠρεύνων ἤδη διὰ τὰ σώματα ἐκείνων μεταξὺ τῶν ἐρειπείων, καὶ τρεῖς νεκροκράββατοι ἦσαν ἕτοιμοι ὅπως τὰ ὑποδεχθῶσιν. Ἐκτὸς τοῦ Βοτανικοῦ κήπου, ἔνθα πρὸ τινων ἑβδομάδων μετὰ τῆς Συλβίας διῆλθα πολλὰς ὥρας εὐαρέστους, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο νεκροταφεῖον ἐντὸς τῶν ὠχυρωμάτων.

Εὑρισκόμεθα περὶ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς πολιορκίας καὶ τάφοι τακτικοὶ ἀνωρύττοντο ἐν αὐτῷ· ὁ γέρων Χὰν κατεῖχεν ἤδη ἕνα, ἀλλὰ τὰ τρία κοράσια, ἅτινα εἶχον συμφονευθῆ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐνεταφιάσθησαν ὁμοῦ καὶ εἰς ξύλινος σταυρὸς φέρων τὰ ὀνόματά των ἐτέθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τάφου των. Ἡ Λίσβεθ μὲ συνώδευσεν ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν κηδείαν τῆς ἀτυχοῦς Λουΐζης καί, ὅτε ἐσταματήσαμεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν θαλλόντων ἀνθέων καὶ δένδρων παρατηροῦντες πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἠνεῳγμένου τάφου, ἐψιθύρισα καθ' ἑαυτόν.

— «Εἰς τὸν τόπον ὅπου αὐτὸς ἐσταυρώθη ὑπῆρχε κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ τάφος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κτλ.»

Τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὸν λάμποντα ἥλιον τοῦ αὐγούστου, ὅτε τὰ δένδρα ἔκλινον τὰς ἀνθούσας αὐτῶν κορυφὰς ἐπισκιάζοντα τοὺς τάφους, ὅτε ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων διεχύνετο ἐπ' αὐτῶν, μὲ τὸν βόμβον τῶν μελισσῶν καὶ τὸ πτερύγισμα τῶν ἀφόβων εἰσέτι πτηνῶν, θρηνολογούντων ἐπὶ τῶν τάφων τούτων, ἐγκατελείψαμεν τοὺς τεθνεῶτας στρέφοντες τὰ βλέμματά μας πρὸς τὰς κατηρειπωμένας οἰκίας, τὰς πολυαρίθμους Ἐκκλησίας καὶ Νοσοκομεῖα καὶ πᾶσαν ἐκείνην τὴν θέαν τῆς λύπης καὶ τῶν στεναγμῶν δι' ὧν ἐπληροῦντο αἱ ἀγυιαί.

Ὅτε διελθὼν διὰ τῆς αἰθούσης εἰσῆλθα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἡ Γρέση μ' ἐπλησίασε καὶ μ' ἐρυθροὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ τῶν δακρύων, μόλις δυναμένη νὰ ὡμιλήσῃ, μοὶ λέγει:

Μάξ, εἰπέ μοι, θὰ μὲ συγχωρήσῃς διὰ τὴν βαρεῖαν καρδίαν μεθ' ἧς προσέφερα τὴν τροφὴν εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κοράσιον; Δὲν τὸ ἔκαμα τόσον δι' ἐμὲ ὅσον διὰ τὴν πτωχὴν γραῖαν κυρίαν μου, ἥτις δὲν πρέπει νὰ στερηθῇ τῶν ἀναγκαίων διότι τίς γνωρίζῃ ἐπὶ πόσον θὰ διαρκέσῃ ἡ πολιορκία; Δὲν θὰ ἐφερόμην δμως τοιουτοτρόπως, ἂν προεγνώριζα τὴν τύχην της· ἡ καρδία μου σκληρύνεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

— Σκληρύνεται ἢ μαλακύνει, Γρέση; ἠρώτησα.

Ἐγὼ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ ἐπισωρεύσῃ ἐκ' ἐμοῦ ἅπαντα ταῦτα τὰ δυστυχήματα, ἀπολυτρόνων τοὺς λοιποὺς ἐξ αὐτῶν. Τῇ προσέφερα τὴν χεῖρά μου, ἣν αὕτη ἔσφιγξε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν της δακρυροοοῦσα.

Ἐν τούτοις ὑπέστημεν σκληρὰς δοκιμασίας ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης νυκτός, νυκτὸς ἧτις οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ.

(ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΜΗΤΡΙΚΟΝ ΚΟΣΜΗΜΑ

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Τοῦ ἄνθους τρυφερώτερον, φιλομειδές, ἀθῶον
Μητέρες, πρὸ τῆς θύρας σας τὸ τέκνον σᾶς διδάσκει
τὴν φρόνησιν καὶ τὴν αἰδώ, τὴν μητρικὴν ἀγάπην!
Τὸ τέκνον εἶνε πῦρ ἁγνὸν κ' ἡ θέρμη του θωπεύει·
εἶν' εὐθυμία ἱερά, ἁγία εὐτυχία·
ὄνομα εἶνε πατρικὸν ἐπὶ χρυσῆς ἀκτῖνος
καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀμυδροῦ φωτὸς ὁ ὀφθαλμός σας
εἰς τῆς ψυχῆς σας τοὺς μυχοὺς εὐθέως διακρίνει.
Μητέρες, τὸ τεκνίον σας, ὅπερ θρηνεῖτε τώρα,
διότι εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀπέβη τὴν πρωΐαν,
ἐκεῖθεν βάλσαμον γλυκὺ παρηγορίας πέμπει,
ἅμα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ὑψώσητε ὀλίγον,
διότι ὡς ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἀθῶος λάμπει!
Γαληνιαῖος ὁ Θεὸς μὲ τὸ βαθύ του βλέμμα
γλυκεῖαν λάμψιν πάντοθεν ἐξ ὕψους διαχύνει,
τὰ βλέφαρα παρηγορεῖ τὰ καταδεδλημένα,
μετὰ τὴν ἀρετὴν ἡμῶν ἢ τὴν ἀλαζονείαν,

ΤΟ ΜΗΤΡΙΚΟΝ ΚΟΣΜΗΜΑ.

μετὰ τὰ δυστυχήματα καὶ τὴν ζοφώδη νύκτα,
πρὸς ἣν θρηνοῦσ' ἀπέρχεται ψυχὴ πενθηφορεῦσα.
Τὸ τέκνον ζῶν, κοιμώμενον, πάντοτε διαλάμπει!
Ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ἧς οὐδεὶς δύναται νὰ βιώσῃ
ἄνευ γονέων συνδρομῆς καὶ μητρικῶν φροντίδων,
ὁ βίος μας δ' ἀσέβειας κρέμαται ἐπ' ἀβύσσων,
ὡς ὀθηγὸς ἱστάμενον ἐν μέσῳ τῆς ὁμίχλης,
ἣν χύνουσιν αἱ ζοφεραὶ κακίαι τῆς ψυχῆς μας
καὶ δισταγμοὶ εἰρωνικοί, τὸ τέκνον, ζῶν, ἐμπνέει
εἰς τὴν καρδίαν πάντοτε καθήκοντα, καὶ θνῆσκον
ἀποκαλύπτ' εἰς τὴν ψυχὴν μεγάλας ἀληθείας.
Εἶνε λαμπὰς ἐπὶ τῆς γῆς· 'ς τοὺς οὐρανοὺς εἶν' ἄστρον.

ΟΥΡΩ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φαραὼ Ραμψῆ Γ'. ἢ Ραμψινίτου πρὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, τὸ 32ον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὴν 6ην τοῦ Αἰγυπτίου μηνὸς Ἐπιφῆ.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Σημαία» ἐδημοσίευσεν ἄρθρον, δι' οὗ ἀναγγέλλει ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε τελευταῖον ἀρχαιολογικὸν θησαυρόν, περὶ οὗ πολὺς ἤδη γίνεται λόγος εἰς τοὺς ἀνωτέρους φιλολογικοὺς κύκλους καὶ ὅστις οὐχ ἧκιστα ἐνδιαφέρει τὸ λοιπὸν δημόσιον. Ὁ θησαυρὸς οὗτος εἶνε ὁ ἀδάμας πολυτίμου συλλογῆς Αἰγυπτιακῶν καὶ Ἑλληνικῶν παπύρων μετά τινων Κοπτικῶν ἀποσπασμάτων, καταρτισθείσης ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κ... χάρις οὗτινος τὸ χρησιμώτατον σύγγραμμα «περὶ τῶν Ἱερογλυφικῶν κυνδύνων» κατατάσσει αὐτὸν μεταξὺ τῶν Αἰγυπτιολόγων. Αἱ προσωπικαὶ κλίσεις καὶ ἡ μακρὰ αὐτοῦ διαμονὴ ὡς Ἄγγλου προξένου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁπότε οἱ τῶν μουμιῶν τάφοι ἐχορήγουν πλουσιωτέραν ἢ σήμερον ὕλην, συνετέλεσαν μεγίστως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1869, οἱ σαρκοφάγοι του, αἱ προτομαί του, αἱ ἐπικήδειοι πινακίδες, αἱ σφαγῖδες τῶν Φαραὼ, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Χοφρᾶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, Αἰγυπτιακὰ παιγνίδια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἷς ἀληθὴς πεσσός, οἱ θεοὶ καὶ αἱ θέαιναι αὐτοῦ, ὁμοῦ μετὰ τῶν παπύρων μετέβησαν εἰς χεῖρας τῆς θυγατρός του δεσποσύνης Σελίνα Χάρις. Ἀπὸ αὐτῆς δὲ ἠγόρασαν πρὸ ἑνὸς ἔτους οἱ τοῦ Βριττανικοῦ μουσείου ἐπίτροποι τῇ συνδρομῇ τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, ὅπερ ἐχορήγησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον 3,300 λίρας, ὁλόκληρον τὴν προκειμένην συλλογὴν τῶν παπύρων. Ὁ μέγας Χαρρίσειος πάπυρος, ἀσυγκρίτως ὁ λαμπρότερος τῆς πολυτίμου αὐτῆς συλλογῆς, ἤθελεν εἶσθαι ἀξιοσημείωτος ἂν ὄχι δι' ἄλλο τι τοὐλάχιστον ὡς θαυμάσιον φαινόμενον τῆς παρ' Αἰγυπτίοις χαρτοποιΐας. Ἐν τινι Ἀμερικανικῷ καταλόγῳ δημοσιευθέντι τῷ 1868 πρὶν ἢ ἐκτυλιχθῇ τὸ μῆκός του ὑπελογίσθη εἰς ἑκατὸν ὀργυιάς. Ἑκατὸν πήχεις μήκους πρὸς ἕνα πῆχυν πλάτους δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ ὡς ὁ ἀκριβέστερος ὑπολογισμὸς τῶν διαστάσεών του. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ὁ πάπυρος εἶνε σχεδὸν εὐθρυαστος ὡς ἡ ὕσκα, οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶνε ἀρκούντως ἀξιοθαύμαστοι, χωρὶς νὰ ἔχῃ τις ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς ὑπερβολήν. Ὁ πάπυρος οὗτος καταστρωθεὶς ἐπὶ ναστοχάρτου ἀπετέλεσεν 79 σελίδας, ὧν αἱ τελευταῖαι πέντε περιέχουσι τὸν Βασιλικὸν λόγον, ἔχοντα ὡς ἑξῆς, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μετάφρασιν τῆς Θράκης.

«Ἀκούσατε! Ἀναγγέλλω ἡμῖν τὰ ἔνδοξα ἔργα, ἅπερ κατώρθωσα ὡς βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου εἶχε καταπέσει ὑποπόδιον τοῦ τυχόντος. Κατὰ τοὺς προηγουμένους χρόνους ἐπὶ ἔτη οὐχὶ ὀλίγα οὐδὲν κυβερνῶν στόμα ἐκέκτητο ἔνδοθεν αὐτῆς. Ἐπί τινα καιρὸν ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου εἶχε διανεμηθῇ μεταξὺ τοπικῶν ἀρχηγῶν· ὁ εἷς ἐφόνευε τὸν ἄλλον ἐπαιρόμενος καὶ γαυριῶν ἐπὶ τούτῳ. Ἄλλοι καιροὶ ἠκολούθησαν κατὰ τὰ ἔτη τῆς χηρείας τοῦ θρόνου. Ὁ Ἄρσὲς, ἀνὴρ Παλαιστίνειος, ἦτο βασιλεὺς μεταξὺ αὐτῶν. Ἅπασα ἡ χώρα εἶχεν ὑποταγῆ εἰς αὐτόν. Ὁ μὲν συνήντα τὸν δὲ ὅπως λῃστεύσωσιν ἀλλήλων τὰ ἀγαθά. Μετεχειρίζοντο τοὺς θεοὺς δι' οὗ τρόπου καὶ τοὺς ἀνθρώπους· προσφορὰ δὲν ἀπενέμοντο εἰς τὰ ἄδυτα τῶν ναῶν.»

»Ἀλλ' οἱ θεοὶ μετεβλήθησαν καὶ ἐξιλεώθησαν. Διευθέτησαν τὴν χώραν εἰς τὸ κέντρον της κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς στάθμην. Ἐγκατέστησαν τὸν υἱὸν αὐτῶν, ἐκ τῶν νεῤῥῶν των προελθόντα, ὡς Ποιμένα τῆς χώρας—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ!—καὶ Κύριον ἐπὶ τοῦ μεγάλου αὐτῶν θρόνου, Βεζορσαρὰ Σοτεπένρα—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! υἱὸν τοῦ Ἥλιου Σετὶ Ρα Μεϊρὰ Μεϊαμοῦν—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! Οὗτος ἦτον ὡς ὁ θεὸς Χεπερὰ, ὡς ὁ θεὸς Σετὶ ὅτε παρεργίζεται. Ἐτακτοποίησεν ἅπασαν τὴν χώραν, ἥτις εὑρίσκετο εἰς ἀναστάτωσιν. Ἐξηφάνισε τοὺς ἀνθρώπους τῆς βίας ἐν τῇ γῇ τῆς Αἰγύπτου, ἐξήγιασε τὸν μέγαν θρόνον τῆς Αἰγύπτου.»

»Ἥτο Ποιμὴν—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ!—τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Θεοῦ Τούμ. Ἐνησχολήθη νὰ ἀναστηρανώσῃ πᾶν ὅ τι εἶχεν ἀνατραπῆ. Ἕκαστος παλιν εὗρε τὸν ἀδελφόν του ἐξ ἐκείνων. ὧν αἱ καρδίαι εἶχον ἀποκλείσει τὸν ἕνα ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἀνήγειρε τοὺς ναοὺς μετὰ τῶν θρησκευτικῶν προσφορῶν, ὅπως αἱ ἀνήκουσαι τιμαὶ προσφέρωνται τοῖς συνναίταις θεοῖς κατὰ τὰ δικαιώματα αὐτῶν.»

Μὲ ἀνεδίδασεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλικοῦ ἡγεμόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ Σὲβ, καὶ ἐγὼ ἤμην τὸ μέγα κυβερνῶν στόμα ἐπὶ τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου διὰ τὴν διοίκησιν πάσης τῆς χώρας μέχρι τῆς τῶν ἄκρων αὐτῆς ὁρίων.

«Ἐκεῖνος ἀναπαύεται ἐν τῇ συχνῇ αὐτοῦ ἀναγεννήσει ὡς οἱ συνναῖται θεοί. Αἱ Ὀσίρειαι τελεταὶ προσηνέχθησαν αὐτῷ, εἰς πλοῦς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἐν τῇ βασιλικῇ αὐτοῦ ἐπικηδείῳ χρυσῇ λέμβῳ καὶ ἡ κατάθεσις τῶν λειψάνων του ἐν τῷ αἰωνίῳ αὐτοῦ οἴκῳ πρὸς δυσμὰς τῶν Θηβῶν.»

» Κατόπιν ὁ Πατὴρ Ἀμοῦν, Κύριος τῶν θεῶν μετὰ τοῦ Ρά, Τούμ καὶ Φθά, τῶν ὡραίων τὴν ὄψιν, ἀνύψωσάν με ὡς Κύριον τῶν δύο Αἰγύπτων ἀντὶ τοῦ πατρός μου. Ἔλαβον τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρός μου ἐν τῷ μέσῳ ἀγαλλιάσεως. Ἡ χώρα ἦτον ἥσυχος καὶ

ἀπήλαυεν εἰρήνης. Οἱ ἄνθρωποι ὑπερέχαιρον βλέποντές με Ποιμένα τῶν δύο Αἰγύπτων καθ' ὃν τρόπον ὁ θεὸς Ὅρος κυβερνᾷ ἀμφοτέρας τὰς χώρας ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ὀσίριδος. Ἐστέφθην μὲ τὰ βασιλικὰ σύμβολα ὡς ὁ θεὸς Τονέν. Ἐκάθισα ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ Ἀρμαχὶς καὶ περιεκοσμήθην ὡς ὁ Τούμ.»

» Διεῖλον τὸν λαὸν τῆς Αἰγύπτου εἰς πολλὰς κλάσεις, ἤτοι εἰς ἀξιωματικοὺς τῶν ἀνακτόρων, μεγιστᾶνας, στρατηγοὺς, πεζοὺς στρατιώτας καὶ ἁρματηλάτας, κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀριθμουμένους, εἰς Σαρδῶους καὶ Καχχαείους μισθοφόρους, εἰς πολυαρίθμους αἰχμαλώτους, δούλους καὶ ὑποχειρίους τῆς Αἰγύπτου.

»Ἐξέτεινα τὰ ὅρια τῆς Αἰγύπτου καθ' ἁπάσας τὰς διευθύνσεις. Κατετρόπωσα ὅλους ὅσοι ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν χωρῶν κινήσαντες εἰσέβαλον εἰς αὐτήν. Ἐνίκησα τοὺς Δαναοὺς ἐλθόντας ἀπὸ τῶν νήσων των· οἱ Ζάγκλειοι καὶ οἱ Πελασγοὶ καταστραφέντες ἐνετάκησαν ὡς ἐν καμίνῳ. Οἱ Σαρδῶοι καὶ οἱ Αὔσωνες ἐκ τῆς θαλάσσης των ἐξεμηδενίσθησαν διὰ μιᾶς βολῆς καὶ μετηνέχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, πολυάριθμοι ὡς ἡ ἄμμος τῶν ποταμίων ὀχθῶν. Καθεῖρξα αὐτοὺς ἐν στρατιωτικῷ δεσμωτηρίῳ, δεδεμένους δυνατὰ καὶ σφιγκτὰ ἐπ' ὀνόματί μου. Τὸ σμῆνος τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἠριθμεῖτο εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Ἐπέβαλον εἰς ὅλους αὐτοὺς νὰ πληρόνωσι φόρον ἐτήσιον εἰς ἐνδύματα καὶ εἰς σῖτον διὰ τοὺς ναοὺς καὶ τὰς σιταποθήκας.

»Ἐδῄωσα τὴν πόλιν Σέλα (Πέτραν), ἧς ὁ λαὸς ἀνήκει εἰς τὰς φυλὰς Σασσού, κατεδαφίζων τοὺς οἴκους αὐτῆς. Μετὰ τῶν γυναικῶν, τῆς περιουσίας καὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἐπίσης ἀναριθμήτων ἐδεσμεύθησαν καὶ μετηνέχθησαν αἰχμάλωτοι μεταξὺ τῶν λαφύρων των Αἰγυπτίων. Προσηνέγκον αὐτοὺς εἰς τοὺς θεοὺς ὡς ἱερεδούλους.»

« Προσέξατε! θέλω σᾶς δείξει ὁποῖα ἔργα ἀκόμη διέπραξα ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς βασιλείας μου. Οἱ Λίβυοι καὶ οἱ Μάξυες εἶχον καλοκαθίσει εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἶχον καταλάβει τὴν δυτικὴν ζώνην ἀπὸ τῆς Μέμφιδος μέχρι τῆς Καραβάνας· Προέβησαν μέχρι τοῦ μεγάλου ποταμοῦ καὶ ἐξηπλώθησαν καθ' ὅλην τὴν ὀχθην καί, ὑποτάξαντες τὰς πόλεις τῆς ἐπαρχίας Καστούτ, εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ποσέξατε, ἔδωκα μάχην κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατέθραυσα διὰ μιᾶς. Ἐξωλόθρευσα τοὺς Μάξυες, τοὺς Λίβυς, τοὺς Σαβατάς, τοὺς Σιρί, τοὺς Χασάς, τοὺς Βακανὰς κυλιομένους εἰς τὸ αἷμά των καὶ μεταβληθέντας εἰς σωροὺς σκελετῶν. Ἠνάγκασα αὐτοὺς νὰ ὀπισθοχωρήσωσι καὶ παύσωσι ταῤῥεύοντες εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου. Ἐκείνους ὧν ἐφείσθη ἡ σπάθη μου μετήνεγκον οἴκαδε αἰχμαλώτους, πολλοὺς τὸν ἀριθμόν, καὶ συνήθροισα ὥσπερ χῆνας πρὸ τῶν ἵππων μου τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των ἀνὰ μυριάδας, τὰς ἀγέλας καὶ τὰ ποίμνιά των ἀνὰ δεκάδας μυριάδων. Τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν κατέστησα αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου ἐπ' ὀνόματί μου καὶ τοὺς ἐπέβαλον νὰ δουλεύωσιν ὡς ἀρχηγοὶ τῶν μισθοφόρων καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοιούτων φυλῶν, ἐπειδὴ εἶνε ἐπιδέξιοι νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς ναυτικοὶ ἐπὶ τῶν πλοίων μου. Τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των μετεχειρίσθην καθ' ὅμοιον τρόπον. Ἀμβήγησα τὰ κτήνη των εἰς τὸν ναον τοῦ Ἀμοῦν προσφέρων αὐτὰ εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἱερὰ ποίμνια εἰσαεί.»

« Κατεσκεύασα εὐρύχωρον δεξαμενὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Αἴνας. Περιβάλλεται ὑπὸ τείχους ὁμοίου πρὸς ὄρος γρανίτου, ὅπερ ἀποτελοῦσιν εἴκοσι πλευρὰι ἐκ τετραγώνων λίθων μετὰ δωμάτων. Σπηρίζονται δ' αὗται ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς γῆς καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς ὕψος τριάκοντα πήχεων. Αἱ δοκοὶ καὶ οἱ στύλοι τοῦ θριγκοῦ εἰσὶν ἐκ κέδρου, αἱ δὲ παραστάδες τοῦ κιγκλιδώματος ἐξ ὀρειχάλκου.

» Ἐναυπήγησα μεγάλα πλοῖα καὶ λέμβους, πάντα καλῶς ἐξωπλισμένα. Διώρισα ἐπ' αὐτῶν κυβερνήτας καὶ ἐπιτηρητὰς τῶν φορτίων καὶ πολυαρίθμους ἀνθρώπους, ὅπως φορτώνωσιν αὐτὰ διὰ τῶν ἀπείρων ἐμπορευμάτων τῆς Αἰγύπτου. Ἀνέβαινον οὗτοι εἰς μυριάδας παντὸς εἴδους καὶ ποιότητος. Διέπλευσαν τὴν μεγάλην θάλασσαν τῶν ὑδάτων τοῦ Κὰν (τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν.) Ἐπαξείδευσαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀραβίας. Ἀπέφυγον τὰ ναυάγια, ἀσφαλεῖς ἐν τῳ μέσῳ τῶν κινδύνων. Ἐπλήρωσαν πλοῖα καὶ ἀκάτια μὲ τὰ προϊόντα τῆς γῆς τῶν θεῶν, μὲ ἅλα τὰ θαυμάσια ἀντικείμενα, μὲ πάντας τοὺς κεκρυμμένους θησαυροὺς τῶν χωρῶν, ἃς ἐπεσκέφθησαν, μὲ τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας, φορτία εἰς μυριάδας ἀναβαίνοντα, ἀναρίθμητα! Οἱ ἡγεμόνες τῆς γῆς τῶν θεῶν (Ἀραβίας) ὁδεύουσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς, κομίζοντες φόρους, μὲ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Φθάνουσι σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τους Κόπτας· ἀγκυροβολοῦσιν ἡσύχως μετὰ τῶν θησαυρῶν, οὓς φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν. Τὰ δῶρά των μεταφέρονται παρευθὺς ἐπὶ τῶν ῥάχεων τῶν ὄνων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Κατόπιν ἐπιβιβάζονται εἰς λέμβους καὶ κινοῦσιν ἀπὸ τῶν Κοπτῶν, πλέοντες διὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν διωρύγων. Ἐπιχειροῦσι νέον διάπλουν, φθάνουσιν ἀλαλάζοντες ἐκ χαρᾶς καὶ παρουσιάζουσι τοὺς ἀξιοθαυμάστους αὐτῶν φόρους. Οἱ ξένοι ἡγεμόνες ὑποτάσσονται, ἀσπάζονται τὴν γῆν μὲ πρηνῆ τὰ μέτωπα. Προσηνέγκον τὰ πράγματα ἐκεῖνα εἰς ὅλους τοὺς θεοὺς τῆς χώρας ταύτης, ὅπως ἐξιλεῶνται οὗτοι ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν.»

Ἔπεμψα ἐκστρατείαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀτάκκας (ἄγνωστον) εἰς τὰ μεγάλα ἐκεῖ μεταλλουργεῖα τοῦ χαλκοῦ. Πλοῖα ἐναυλώθησαν καὶ ἐφωπλίσθησαν· ἄλλοι μετέβησαν ἐκεῖ διὰ ξηρᾶς μετὰ τῶν ὄνων αὐτῶν. Παρόμοιον πρᾶγμα οὐδέποτε εἶχεν ἀκουσθῆ ἀφ' ὅτου ὑπάρχουσι βασιλεῖς. Ἀνεκαλύψαντες τὰ μεταλλουργεῖα καὶ φορτώσαντες τὰ πλοῖά των μὲ χαλκὸν εἰς δεκάδας χιλιάδων ἐπέστρεψαν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἔφθασαν σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς. Ὅ τι ἔφερον κατετέθη εἰς τὸ ταμεῖον, πλίνθοι ἐκ χαλκοῦ κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἔχουσι τὸ χῶμα τοῦ χρυσοῦ, ἐγὼ δεικνύω αὐτοὺς εἰς πάντας ὡς θαῦμα.

»Ἔπεμψα ἀπεσταλμένους καὶ ἀρχηγοὺς εἰς τὴν τοῦ Μαλαχίτου χώραν τῆς θεᾶς Μητρὸς Χαθώρ, βασιλίσσης τῆς γῆς τοῦ Μαλαχίτου, ὅπως καταθέσωσιν εἰς τοὺς πόδας της ἄργυρον, χρυσόν, βύσσον, ἐνδύματα καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα, ἀναρίθμητα ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖθεν δὲ ἐκομίσθησαν εἰς ἐμὲ σωροὶ μαλαχίτου, θαύματα κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὡραιότητα. Πολλοὶ σάκκοι αὐτῶν μοὶ προσηνέχθησαν. Ὅμοιον γε-

γονὸς οὐδέποτε εἶχε φανῆ ἀφ' ὅτου οἱ βασιλεῖς ἤρχισαν νὰ κυβερνῶσι.»

» Κατώρθωσα ἵνα ἅπασα ἡ χώρα φυτευθῇ διὰ δένδρων καὶ θάμνων καὶ ἐπέτρεψα εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάθηνται ἐν ἀνέσει ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν· αἱ Αἰγύπτιαι γυναῖκες πορεύονται ἐλευθέρως ὅπου θέλουσι. Δι' ἐμοῦ, οὔτε ὁ ὄχλος οὔτε ἄλλοι ἐνοχλοῦσιν αὐτὰς καθ' ὁδόν· ἐξησφάλισα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ τε πεζικοῦ καὶ τῶν Σαρδῴων καὶ Καχακείων φρουρῶν μου εἰς τὰς πόλεις των. Ὁδεύουσιν ἥσυχοι καὶ δὲν ἵστανται πλέον ἄγρυπνοι (εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πολέμου.) Δὲν φοβοῦνται πλέον προσβολάς. Τὰ τόξα καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα τῶν ἀνδρῶν τῆς Παλαιστίνης κεῖνται ἀργὰ ἐν τοῖς ὁπλοστασίοις αὐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι τρώγουσι καὶ πίνουσιν ἀλαλάζοντες ἐκ χαρᾶς, μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ πλευρόν των. Δὲν βλέπουσι πλέον εἰς τὸ παρελθὸν. Αἱ καρδίαι των φέρονται εἰς τὴν εἰρήνην. Ὑπῆρξα ἀντιλήπτωρ αὐτῶν, ὁ φρουρὸς τῆς ζωῆς καὶ τῶν μελῶν των

«Ἔδωκα νέαν ζωὴν εἰς ὅλον τὸ βασίλειον, εἴς τε τοὺς εὐτελεῖς καὶ τοὺς ὑψηλότερον καθημένους, εἰς ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, εἰς πάντα θνητόν, εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἀπήλλαξα ἕνα ἕκαστον ἀπὸ τῆς πληγῆς αὐτοῦ καὶ ἐνέπνευσα ζωὴν ἐν αὐτῷ, ἔσωσα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ὅστις τοὺς κατεπίεζε. Ὡδήγησα πάντας τοὺς πολίτας ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῶν εἰς τὰς πόλεις των. Διευκόλυνα ἄλλους νὰ ζῶσι διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. Ἀνεκούφισα ἐκ νέου τὴν καταδεδηωμένην χώραν. Ἡ χώρα ἦτο κατευχαριστημένη ἐπὶ τῆς βασιλείας μου. Εἶχον ἀνοικτὰς τὰς χεῖρας πρός τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οὐδὲν κατέχω ἀνῆκον εἰς ἄλλους. Βασιλεύω ἐπὶ τοῦ τόπου ὡς Ποιμὴν τῶν δύο Αἰγύπτων. Σεῖς εἶσθε δοῦλοι μου ὑπὸ τοὺς ἐμοὺς πόδας. Ἐγὼ μένω ἥσυχος καὶ ἡ θέσις σας δὲν εἶνε δυσάρεστος. Διότι οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμῶ ἢ τὴν εὐημερίαν σας. Τούτου ἕνεκα ἐκτελεῖτε τὸ θέλημά μου καὶ ὑποτάσσεσθε ταῖς διαταγαῖς μου. »

« Προσέξατε! Ἐγὼ καταβαίνω εἰς τὴν χώραν τῶν ψυχῶν, ὡς ὁ πατήρ μου Ρὰ (ὁ ἥλιος). Ὑπάγω νὰ ἴδω τοὺς μεγάλους θεοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν τῇ γῇ καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης.

» Ὁ Ἀμοὺν Ρὰ ἐγκαθιστᾷ τὸν υἱόν μου εἰς τὸν θρόνον μου. Οὗτος καταλαμβάνει ἡσύχως τὸ ἀξίωμά μου ὡς Ποιμὴν τῶν δύο Αἰγύπτων καθεζόμενος εἰς τὸν θρόνον τοῦ θεοῦ Ὅρου ὡς κύριος τῶν δύο Αἰγύπτων.

» Οἰκειοποιεῖται τὸ διάδημα ὡς ὁ θεὸς Τενέν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Βεζορμερὰ Σοτεπεναμοὺν· — δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! — πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἡλίου, ὅστις ὁ ἴδιος ἐγέννησεν αὐτόν, Ραμψῆς Χακμᾶ Μεγιαμοὺν — δόξα καὶ τιμῇ αὐτῷ! τέκνον τοῦ Ἀμοὺν, προελθὸν ἐκ τῶν νεφρῶν αὐτοῦ, στεφόμενος ὡς κύριος τῶν δύο Αἰγύπτων, ὡς ὁ Τενέν. Εἶνε ἀληθινὸς υἱός, τὸ καύχημα τοῦ πατρός του.»

»Ἔρπετε ὑπὸ τὰ ὑποδήματά του, ἀσπάζεσθε τὴν γῆν πρὸ αὐτοῦ. Ὦ! κύπτετε ἐνώπιόν του. Δουλεύετε πάντοτε αὐτῷ. Λατρεύετε αὐτόν, δοξάζετε αὐτόν, αἰνεῖτε τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἑκάστην πρωΐαν. Προσφέρετε αὐτῷ τὸν φόρον σας ἐν τῷ σεβαστῷ αὐτοῦ ἀνακτόρῳ εἰσκομίζετε αὐτῷ τὰ εὐλογημένα προϊόντα τῶν ὀρέων καὶ τῶν πεδιάδων. Ὑπακούετε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ.

»Ἀκόμη καὶ ἐνόσῳ ἐγὼ εὑρίσκομαι ἐν ἡμῖν πείθεσθε τοῖς λόγοις τοῦ στόματός του. Ἡ σωτηρία σας ὑπάρχει ἐν τῷ πνεύματι τῶν ρωθώνων του.

«Ἐργάζεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἐν παντὶ εἴδει ἐργασίας. Σύρετε χάριν αὐτοῦ λίθους διὰ μνημεῖα, σκάπτετε διώρυγας δι' αὐτόν. Ὦ! πράττετε δι' αὐτὸν πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας. Θέλετε εὕρει τὴν ἀμοιβήν σας, προσφερομένης παρ' αὐτοῦ τῆς ἡμερησίας ὑμῶν τροφῆς.»

«Ὁ θεὸς Ἀμοὺν διέταξε τὴν βασιλείαν του ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκεῖνος ηὔξησε τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, κυρίου τῶν δύο χωρῶν, Βεζορμερὰ Σοτεπεναμοὺν, υἱοῦ τοῦ Ἡλίου, κυρίου τῶν διαδημάτων, Ραμψῆ Χακμὰ Μεγιαμοὺν—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ!—Ζήτω εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα! »

Τοῖς Συντάκταις τοῦ «Μέντορος.»

Μετὰ μεγίστης μου χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἀναγνοὺς κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἐν τῷ Β'ῳ τόμῳ τοῦ ἀξιολόγου καὶ κοινωφελοῦς περιοδικοῦ ὑμῶν βραχεῖαν μὲν ἀλλὰ πλήρη φιλογενείας καὶ ἀγαθῶν αἰσθημάτων ἐπιστολὴν τῆς περιωνύμου συγγραφέως Δώρας Ἰστριάδος, δι' ἧς αὕτη ὑπισχνεῖται ὑμῖν πρόθυμον διὰ τοῦ σπουδαίου καὶ ἐμβριθοῦς αὐτῆς καλάμου ὑποστήριξιν τοῦ περιοδικοῦ ὑμῶν, εὗρον ἤδη, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ πόθου μου. Διότι, ἀπὸ πολλοῦ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδω καὶ ἐπιζητῶν πραγματείαν τινὰ μακρὰν ἢ βραχεῖαν, πραγματευομένην ἰδίᾳ περὶ τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν, καὶ μὴ ἀξιωθεὶς ἄχρι τοῦδε νὰ ἴδω τινὰ τοιαύτην, ἔπεισα ἤδη ἐμαυτὸν ὅτι τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην εὐκόλως ἠδυνάμην νὰ ἴδω ἱκανοποιημένην διὰ τοῦ καλάμου τῆς μουσοστραφοῦς καὶ πολυμαθοῦς Δώρας Ἰστριάδος. Συμπεραίνων δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸ περιοδικὸν ὑμῶν ἀγαθῆς ὑπολήψεως καὶ προθύμου ἠθικῆς συνδρομῆς τῆς μνησθείσης ἀκαμάτου καὶ φιλογενοῦς συγγραφέως, πλήρης εἰμὶ ἐλπίδων ὅτι αὕτη, ἀφορμῆς πρὸς συγγραφὴν αἰτητικῶς ἤδη μαλιστα παρεχομένης, δὲν θέλει φανῆ κατωτέρα ἑαυτῆς, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοῦ αὐτῆς καλάμου θέλει ἱκανοποιήσει ταπεινὴν καὶ ἐξ ἐνθέρμου πατριωτικοῦ αἰσθήματος πηγάζουσαν αἴτησιν, καὶ εὐαρεστήσει ἑπομένως, ἔστω καὶ διὰ βραχέος τινὸς ἄρθρου περὶ τοῦ εἰρημένου ἀντικειμένου, τοὺς μεγάλως ἐκτιμῶντας τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῆς ἀρετὰς συνδρομητὰς τοῦ «Μέντορος.» Ὅθεν, ἐπιστέλλων ἤδη ὑμῖν τὰς γραμμὰς ταύτας, παρακαλῶ νὰ καταχωρίσητε αὐτὰς ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ περιοδικοῦ ὑμῶν καὶ νὰ συγκαταριθμήσητε κἀμὲ μετὰ τῶν ἐντίμων συνδρομητῶν αὐτοῦ.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγαθῆς μου ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ.

Προηγούμενος Ἰωσὴφ Βατοπαιδινὸς
ἐκ Π. Κορυτσᾶς.

Ἐν τῇ κατ' Ἄθω Ἱερᾷ Μονῇ
Βατοπαιδίου
Μαρτίου 17 1874.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Τῇ 25 Μαΐου 1873, Δ. Καλλιφρονᾶ διέποντος ἐν Ἑλλάδι τὰ τῆς παιδείας, εἶχεν ἐκδοθῆ ἡ ἑξῆς ὑπουργικὴ ἐγκύκλιος.

« Πρὸς τοὺς Γυμνασιάρχας, Καθηγητάς, Σχολάρχας, Ἑλληνοδιδασκάλους καὶ Δημοδιδασκάλους.

Συνέστη πρὸ μηνῶν ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Διδασκαλικὸς Σύλλογος, τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδεύσεως σκοπῶν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ταύτης λειτουργῶν. Τὰς κατὰ μέρος ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ὠφελείας, ὅσας ὁ Σύλλογος ἀξιεπαίνως προτίθεται, βλέπετε ἀναγεγραμμένας ἐν τῷ ἀποστελλομένῳ πρὸς ὑμᾶς προσωρινῷ Καταστατικῷ, αἵτινες θέλουσιν αὐξάνεσθαι κατὰ λόγον τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων τοῦ Συλλόγου. Ὅθεν ἀναγγέλλοντες ὑμῖν τὴν σύστασιν τοῦ Συλλόγου τούτου, οὕτινος ὁμοίους πρὸ πολλοῦ συνέστησαν ἄλλοι κλάδοι, πεποίθαμεν εἰς τὸν ἐγνωσμένον ὑμῶν ζῆλον πρὸς τὰ καλά, ἵτι αὐθόρμητοι θέλετε συνδράμει, εἴς τε τὸ ἴδιον καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἀφορῶντες, καὶ οὐδεὶς ὑμῶν θέλει ἀπολειφθῆ ἀσυντελὴς καὶ ἀμέτοχος τοῦ ἐθνωφελοῦς τούτου ἱδρύματος.

Ὁ Ὑπουργὸς Δ. Καλλιφρονᾶς.— Ἀλ. Ι. Βλάχος.»

Σήμερον, περιελθόντος εἰς χεῖρας ἡμῶν τοῦ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ μνημονευομένου προσωρινοῦ Καταστατικοῦ, δηλοποιοῦμεν τοῖς ἐνδιαφερομένοις τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ὅτι ὁ Σύλλογος ἔχει μὲν ἕδραν τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ συνίσταται ὑπὸ τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ σκοπεῖ ἀ.) τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, β'.) τὴν ἵδρυσιν σχολῆς πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων ταύτης καὶ γ'.) τὴν οἰκονομικὴν ἀρωγὴν εἰς τὰ ἕνεκα γήρως ἢ ἀσθενείας ἀποχωροῦντα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Πᾶς εἴτε Ἕλλην διδάσκαλος εἴτε ἁπλῶς λόγιος εἶνε δεκτὸς ὡς μέλος ἐπὶ ἁπλῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ Συλλόγου δηλώσει.

Συμφώνως πρὸς τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ του ὁ Σύλλογος τὴν 15 αὐγούστου 1873 ἑώρτασε τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ καὶ ἐποιήσατο τὰς ἀρχαιρεσίας αὐτοῦ ἀναδειχθέντο προέδρου τοῦ Γεωργίου Μιστριώτου· ὑπάρχουσι δ' ἐκδεδόμενα τὰ πρακτικά του μέχρι τῆς 30 τοῦ εἰρημένου μηνός, οἷς προσήρτηται καὶ τὸ προσωρινὸν Καταστατικόν του.

Τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἂς ἀποταθῇ πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν λόγῳ Συλλόγου ἢ πρὸς τὸν πρόεδρον αὐτοῦ καὶ ἂς ζητήσῃ ὅστις θέλῃ νὰ λάβῃ λεπτομερεστέρας περὶ τούτου πληροφορίας.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν πάντες οἱ τὸν ἱερὸν τοῦ διδασκάλου τίτλον φέροντες Ἕλληνες ἐνεγράφοντο μέλη τοῦ εἰρημένου Συλλόγου, ὅστις τοιοῦτος νὰ ἱδρυθῇ καὶ τοιαύτην ἐπὶ τοῦ σωματείου τούτου νὰ λάβῃ ἐπιρροήν, ὑπόληψιν δὲ παρὰ τῷ δημοσίῳ, ὥστε οὐδεὶς νὰ δύναται νὰ μετέρχηται τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἐὰν προηγουμένως παρ' αὐτοῦ δὲν ἐφοδιασθῇ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἤν νὰ ἐκδίδῃ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ παρὰ τῶν γυμνασιαρχείων καὶ τῆς Πρυτανίας ἐκδεδομένα δηλωτικὰ ἔγγραφα. Ἀλλὰ μετὰ θλίψεως προλέγομεν ὅτι οὐδέποτε γενήσεται τοῦτο, διότι ὁ Ἕλλην δυστυχῶς τότε μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τοιαῦτα μεγάλα ἔργα ὅταν κατὰ Χριστὸν ἀναγεννηθῇ, ὅπερ δὲν ἐλπίζομεν τόσον ταχέως, ἐὰν τὰ πράγματα βαίνωσιν ὅπως βαίνουσι. Τὰ παρ' ἀνθρώποις ἐν τούτοις ἀδύνατα δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ, ὃς εἴθε ἐπιβλέψοι καὶ ἴδοι καὶ ἐπισκέψαιτο ἡμᾶς· εἴθε τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ πανάγιον καὶ ἀγαθὸν ὁδηγήσοι καὶ φωτίσοι πάντας ἡμᾶς εἰς νομὰς σωτηρίους!

Η ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Η ΠΑΛΛΑΣ,

Ἄσμενοι ἀναγγέλλομεν τοῖς φιλογενέσι τοῦ Μέντορος ἀναγνώσταις τὴν ἵδρυσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑταιρίας ὑπὸ τὴν ἄνωθι προσωνυμίαν, ἧς σκοπὸς ἡ μετάδοσις κυρίως τῆς ἐντελοῦς γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ ἄρρενα καὶ τῆς ἀνωτέρας γυναικείας ἀγωγῆς εἰς τὰ θήλεα τέκνα τῶν ἐν τῇ ρηθείσῃ πόλει Ἑλλήνων, προτιθεμένης, ὅταν οἱ πόροι της κριθῶσιν ἐπαρκεῖς, νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν καὶ εἰς τὰ τέκνα τῶν ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑφ' Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν Ἑλλήνων.

Ἡ καθίδρυσις τῆς ἐν λόγῳ Ἑταιρίας ἐγένετο τῇ 17 φεβρουαρίου ἐν. ἔτ. κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας, τελεταρχοῦντος τῆς Α. Σ. τοῦ Ἁγ. Παμφίλου κυρίου Διονυσίου, ὃς καὶ προσλαλιὰν ἀπήγγειλε μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ θείου ἁγιασμοῦ ἀξιόλογον. « Ὁ ζῆλος, ἡ πρόθεσις, λέγει ἐν ἄλλοις ὁ εὐπαίδευτος τοῦ Χριστοῦ ἀρχιθύτης, ἡ σπουδή, αἱ εὐχαὶ καὶ ἡ προσδοκία τῶν θεοφιλῶν ἱδρυτῶν δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἄλλαι βεβαίως εἰμὴ διὰ σοφῆς, ἀκιβδήλου καὶ ἀνοθεύτου *Χριστιανικῆς* Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως νὰ

διασώσωμεν καὶ νὰ κληροδοτήσωμεν εἰς τὴν φοιτήσουσαν νεολαίαν καὶ τὰς ἐπερχομένας σὺν Θεῷ γενεὰς μετὰ τοῦ θησαυροῦ τῆς πατρῴας σοφίας καὶ *τὸν ἀσύγκριτον πλοῦτον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν*, ἐφ' οἷς διέπρεψεν ἀνέκαθεν καὶ ἐφ' οἷς χάριτι Χριστοῦ ἐναβρύνεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὸ ὑμέτερον Γένος.».

Ἐπισταμένως διεξελθόντες τὸν κανονισμὸν τῆς Ἑλλ. Φιλομ. Ἑταιρίας γηθοσύνως ἐπεκροτήσαμεν εἰς τὴν σύστασιν αὐτῆς καὶ ἀπὸ ψυχῆς τῇ εὐχήθημεν πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ θεοφιλοῦς αὐτῆς σκοποῦ, ὑπὲρ ἧς ἄλλως τε τὰ μάλιστα ἐγγυῶνται τὰ μουσοφιλῆ ὀνόματα τῶν ἐν τῷ τέλει τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς ὑπογεγραμμένων, οἵτινές εἰσι Ν. Ζαρίφης πρόεδρος, Α. Δημητριάδης Δ. Φ. γεν. γραμματεύς.

Εἴθε καὶ ἄλλοι τῶν ἀρμοδίων κατανοήσωσιν ὅτι ἀληθῶς οὐδέποτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔσται μέγα, *ἐὰν μὴ κατὰ Χριστὸν ἀναγεννηθῇ*.

Τὰ μέλη τῆς ἐν λόγῳ ἑταιρίας εἰσὶν οἱ *τακτικοὶ ἑταῖροι*, οἱ *ἀντεπιστέλλοντες* καὶ οἱ *ἐπίτιμοι*. Ἵνα γένηται δέ τις τακτικὸς ἑταῖρος, ἀπαιτεῖται νὰ προταθῇ ἐγγράφως ὑφ' ἑνὸς τῶν ἑταίρων ἢ ἐξαιτήσηται τοῦτο δι' ἐγγράφου αὐτοῦ αἰτήσεως πρὸς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον.

Οἱ *τακτικοὶ ἑταῖροι* καταβάλλουσι τῷ ταμίᾳ τῆς ἑταιρίας εἴτε ἐν ἀρχῇ ἑκάστου σχολ. ἔτους λιρ. ὀθωμ. ἡμίσειαν εἴτε ἐν ἀρχῇ ἑκάστης ἑξαμηνίας ἓν τέταρτον λίρας εἴτε ἐφ' ἅπαξ λίρας δύο καὶ ἡμίσειαν.

Ἐν τῷ μεγάλῳ μητρῴῳ ἢ τῷ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἑταιρίας καὶ ἐν πίναξιν ἀνηρτημένοις ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν ἐξετάσεων τοῦ γυμνασίου καὶ τοῦ παρθεναγωγείου ἀναγράφονται καὶ ἀνακηρύσσονται ἐν τῇ ἐπετείῳ δημοτελεῖ τῆς ἑταιρίας συνεδριάσει καὶ διὰ τοῦ περιοδικοῦ τύπου τὰ ὀνόματα τῶν προσενεγκόντων τῇ ἑταιρίᾳ διὰ μιᾶς ἢ ἐκ διαλειμμάτων ἀπὸ τριακοσίων μέχρι χιλίων ὀθ. λιρῶν. Μεγάλους δ' ἑαυτῆς εὐεργέτας ἀνακηρύσσει ἡ ἑταιρία τοὺς προσενεγκόντας αὐτῇ διὰ μιᾶς ἢ ἐκ διαλειμμάτων πλείους τῶν χιλίων ὀθ. λιρῶν, καὶ ἔσονται ἐπώνυμα τὸ μὲν «*κεντρικὸν Ἑλληνικὸν γυμνάσιον*» τοῦ πρώτου τῶν τῆς ἑταιρίας μεγάλων εὐεργετῶν, τὸ δὲ «*κεντρικὸν ἀνώτερον Ἑλληνικὸν παρθεναγωγεῖον*» τοῦ δευτέρου.

Ἴδωμεν τίνες τῶν πλουσίων ὁμογενῶν θὰ εὐτυχήσωσι νὰ καταλάβωσι τὰς ἐριτίμους ταύτας θέσεις ἐν τῇ εὐγενεῖ τῶν φιλομούσων φάλαγγι, ἥτις μεγίστην κέκληται ἵνα παράσχῃ τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ ὠφέλειαν.

Οἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρίας διαθετέοι πόροι αὐτῆς εἰσι α.) αἱ καταβολαὶ τῶν ἱδρυτῶν, αἱ ἐνιαύσιαι τακτικαὶ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ τῶν μελῶν καὶ τὰ ἐκ τῶν διπλωμάτων τέλη (¼ ὀθ. λίρας παρ' ἑκάστου)· β'.) τὰ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ, τῷ παρθεναγωγείῳ καὶ τοῖς προσηρτημένοις αὐτοῖς ὑποδεεστέροις παιδευτηρίοις διδασκομένων καταβαλλόμενα δίδακτρα καὶ τροφεῖα· γ'.) τὰ τῇ ἑταιρίᾳ πρὸς τοῦτο κληροδοτούμενα ἢ προσφερόμενα χρήματα· δ'.) αἱ ἐκ τῆς χρηματικῆς καὶ κτηματικῆς περιουσίας τῆς ἑταιρίας πρόσοδοι αὐτῆς.

Οἱ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἑταιρίας φοιτῶντες μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι ὑπάγονται εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν τῶν τροφίμων, προκαταβαλλόντων ἐννέα ὀθ. λιρ. καθ' ἑκάστην τριμηνίαν, τὴν τῶν ἡμιτροφίμων, προκαταβαλλόντων τὸ ἥμισυ ἤτοι λιρ. ὀθ. τέσσαρας καὶ ἡμίσειαν, καὶ τὴν τῶν ἐξωτερικῶν, προκαταβαλλόντων κατὰ τετραμηνίαν λιρ. ὀθ. δύο.

Ἃς σπεύσωσιν οἱ φίλοι τοῦ γένους καὶ οἱ γονεῖς τέκνων νὰ ὠφελήσωσι καὶ νὰ ὠφεληθῶσιν.

ΗΘΙΚΑ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

Ἐρανισθέντα ἐκ τοῦ Σινικοῦ συγγράμματος Μίγγ-Σίου-Πάο-Κίνεν

ἤτοι

Πολύτιμον κάτοπτρον πρὸς φωτισμὸν τοῦ πνεύματος.

1. Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος συμμορφοῦται ταῖς περιστάσεσιν, ὡς τὸ ὕδωρ τῷ ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀγγείῳ.

2. Αἱ δυστυχίαι ἐξέρχονται ὅθεν εἰσέρχονται αἱ νόσοι, ἤτοι διὰ τοῦ στόματος.

3. Μιᾶς στιγμῆς σφάλμα ἀποβαίνει διηνεκὴς βάσανος.

4. Αἱ μὲν νόσοι θεραπεύονται, τὸ δὲ πεπρωμένον δὲν μεταβάλλεται.

5. Ὁ κοῦφος νοῦς δέχεται πάσας τὰς εἰσηγήσεις, ὅπως κοῖλον ἔρος ἀντηχῇ εἰς πάντα ἦχον.

6. Πεσόντος τοῦ δένδρου, ἡ σκιὰ ἐξαφανίζεται.

7. Ὁ κυνηγῶν ἔλαφον οὐ παρατηρεῖ λαγῳόν.

8. Ὁ μὴ βουλόμενος ἰχνος ἐγκολάψαι μὴ βαδιζέτω ἐπὶ χιόνος.

9. Ἂν μὴ ἀνασπάσῃς τὰς ρίζας, ἡ πόα ἀναφύεται.

10. Ἡ τῶν προϊσταμένων ἐπιείκεια γεννᾷ τὴν ἀμέλειαν τῶν εἰς αὐτοὺς ὑποκειμένων.

11. Ὁ μὲν ἀδάμας δι' ἐπανειλημμένων ἐντρίψεων ἀποβαίνει στιλπνός, ὁ δὲ ἄνθρωπος τελειοποιεῖται διὰ τῶν συμφορῶν.

12. Λόγος προφερόμενος ἐν τῷ ὠτί, πολλάκις γίνεται γνωστὸς ἑκατὸν στάδια μακράν.

13. Ἐξ ὀδόντος μυὸς οὐ κατασκευάζεται ἐλέφας (φίλδιζι).

14. Ὁ φρόνιμος λησμονεῖ τὰς παλαιὰς ἔχθρας.

15. Καλλίον πένητα καὶ πλουτῆσαι ἢ πλούσιον γενέσθαι πένητα.

16. Τὸ πτηνὸν δύναται ν' ἀναπαυθῇ καὶ ἐφ' ἑνὸς μόνον κλάδου, ὁ δὲ μῦς πίνει ἐν ποταμῷ ὅταν διψᾷ.

17. Ἀποξηραινομένης τῆς λίμνης, φαίνονται οἱ ἰχθύς.

18. Ἐκ μιᾶς βοὸς ἓν καὶ μόνον δέρας λήψῃ.

19. Ὁ ταχέως ἐσθίων, μικρὸν ἐσθίει.

20. Μὴ πράττε ὅτι οὐ δύνασαι εἰπεῖν.

21. Ἡ ἐκ τοῦ φθόνου βάσανος ὁμοιάζει κόκκῳ ἄμμου εἰσδύσαντι ἐν τῷ ὀφθαλμῷ.

Ι. ΔΕ ΚΙΓΑΛΑΑΣ.